

BIBLIOTEKA
Instytutu
Bałtyckiego
w Bydgoszczy

~~P 0549/1~~
~~3~~

FL

NR 1

STYCZEŃ - LUTY

R. 3 (85)

ORĘDOWNIK

DIECEZJI
CHEŁMIŃSKIEJ

1947

NAKŁADEM KURII BISKUPIEJ
CHEŁMIŃSKIEJ W PEŁPLINIE

T R E Ś Ć N U M E R U

ACTA APOSTOLICAE SEDIS

strona

1. Sacra Congregatio de Disciplina Sacramentorum:	1
I — Decretum de Confirmatione administranda iis qui ex gravi morbo in mortis periculo sunt constituti	1
II — Disciplina Codicis I. C. servanda in Confirmatione conferenda vi huius Apostolici Indulti	6
III — Ritus servandus a sacerdote vi huius Apostolici Indulti confirmationem conferente	8

ZARZĄDZENIA

2. Dekret w sprawie wyłączenia kilkunastu mieszkańców wsi Racławek z parafii Silno i przyłączenia ich do parafii Nowacerkiew, powiatu Chojnickiego	12
3. Dekret w sprawie wydzielenia kilku realności w Małym Mędromierzu z parafii Wielki Mędromierz i przydzielenia ich do parafii Tuchola	13
4. W sprawie Papieskiego Dzieła Powołań Kapłańskich	13
5. Dzień Kapłana	17
6. Unia Apostolska Kapłanów	18
7. W sprawie pracy politycznej kapłanów	20
8. Ustanowienie Katolickiego Instytutu Kultury Religijnej w Toruniu	21
9. Dotyczy Wiecznej Adoracji	22
10. Oratio imperata	22
11. Przygotowanie misji parafialnych	23
12. W sprawie Związku Diecezjalnego „Caritas”	28
13. Kwestionariusz w sprawie Akcji misyjnej za rok 1946	28
14. Dotyczy wyboru referenta dekanalnego dla spraw misyjnych	29
15. Wskazówki praktyczne odnoszące się do prowadzenia dzieł misyjnych	29
16. Zgłoszenie głuchoniemych parafian	33
17. W sprawie publikand z ambony	33
18. Instytucje kanoniczne	33
19. Dotyczy opłaty pocztowej	33
20. Dodatkowy egzamin pro cura i pro beneficio	34
21. W sprawie śpiewników liturgicznych	35
22. Egzamin pro beneficio i pro cura 1947	35
23. W sprawie organistów	37
24. Abonament „Orędownika Diecezji Chełmińskiej”	40
25. W sprawie „Ordo Divini Officii 1947”	40

KOMUNIKATY

26. Zmiany wśród duchowieństwa	41
27. Konta czekowe Kurii Biskupiej	43
28. Internat przy „Collegium Marianum” w Pelplinie	44
29. Studium Wiedzy Religijnej	44
30. W sprawie obserwacji fenologicznych	45
31. Pracownie szat liturgicznych	46

(ciąg dalszy na stronie 3 okładki)

CII 11484

ORĘDOWNIK

DIECEZJI CHEŁMIŃSKIEJ

ROK 3 (85)

STYCZEŃ - LUTY 1947

NUMER 1

1

SACRA CONGREGATIO DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM

I — DECRETUM DE CONFIRMATIONE ADMINISTRANDA IIS QUI EX GRAVI MORBO IN MORTIS PERICULO SUNT CONSTITUTI

Spiritus Sancti munera sacramento Confirmationis conferri catholica doctrina proclamat. Hinc impensa Ecclesiae cura ut pueri, aquis baptismi abluti, tali reficiantur sacramento, quo superni Paraelyti charismata adipiscantur ad robur susceptae baptismi fidei adiiciendum, ut gratiae amplitudine perfusi Christique militis caractere insigniti ad omne opus bonum instructi evadant ac renuntientur.

Licet explorati juris sit Confirmationem ad animarum salutem de necessitate medii haud requiri (can. 787 Codicis I. C.), ob eius tamen praecellentiam et ampla quae secumfert praeclara dona, omni ope est adnitendum parochis ceterisque pastoribus ut christianorum nemo, data occasione, tam excellens salutiferae Redemptionis mysterium negligat; quum admirabili sit adiumento ad acriter decertandum contra diaboli nequitiam, mundi et carnis illecebras; ad gratiae virtutumque omnium in terris, gloriaeque maius incrementum assequendum in coelis.¹

Quamquam nihil intentatum relinquunt vigiles animarum rectores ut, quantum fieri potest, baptizati omnes hoc sacramento rite muniantur et quidem vix cum ad aetatem rationis participem pervenerint, scilicet circa septennium: quod profecto septennium antevertere licet, prout expresse cavetur canone 788, „si infans in mortis periculo sit constitu-

tus, vel ministro id expedire ob iustas et graves causas videatur“; permultos nihilominus ex habitis hac de re rationariis constat pueros, utpote morti magis obnoxios, etiam multo antequam aetatem ratione utentem attigerint, ex hac via sacro chrismate non delibutos decedere, praesertim hisce nostris temporibus post dirissimum belli flagitium; quod et de adultis non paucis, qui in puerili aetate variis de causis confirmari non potuerunt, cotidiana experientia testatur.

Hoc quidem incommodum praecavetur in Ecclesia Orientali, ubi mos est infantes, statim post receptum baptismum, confirmandi. Eadem disciplina in usu quidem erat primis Ecclesiae saeculis etiam apud Latinos, et adhuc servatur ex legitima consuetudine penes quasdam nationes: communis tamen lex Ecclesiae Latinae, in citato can. 788 recepta, statuit ut huius sacramenti administratio differatur ad septimum circiter aetatis annum, quo, aequa praemissa catechesis instructione, pueri uberiores sacramenti sortiantur effectus.²

Porro ratio praecipua cur tam immodicus chisticolarum numerus sine susceptione huius sacramenti de hac demigret, in eo est reponenda, quod iisdem in vitae discrimine constitutis ob Episcopi absentiam opportunitas non exhibetur hoc sacramentum suscipiendi.

Definitae doctrinae est solum Episcopum esse ordinarium confirmationis ministrum³ (can. 782 § 1): proindeque Apostolica Sedes iugiter sedulo studuit, ut huius sacramenti collatio Episcopo, tamquam ius et officium ipsi proprium, quantum fieri potuisset, reservaretur. Haec vero S. Congregatio semper religiose cavet, ne detrimentum pateretur reverentia huic sacramento debita et offensionem piae plebis exspectatio ob privationem splendor ac sollemnis, qui decet, minueretur apparatus.

Ast, necessitate bonoque fidelium id flagitante, non semel Apostolica Sedes passim indulgere compulsata est, ut Episcopo, qui in certis rerum et personarum adiunctis haberi non posset, simplex sacerdos in aliqua ecclesiastica dignitate constitutus sufficeretur, tamquam administer extraordinarius huius sacramenti (can. 782 § 2); qui congrua pompa eius administracionem perageret, praemonitis semper fidelibus Episcopum esse exclusivum ordinarium ministrum huiusce sacramenti illudque ab eo sacerdote conferri ex Apostolicae Sedis facultate,⁴ prout complura pontificia indulta luculenter ostendunt.⁵

Ut igitur prospiciatur etiam spirituali conditioni tot infantium, puerorumque atque adultorum fidelium, qui ob gravem morbum in vitae discrimen adducantur, et certo certius mortem oppetant, quin sacro chrismate linantur, si observantia iuris communis quoad ordinarium ministrum adamussim urgeatur; necessarium visum est huic S. Congregationi remedium aliquod exquirere ac suppeditare hac gravissima de causa, ut tam notabili fidelium numero offeratur occasio Confirmationis suscipiendae.

Huius negotii momentum perpendens Ssmus D. N. PIUS Papa XII, animarum saluti plenius consulere studens, prae maxima, quam gerit, sollicitudine universalis Ecclesiae, committere dignatus est huic S. Congregationi, pro sua potestate in hac solvenda quaestione, ut rem diligenter et impense expenderet in plenariis Comitibus, et resolutionem, quae opportuna sibi visa esset, Ipsi proponeret.

Sacra vero haec Congregatio, praehabitis votis plurimum consultorum, doctrina prudentiaque praestantium, et ad trutinam revocatis insuper omnibus documentis et actis antea super disciplinam Confirmationis comparatis, totam rem sedulo examini subiecit Purpuratorum Patrum in pluribus Conventibus plenariis.

Mature autem perspecta, quae inde prodiit, sententia idem Summus Pontifex, in audientia Excmo huius Sacrae Congregationis Secretario die 6 Maii 1946 concessa, huic sacro Dicasterio mandavit ut decretum ederet quod disciplinam de Confirmatione administranda in peculiaribus adiunctis supra expositis digereret iuxta leges ab Ipso certa scientia et matura deliberatione probatas atque benigne declaratas.

Apostolico mandato ideo fideliter obsecundans haec Sacra Congregatio de Disciplina Sacramentorum praesentibus litteris, quae infra recensentur, statuenda decrevit:

1. — Ex generali Apostolicae Sedis indulto, tamquam ministris extraordinariis (can. 782 § 2) facultas tribuitur conferendi sacramentum Confirmationis, in casibus tantum et sub conditionibus infra enumeratis, sequentibus presbyteris, iisdemque dumtaxat:

a) parochis proprio territorio gaudentibus, exclusis igitur parochis personalibus vel familiaribus, nisi et ipsi proprio, licet cumulativo, fruuntur territorio;

b) vicariis, de quibus in canone 471, atque vicariis oeconomicis;

c) sacerdotibus, quibus exclusive et stabiliter commissa sit in certo territorio et cum determinata ecclesia plena animarum cura cum omnibus parochorum iuribus et officiis.

2. — Praefati ministri Confirmationem valide et licite conferre valent per se ipsi, personaliter, fidelibus tantummodo in proprio territorio degentibus, personis non exceptis in locis commorantibus a paroeciali iuris dictione subductis; non exclusis igitur seminariis, hospitiiis, valetudinariis, aliisque omne genus institutis etiam religiosis quoquo modo exemptis (cfr. can. 792); dummodo hi fideles ex gravi morbo in vero mortis periculo sint constituti, ex quo decesuri praevideantur.

Si huiusmodi mandati limites iidem ministri praetergrediantur, probe sciant se perperam agere et sacramentum nullum conficere, incolumi praeterea manente statuo canonis 2365.

3. — Hac facultate uti possunt tum in ipsa episcopali urbe tum extra ipsam, sive sedes plena sit sive vacans, dummodo Episcopus dioecesanus haberi non possit vel legitime impediatur quominus Confirmationem per se ipse valeat conferre, nec alius praesto sit Episcopus communionem habens cum Apostolica Sede, licet titularis tantum, qui sine gravi incommodo ipsi suffici queat.

4. — Confirmatio conferatur servata disciplina per Codicem I. C. inducta et ad rem accommodata, nec non ritu adhibito ex Rituali Romano excerpto, quae fuse et ex integro infra transcribuntur: gratis vero quovis titulo est conferenda.

5. — Si confirmandi rationis usum sint assecuti, praeter statum gratiae, aliqua dispositio atque instructio requiritur ut fructuose hoc sacramentum valeant suscipere. Ministri igitur est pro singulorum aegrotorum captu eos edocere de his, quae scitu sunt necessaria, intentionem aliquam suscitando percipiendi hoc sacramentum ad robur animae conferendum. Curari autem debet ab his, ad quos spectat, ut si dein convaluerint, opportunis instructionibus circa fidei mysteria, naturam atque effectum huius sacramenti diligenter instruantur^o (cfr. can. 786).

6. — Ad normam can. 798, collati sacramenti adnotationem minister extraordinarius in paroeciali confirmatorum libro peragat, ibidem inscribendo nomen suum ac nomina confirmati (et si eus subditus non sit, etiam illius dioecesis et paroeciae), parentum et patrini, diem et locum, adiectis demum verbis:

„confirmatio collata est ex Apostolico indulto, urgente mortis periculo ob gravem confirmati morbum“. Adnotatio facienda est etiam in libro baptizatorum ad normam can. 470 § 2.

Si confirmatus sit alienae parociae, quamprimum minister ipse de collato sacramento parochum confirmati proprium certiorum reddat per authenticum documentum, quod omnes notitias complectatur, de quibus supra.

7. — Ministri extraordinarii tenentur praeterea singulis vicibus statim ad Ordinarium dioecesanum proprium authenticum nuntium mittere collatae a se Confirmationis, additis adiunctis omnibus in casu concurrentibus.

8. — Ordinarii loci est ministros extraordinarios, de quibus supra, huius decreti praescriptiones meliore, quem censuerit, modo edocere, iisdemque singillatim explanare ut pares omnino inveniantur tam gravi negotio obeundo.

9. — Eiusdem Ordinarii loci officium est quolibet anno, sub initio anni proxime insequentis, relationem mittere ad hanc S. Congregationem de numero confirmatorum, necnon de ratione a ministris extraordinariis suae dicionis in tam praeclearo munere perfungendo adhibita.

SSmus Dominus Noster PIUS divina Providentia Pp. XII, in Audientia Excmo Secretario huius Sacrae Congregationis die 20 Augusti 1946 concessa, decretum de quo supra approbare et Apostolica Auctoritate munire dignatus est, contrariis quibuslibet, etiam speciali mentione dignis, minime obstantibus; mandavitque ut idem decretum, in Actorum Apostolicae Sedis commentario officiali edendum, vim legis habere incipiat a die 1 Januarii 1947.

Datum Romae, ex aedibus Sacrae Congregationis de Disciplina Sacramentorum, die 14 Septembris anni 1946.

D. Card. JORIO, Praefectus

L. S.

F. BRACCI, Secretarius

1 S. Thomas, p. III, quaest. 72, art. 8 ad 4. — 2 Cfr Instructio S. C. de Sac. edita die Pentecostes (20 maii) 1934, pro simplici sacerdote Sac. Confirmationis ex Sedis Apostolicae delegatione administrante (A. A. S., vol. XXVII, p. 11 seq.); Instructio S. C. de Prop. Fide 4 maii 1774; Instructio S. Officii m. iulii 1888. — 3 Conc. Trident., sess. VII, De confirmatione, can. 3. — 4 Cfr. cit. Instr. S. C. de Sac., III. — 5 Cfr. cit. Instr. S. Officii; Formulae S. C. de Prop. Fide. — 6 Cfr. S. Off., 10 apr. 1861 in Collect. S. C. de Prop. Fide, edit. a. MCMVII, vol. I, p. 663, n. 1213; Catechismus Romanus, De Confirmatione.

II — DISCIPLINA CODICIS I. C.
SERVANDA IN CONFIRMATIONE CONFERENDA VI
HUIUS APOSTOLICI INDULTI

1. — Sacerdos, cui facultas haec concessa fuerit, probe sciat sacramentum Confirmationis conferri debere per manus impositionem cum unctione chrismatis in fronte et per verba in pontificalibus libris ab Ecclesia probatis praescripta (can. 780).

2. — Hoc sacramentum, quod characterem imprimit, iterari nequit; si vero prudens dubium existat, num revera vel num valide collatum fuerit, sub conditione iterum conferatur (can. 732).

3. — Chrisma, quod huic sacramento administrando, etiamsi per presbyterum simplicem, inservit, debet esse ab Episcopo, cum Apostolica Sede communionem habente, consecratum feria V in Coena Domini proxima superiore; neque adhibeatur vetus, nisi necessitas urgeat. Mox deficienti oleo benedicto aliud oleum de olivis non benedictum adiciatur, etiam iterato, minore tamen copia (can. 734, 781). Numquam vero licet sine chrismate Confirmationem administrare vel illud ab Episcopis haereticis aut schismaticis accipere. Unctio autem ne fiat aliquo instrumento sed ipsa ministri manu capiti confirmandi rite imposita (can. 781 § 2).

4. — Presbyter latini ritus cui, vi indulti, haec facultas competat, Confirmationem valide confert solis fidelibus sui ritus, nisi in idulto aliud expresse cautum fuerit. Nefas est presbyteris ritus orientalis, qui facultate vel privilegio gaudent Confirmationem una cum baptismo infantibus sui ritus conferendi, eandem ministrare infantibus latini ritus (can. 782 §§ 4 et 5).

5. — Presbyter privilegio Apostolico donatus, obligatione tenetur sacramentum hoc illis, quorum in favorem est concessa facultas, rite et rationabiliter petentibus conferendi (can. 785 §§ 1 et 2).

6. — Quamquam hoc sacramentum non est de necessitate medii ad salutem, nemini tamen licet, ablata occasione, illud negligere; imo parochi curent ut fideles ad illud opportuno tempore accedant (can. 787).

7. — Ex vetustissimo Ecclesiae more, ut in baptismo, ita etiam in Confirmatione adhibendus est patrinus, si haberi possit (can. 793).

8. — Patrinus unum tantum confirmandum aut duos praesentet, nisi aliud iusta de causa ministro videatur; unus quoque pro singulis confirmandis sit patrinus (can. 794).

9. — Ut quis sit patrinus, oportet:

1° Sit ipse quoque confirmatus, rationis usum assecutus et intentionem habeat id munus gerendi;

2° Nulli haereticae aut schismaticae sectae sit adscriptus, nec sententia condemnatoria vel declaratoria sit excommunicatus, aut infamis infamia iuris, aut exclusus ab actibus legitimis, nec sit clericus depositus vel degradatus;

3° Non sit pater, mater, coniux confirmandi;

4° A confirmando eiusve parentibus vel tutoribus vel, hi si desint aut renuant, a ministro vel a parochio sit designatus;

5° Confirmandum in ipso Confirmationis actu per se vel per procuratorem physice tangat (can. 795).

10. — Ut quis licite ad patrini munus admittatur, oportet:

1° Sit alius a patrino baptismi, nisi rationabilis causa, iudicio ministri, aliud suadeat, aut statim post baptismum legitime Confirmatio conferatur;

2° Sit eiusdem sexus ac confirmandus, nisi aliud ministro in casibus particularibus ex rationabili causa videatur;

3° Decimum quartum suae aetatis annum attigerit, nisi aliud iusta de causa ministro videatur;

4° Non sit propter notorium delictum excommunicatus vel exclusus ab actibus legitimis vel infamis infamia iuris, quin tamen sententia intercesserit, nec sit interdictus aut alias publice criminus vel infamis infamia facti;

5° Fidei rudimenta noverit;

6° In nulla religione sit novitius vel professus, nisi necessitas urgeat et expressa habeatur venia Superioris saltem localis;

7° In sacris ordinibus non sit constitutus, nisi accedat expressa Ordinarii proprii licentia (can. 796 et 766).

11. — Ex valida Confirmatione oritur inter confirmatum et patrinum cognatio spiritualis, ex qua patrinus obligatione tenetur confirmatum perpetuo sibi commendatum habendi eiusque christianam educationem curandi (can. 797). Ex hac tamen cognatione spirituali non amplius oritur impedimentum ad matrimonium (can. 1079).

12. — Ad collatam Confirmationem probandam, modo nemini fiat praeiudicium, satis est unus testis omni exceptione

maior, vel ipsius confirmati iusiurandum, nisi confirmatus fuerit in infantili aetate (can. 800).

13. — Presbyter qui nec a iure nec ex Romani Pontificis concessione facultatem habens sacramentum Confirmationis ministrare ausus fuerit, suspendatur; si vero facultatis sibi factae limites praetergredi praesumpserit, eadem facultate eo ipso privatus existat (can. 2365).

III — RITUS SERVANDUS A SACEROTE VI HUIUS APOSTOLICI INDULTI CONFIRMATIONEM CONFERENTE

Cum tempus advenerit, quo sacerdos, utens facultate sibi ab Apostolica Sede, ut supra, tributa, administrare Confirmationem aegrotanti in periculo mortis constituto intendit, saltem stola si superpelliceum habere non possit, indutus, circumstantes admoneat, quod nullus alius, nisi episcopus, Confirmationis ordinarius minister est; se vero collaturum esse illam iure per S. Sedem delegato. Cavere debet ne coram haereticis aut schismaticis, et multo minus eis ministrantibus, confirmet.

Dein moneat patrinum (vel matrinam) ut ponat manum suam dexteram super humerum dexterum confirmandi, sive infantis, sive adulti.

Stans igitur versa facie ad confirmandum, iunctis ante pectus manibus, dicit:

V. Spiritus Sanctus superveniat in te et virtus Altissimi custodiat te a peccatis.

R. Amen.

Deinde, signans se a fronte ad pectus signo crucis, dicit:

V. Adjutorium nostrum in nomine Domini.

R. Qui fecit caelum et terram.

V. Domine exaudi orationem meam.

R. Et clamor meus ad te veniat.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Tunc, extensis versus confirmandum manibus, dicit:

O remus.

Oratio.

Omnipotens sempiterne Deus, qui regenerare dignatus es hunc famulum tuum (hanc famulam tuam) ex aqua et Spi-

ritu Sancto, quique dedisti ei remissionem omnium peccatorum: emitte in eum (eam) septiformem Spiritum tuum Sanctum Paraclytum de caelis.

R. Amen.

V. Spiritum sapientiae et intellectus.

R. Amen.

V. Spiritum consilii et fortitudinis.

R. Amen.

V. Spiritum scientiae et pietatis.

R. Amen.

Adimple eum (eam) Spiritu timoris tui, et consigna eum (eam) signo Crucis Christi, in vitam propitiatus aeternam.

Per eundem Dominum Nostrum Jesum Christum, Filium tuum: Qui tecum vivit et regnat in unitate ejusdem Spiritus Sancti Deus, per omnia saecula saeculorum.

Postea sacerdos inquit de nomine confirmandi, et summitate pollicis dexteræ manus Chrismate intincta, confirmat eum dicens:

N. Signo te signo Cru + cis, quod dum dicit, imposita manu dextera super caput confirmandi, producit pollice signum crucis in fronte illius, deinde prosequitur: et confirmo te Chrismate salutis. In nomine Pa + tris et Fi + lii et Spiritus + Sancti.

R. Amen.

Et leviter eum in maxilla caedit, dicens:

Pax tecum.

Sacerdos, postquam frontem confirmandi linierit sacro Chrismate, eam gossypio diligenter abstergat.

Tergit postea cum mica panis, et lavat pollicem et manus super pelvim; deinde aquam lotionis cum pane et gossypio in vase mundo reponat et ad ecclesiam postea deferat, comburat, cineresque proiciat in sacrarium.

Post lotionem ab ipso sacerdote dicitur:

Confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis, a templo sancto tuo, quod est in Jerusalem.

V. Gloria Patri, et Filio et Spiritui Sancto. Sicut erat in principio et nunc et semper et in saecula saeculorum.

R. Amen.

Et revretitur antiphona: Confirma hoc, Deus, etc.

Qua repetita, sacerdos stans versus infirmum, iunctis ante pectus manibus, dicit:

V. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam.

R. Et salutare tuum da nobis.

V. Domine exaudi orationem meam.

R. Et clamor meus ad te veniat.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Iunctis vero adhuc ante pectus manibus, dicit:

O remus.

Oratio.

Deus, qui Apostolis tuis Sanctum dedisti Spiritum, et per eos eorumque successores ceteris fidelibus tradendum esse voluisti; respice propitius ad humilitatis nostrae famulatum, et praesta, ut ejus cor, cujus frontem sacro Chrismate delinivimus, et signo Sanctae Crucis signavimus, idem Spiritus Sanctus in eo superveniens, templum gloriae suae dignanter inhabitando perficiat; qui cum Patre et eodem Spiritu Sancto vivis et regnas Deus, in saecula saeculorum.

R. Amen.

Deinde dicit:

Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum.

Et vertens se ad confirmatum, ac faciens super eum signum Crucis, dicit:

Bene + dicat te Dominus ex Sion, ut videas bona Jerusalem omnibus diebus vitae tuae, et habeas vitam aeternam.

R. Amen.

* * *

Podając Wielebnemu Duchowieństwu powyższy dekret św. Kongregacji Sakramentów do wiadomości, rozporządzam co następuje:

1. W razie zaopatrzenia umierających, Księża dowiedzą się, czy chory jest bierzmowany. W razie potrzeby zabrają św. Krzyżmo do śmiertelnie chorego.
2. Korzystając z indultu apostolskiego, Księża pouczą wiernych o ważności wczesnego przystępowania do Sakramentu Bierzmowania z okazji bytności Biskupa w parafii.

3. Bezpośrednio po powrocie od bierzmowania, Księża wpiszą personalia bierzmowanego do ksiąg bierzmowanych (nr 6).
4. W ciągu tygodnia Księża doniosą Kurii Biskupiej o dokonanym bierzmowaniu, dołączając imię i nazwisko bierzmowanego, datę i miejsce bierzmowania oraz imię i nazwisko szafarza nadzwyczajnego (nr 7).

Zwracam uwagę na to, że kapłani z Indultu Apostolskiego korzystać mogą jedynie w niebezpieczeństwie śmierci w ścisłym słowa znaczeniu: „*dummodo hi fideles ex gravi morbo in vero mortis periculo sint constituti, ex quo decessuri praevideantur*“.

Pelplin, dnia 13 listopada 1946 roku

† *KAZIMIERZ JÓZEF KOWALSKI,*
Biskup Chełmiński

ZARZĄDZENIA

2

DEKRET

W SPRAWIE WYŁĄCZENIA KILKUNASTU MIESZKAŃCÓW WSI RACŁAWEK Z PARAFII SILNO I PRZYŁĄCZENIA ICH DO PARAFII NOWACERKIEW, POWIATU CHOJNICKIEGO

Mieszkańcy wsi Racławek: 1) Jan Orłowski, właściciel gospodarstwa nr katastr. 21; 2) Józef Woźniczka, właściciel gospodarstwa nr katastr. 14; 3) Stanisław Górka, właściciel gospodarstwa nr katastr. 17; 4) Nikodem Traczyk, właściciel gospodarstwa nr kat. 9; 5) Franciszek Kawalec, właściciel gospodarstwa nr kat. 8; 6) Jan Burda, właściciel gospodarstwa nr katastr. 5; 7) Genowefa Bac, właścicielka gospodarstwa nr katastr. 6; 8) Franciszek Kobiałka, właściciel gospodarstwa nr katastr. 4; 9) Małgorzata Kowolik, właścicielka gospodarstwa nr katastr. 26; 10) Franciszek Jankowski, właściciel gospodarstwa nr katastr. 18; 11) Romuald Zdebski, właściciel gospodarstwa nr katastr. 16; 12) Maria Mentel, właścicielka gospodarstwa nr katastr. 19; 13) Anna Rochwalska, właścicielka gospodarstwa nr katastr. 20; 14) Jan Przepióra, właściciel gospodarstwa nr katastr. 27, oraz 15) Ludwik Trojański, właściciel gospodarstwa nr katastr. 15, zwracali się już przed wojną do Kurii Biskupiej z prośbą o wyłączenie ich z parafii Silno i przyłączenie do parafii Nowacerkiew, powiatu Chojnickiego. Obecnie prośbę swą powtórzyli, uzasadniając ją znacznie bliższą drogą do kościoła w Nowejcerkwi.

Chcąc przeto im ułatwić spełnianie obowiązków religijnych, po wysłuchaniu tych, których w takich wypadkach wysłuchać należy, wydzielam na mocy kan. 1427 §§ 1 i 2, właścicieli wyżej wymienionych realności z związku parafialnego Silno i przyłączam do parafii Nowacerkiew.

Powyższe zarządzenie wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1947 roku.

Pelplin, dnia 22 listopada 1946 roku.

† KAZIMIERZ JÓZEF KOWALSKI,
Biskup Chełmiński

D E K R E T

W SPRAWIE WYDZIELENIA KILKU REALNOŚCI W MAŁYM MĘDROMIERZU Z PARAFII WIELKI MĘDROMIERZ I PRZYDZIELENIA ICH DO PARAFII TUCHOŁA

Mieszkańcy Małego Mędromierza, powiatu tucholskiego: 1) Anna Górską, właścicielka gospodarstwa zapisanego w Tomie III, karta 52 i Tomie II, karta 135; 2) Jan Knopek, właściciel gospodarstwa, zapisanego w Tomie IV, karta 131; 3) Stanisław Kozuch, właściciel gospodarstwa zapisanego w Tomie II, karta 49; 4) Władysław Pankau, właściciel gospodarstwa zapisanego w Tomie II, karta 50; 5) Franciszek Sieg, właściciel gospodarstwa zapisanego w Tomie III, karta 53; 6) Monika Świerszczyńska, właścicielka gospodarstwa zapisanego w Tomie II, karta 55, wnieśli do Kurii Biskupiej prośbę, aby ich wydzieliła z parafii Wielki Mędromierz i przyłączyła do parafii Tuchola. Prośba ich jest należycie uzasadniona.

Dlatego wyłączam niniejszym po wysłuchaniu tych, których w takich wypadkach wysłuchać należy, wszystkie wyżej wymienione realności z obrębu parafii Mędromierz i wcielam je na mocy C. I. C. 1427 §§ 1 i 2 do parafii tucholskiej.

Powyższy dekret wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1947 roku.

Pelplin, dnia 21 listopada 1946 roku.

† KAZIMIERZ JÓZEF KOWALSKI,
Biskup Chełmiński

W SPRAWIE PAPIESKIEGO DZIEŁA POWOŁAŃ
KAPŁAŃSKICH

SACRA CONGREGATIO
DE SEMINARIIS ET STUDIORUM
UNIVERSITATIBUS
Prot. Num. 1683/46

ROMAE, die XVIII m.
Octobris a. D. MCMXVI

Excellentissime Domine,

Plurimis Te gratis libenter cumulare cupimus pro iucundis abs Te d. XXII m. Augusti h. a. sub N. 60/46 datis litteris, quibus Amplitudinis Rev. mae Tuae ut Diocesanum istud

Sacerdotium Vocationum Opus Pontificio aggregaretur petere collibuit.

Petitioni enim Tuae sedulo satisfacere exoptantes, gaudemus Te certiore reddere de aggregatione d. XIV m. Octobris h. a., S. Callisti festo recurrente, rite iam peracta.

Opusculum ideo litteris insertum mittimus, quo praecipua continentur Pontifici Operis documenta, quae inter elenchus indulgentiarum ac spiritualium gratiarum, quae illorum in favorem sunt concessae, qui eidem Operi nomen dederunt vel operam navant.

Dum igitur a Christo Jesu, Aeterno Sacerdote, Deiparae Immaculatae Virginis ope invocato, Tibi, Exc.me Domine, ac Francisco Dąbrowski, Dioecesani Tui Operis Directori, coelestia enixe precamur, obsequentis animi nostri sensus aperientes, plurimam in Domino salutem dicimus.

Excellentiae Tuae Revmæ
addictissimus in Ch. I.

I. Card. PIZZARDO

† *G. Rossino*

Excellentissimo Domino

D. CASIMIRO JOSEPHO KOWALSKI

Episcopo Culmensi

PELPLIN (Pomorze)

* *

*

Papież Pius XII ustanowił dnia 4 listopada 1941 roku „Papieskie Dzieło Powołań Kapłańskich“. Instytucja ta nie jest żadnym Zgromadzeniem, ani Stowarzyszeniem, ani żadnym Bractwem. Jest ona po prostu „Dziełem“, do którego wszyscy katolicy całego świata są wezwani, by „działali“ około świętej sprawy powołań młodego pokolenia do stanu kapłańskiego czy zakonnego przez:

gorliwe modlitwy,
ofiarowanie Mszy i Komunii świętej,
ofiarowanie swych prac, trudności, smutków i radości,
znoszenie cierpień wśród choroby,
znoszenie niepowodzeń i przeciwności tego świata,
spełnianie wszelkich dobrych uczynków.
dobrowolne umartwienia,

Wszystkie te pobożne praktyki można ofiarować po myśli Ojca św. Chodzi jedynie o intencję, którą przed każdym aktem pobożności wzbudzić należy. Papież prosi, by wszyscy bez wy-

jątku brali udział w tym zbożnym „Dziele“, przyczyniając się przez to do liczebnego wzrostu liczby robotników w winnicy Pańskiej, w której „żniwo jest wielkie, ale robotników mało“.

Dlaczego mamy się modlić o kapłanów?

1. Wzywa nas do tego sam Pan Jezus, mówiąc: „Żniwo wprawdzie wielkie, ale pracowników mało. Proście tedy Pana żniwa, aby posłał robotników na żniwo swe“. Boskie Serce naszego Zbawiciela, które tak ukochało biedną ludzkość, gorąco pragnie zrosić i użyźnić zbawienną swoją nauką wszystkie dusze żyjące na świecie. Ale to Jego pragnienie dalekie jeszcze od spełnienia. W naszej mocy leży przyspieszenie zaspokojenia tego Chrystusowego głodu dusz. W jaki sposób? Przez modlitwę o licznych i dobrych kapłanów.

2. Maryja, Matka Wiecznego Arcykapłana, gorąco pragnie takiej modlitwy. Z miłości ku Maryi powinna każda dusza uprosić u Boga przez modlitwę, post i jałmużnę choćby jednego dobrego kapłana, szczególnie przez odmawianie różańca w tej intencji. Przede wszystkim jednak matki, które modlą się o powołanie kapłańskie dla swych synów, powinny z gorącą ufnością uciekać się do tej najlepszej Matki Wiecznego Arcykapłana.

3. Nieskończona wartość dusz ludzkich. Sw. Jan Złotousty mówi: „Wartość całego świata nie da się porównać z wartością jednej jedynej duszy“. Dla zbawienia tej duszy zstąpił Syn Boży z nieba na ziemię, cierpiał i umarł na krzyżu. Jak doniosłą jest rola kapłana wobec poszczególnej duszy, to nam pięknie przedstawia Ojciec św. Pius XI w encyklice „O Kapłaństwie Katolickim“: Kapłan „stoi u boku wiernych w każdej ważniejszej godzinie ich życia, aby mocą od Boga otrzymanej władzy darzyć ich tą łaską, spieszyć ludziom nieustannie z pomocą, od urodzenia aż do radości niebiańskich“. Sw. Jan Vianney, proboszcz z Ars, mówi: „Kapłan nie jest kapłanem dla siebie, on nie daje sobie rozgrzeszenia, on nie udziela sobie sakramentów, on nie jest dla siebie, — on jest dla was. Po Bogu kapłan to wszystko.“

4. Kościół św. zachęca nas do tego. On to bowiem rozporządził, aby w Suche dni, szczególnie na święcenia kapłańskie przeznaczone, cały Kościół katolicki pościł i modlił się do Boga o godnych kapłanów. Namiestnicy Chrystusowi jako sternicy Kościoła świętego ustawicznie nawołują wiernych do gorących modlitw o nowych, licznych a świętych kapłanów.

Dlatego Ojciec św. Pius, XI wypowiedział owe tak pełne treści słowa: „Bóg na niebie i My na ziemi niczego nie pragniemy goręcej jak modlitwy i ofiary za kapłanów“.

5. Ojczyzna nasza woła o kapłanów. Wśród katolików troszczących się żywo o rozwój Kościoła katolickiego w Polsce odezwały się głosy na alarm wobec spadku powołań kapłańskich. Już przed wojną ostrzegano przed groźnym niebezpieczeństwem, a dzisiaj na skutek okropnego spustoszenia wojennego brak kapłanów daje się u nas stokroć bardziej odczuwać niż w innych katolickich krajach. Iluż to kapłanów i zakonników padło ofiarą najeźdźcy! Byśmy mogli osiągnąć dostateczną ilość kapłanów, musimy podwoić i potroić liczbę alumnów w naszych diecezjalnych seminariach. Olbrzymie połacie zachodnich rubieży pozbawione są zupełnie opieki duchowej kapłanów, albo pomoc ta jest niewystarczająca; jeden kapłan musi obsługiwać nieraz kilka parafii.

A któż nie widzi, jakie zepsucie moralne wśród nas Polaków poczyniła tą najokropniejszą zawierucha wojenna? Religijne uświadomienie u nas stanowczo za małe i to nie tylko wśród ludu, ale także wśród inteligencji. Dlatego to łatwo krzewić się różnym herezjom, sektom i wywrotowym naukom. Co się stanie z naszym katolicyzmem, jeśli tak dalej będzie?

Oto szerokie pole dla pracy apostołskiej i dla prośby o pracowników apostołskich, dla których tak wielkie żniwo się gotuje.

6. Misyjny zew Chrystusa i Jego następców. Do szerzenia Ewangelii wśród ludów pogańskich nawołuje Chrystus Pan, rozkazując: „Idąc tedy na cały świat, nauczajcie wszystkie narody... i opowiadajcie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu.“

7. Nasz własny pożytek. Kto uprosi drugiemu powołanie do stanu kapłańskiego, ten uczestniczy we wszystkich dobrych uczynkach, które ów kapłan spełnia. Przed Bogiem zaś dokonywa on większego dzieła, niż gdyby pomógł zbudować Panu ołtarz ze szczerego złota. Ojciec św. Pius XI w encyklice „O Kapłaństwie Katolickim“ zechęca nas słowami św. Wincenciego à Paulo: „Czegokolwiek pragnęlibyśmy dokonać, zawsze dojdziemy do przekonania, że nigdy nie było nam dane do większego dzieła przyłożyć ręki, niż kiedy mogliśmy przyczynić się do istnienia dobrych kapłanów“. Nic bowiem nie jest Bogu miłsze, nic dla Kościoła zaszczytniejsze niż bezcenny dar

świętego kapłana. Jeśli więc ten, co kubek wody poda najmniejszemu z uczniów Chrystusa, „nie straci swej zapłaty“, jakąż zapłatę i nagrodę otrzymają ci, którzy w nieskalane ręce młodego lewity wkładają niejako święty Kielich, rumieniący się Najświętszą Krwią Zbawiciela, i dopomagają mu, by mógł ku niebu wznieść ten zadatek pokoju i szczęścia ludzkiego?

Nie ustawajmy więc w modlitwie o dobrych kapłanów!

Módlmy się codziennie, módlmy się podczas każdej Mszy św., po każdej Komunii św., aby Bóg wielu młodzieńcom raczył dać łaskę powołania do stanu kapłańskiego. Jaką pociechą będzie dla nas na łożu śmiertelnym ta myśl, że w owym kapłanie, któremu wyprosiliśmy łaskę powołania, dalej będziemy żyć i działać, aby ratować dusze dla Boga i dla nieba!

5

DZIEŃ KAPŁANA

Od chwili, kiedy w Wieczerniku Boski Arcykapłan wypowiedział te słowa: „To czynicie na moją pamiątkę“ (Łuk. 22, 19), każdy poranek zwiastujący Niekrwawą Ofiarę Nowego Zakonu jest najpiękniejszym „dniem kapłana“.

Lud pomorski otacza swoje duchowieństwo katolickie tradycyjną miłością i nigdy nie słabnącym szacunkiem, widząc w kapłanach nie tylko szafarzy tajemnic Bożych, ale również wypróbowanych przez wieki, godnych zaufania przewodników duchowych. I on przeżywa swój „dzień kapłański“ w stałej duchowej łączności ze swoimi duszpasterzami.

Natomiast Diecezja nasza, srodze doświadczona aż 355 ofiarami wojny wśród księży swoich, domaga się „dnia kapłana“, by móc zagoić te rany, które jej zadane zostały złośliwą nienawiścią potwornego okupanta hitlerowskiego. Wyleczy się zaś z niedomagań swoich Kościoł Chełmiński, skoro zdoła wychować liczne zastępy lewitów na kapłanów wedle Boskiego Serca Jezusowego i Niepokalanego Serca Maryi.

Temu zbożnemu celowi służą już czwartki względnie soboty kapłańskie oraz nowo zaprowadzone u nas „Papieskie Dzieło Powołań Kapłańskich“. Pragniemy jednak z całego serca zgromadzić wszystkich naszych wiernych do modlitwy i ofiarnego czynu na rzecz dobrych i licznych powołań kapłań-

skich. Zarządzamy tedy, że niedziela po święcie św. Jana Vianney'a będzie odtąd poświęcona w diecezji Chełmińskiej tej tak ważnej dla Kościoła Chełmińskiego sprawie.

W roku 1947 zbiega się ona szczęśliwie ze świętem diakona św. Wawrzyńca, Patrona naszej diecezji i szczególnego opiekuna młodzieży duchownej. W parafiach, w których warunki temu sprzyjają, przygotowują księża wiernych na ten dzień przez trydium nabożeństw wieczornych z naukami o kapłaństwie. W samą niedzielę wypowiedzą kazania o powołaniu kapłańskim i zorganizują w związku czy to z sumą czy z niesporami krótkie zebranie uroczystościowe z wykładem o ważności i zasłudze wychowania i wspierania powołań kapłańskich. Składkę z wszystkich nabożeństw zbiorą, o ile możności, sami kapłani lub klerycy i odeślą ją na poczet „Seminaristicum“ do Kasy Seminarium Duchownego w Pelplinie, P. K. O. nr XI — 122 w Gdyni.

Wszyscy, którzy w czymkolwiek przyczynią się do pomnożenia liczby dobrych kapłanów, mogą być pewni błogosławieństwa Boskiego Serca Jezusowego i najczulszej opieki Niepokalanego Serca Maryi.

Pelplin, w dzień św. Klemensa, Papieża i Męczennika, 1946 roku.

† KAZIMIERZ JÓZEF KOWALSKI,
Biskup Chełmiński

6

UNIA APOSTOLSKA KAPŁANÓW

W czasie najsroźszego prześladowania Kościoła na ziemiach naszych (1939—40) upłynęło 300 lat od czasu, kiedy pierwszy założyciel Uni Apostolskiej, X. Bartłomiej Holzhauser, stworzył pierwszą wspólną kapłanów świeckich jako instytut w Tittmening, diecezji Solnogradu. Papież Inocenty X stowarzyszenie to błogosławił w roku 1647, a Inocenty XI w roku 1684 bulą kanoniczną konstytucje zatwierdził. Szczególnie rozkrzewiła się Unia Apostolska w Polsce (Bartoszek), gdzie przez 100 lat zbawienny wpływ wywierała na stan kapłański. Przed rewolucją francuską wykazują spisy Unii całej przeszło 1600 nazwisk członków.

Wskrzesicielem Unii jest X. Wiktor Lebeurier, który w roku 1862 zwołał delegatów luźnych ascetycznych organizacji kapłańskich Francji. Ważnym był też zjazd Unii w roku 1879, gdzie pod wpływem O. Ramières T. J., założyciela Apostolstwa Modlitwy, Unia zdeklarowała się jako „Unia kapłanów Najśw. Serca Jezusa“. Leon XIII w roku 1880 Unię oraz nową jej regułę zatwierdził. Pius X był jej członkiem od 1881 roku. Jako papież był osobiście protektorem Unii. W roku 1909 złagodził on regułę w niektórych punktach, „aby Unia stała się nie kapliczką dla nielicznych wybrańców, lecz bazyliką wielką obejmującą wszystkich gorliwych i pobożnych kapłanów“. Jej zasady zawiera Kodeks Prawa Kanonicznego w kanonach 124—144. Unia liczyła dnia 14 lipca 1937 roku w 250 diecezjach całego świata 22.000 członków. W Polsce zaś posiadała wtenczas zaledwie około 700 członków.

Unia Apostolska nie jest stowarzyszeniem, dbającym tylko o popieranie prywatnej pobożności wśród członków. Stanowi ona raczej zjednoczenie kapłanów, zdecydowanych na podjęcie wszystkich trudów apostolskich z zamiłowaniem do swego powołania. Unia posiada właściwą i bezpieczną metodę ascezy, wykonalnej dla kapłana żyjącego w świecie. Umożliwia mu ona urzeczywistnienie ideału duszpasterza, który wyteżoną działalność zewnętrzną i życie wewnętrzne w harmonijną całość łączyć potrafi. Unia pragnie Kościołowi św. dostarczać duszpasterzy, dążących codziennie na nowo do doskonałości, właściwej kapłanowi, ożywionemu gorącą miłością ku Chrystusowi Panu i stąd pełnych inicjatywy. Nie zrażają się oni niczym, lecz pragną być wodzami duchowymi, którzy porywają innych swym entuzjazmem i życiem apostolskim. Przy tym stoją oni wrotnie i solidarnie przy swoim Biskupie. Ożywieni są nabożeństwem do Najśw. Serca Pana Jezusa i do Niepokalanego Serca Maryi Panny.

Wyrazem zaś zewnętrznym tej nieugiętej woli dążenia do doskonałości, a zarazem jedności i wspólnoty duchowej członków jest „Karta sprawozdawcza“. Staje się ona dla członków błogosławionym przypomnieniem wśród nawału zajęć zewnętrznych, aby wytrwali przy danej Bogu obietnicy. Stanowi także potrzebne okiełzanie naszej skłonności do samowoli, wiodącej do nieładu i zaniedbania obowiązków w życiu i oddalającej od ideału kapłana według Serca Bożego. Unia jest nam szczególnie potrzebna dzisiaj, kiedy po różnych przejściach wojen-

nych zabieramy się na nowo do budowania Kościoła św. na zniszczonych ziemiach polskich.

Błogosławione skutki Unii dla pogłębienia i rozwoju wewnętrznego życia i apostołskiej działalności kapłanów bywały niejednokrotnie stwierdzone i polecane, ostatnie uchwałą 5-tą Krajowego Synodu w Częstochowie. Protektor krajowy śp. X. Biskup Wetmański umarł zamęczony w obozie. Jego następcą uprasza wszystkich członków Unii o wznowienie praktyk Stowarzyszenia. W tym celu stoją do dyspozycji kapłanów kartki miesięczne, oraz intencje brewiarzowe. Nadto uprasza się XX. Kandydatów o zgłoszenie się ze złożeniem promissionis stabilitatis.

Ostatni Zjazd Episkopatu uchwalił zaprowadzenie Unii także w Seminariach Duchownych, zwłaszcza na ostatnim roku studiów. Wszystkich kapłanów i starszych alumnów zapraszamy do zapisania się na listę kandydatów.

P e l p i n, dnia 7 listopada 1946 roku.

PROTEKTOR
UNII APOSTOLSKIEJ W POLSCE
† KAZIMIERZ JÓZEF KOWALSKI,
Biskup Chełmiński

7

W SPRAWIE PRACY POLITYCZNEJ KAPŁANÓW

Chcąc zapewnić Kościołowi Chełmińskiemu, najsrożej doświadczonemu stratami kapłańskimi, pełnię owocnej pracy kapłanów, postanawiam co następuje;

1) Kapłanom przynależącym do Diecezji Chełmińskiej nie wolno kandydować do żadnego ciała ustawodawczego. Kapłanom obcych diecezji nie pozwalam kandydować na terenie diecezji Chełmińskiej (kan. C J C 139 § 4; Uchwała 17 Syn. Plen.).

2) Kapłani Diecezji Chełmińskiej mogą na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej angażować się w pracy partyjno-politycznej i obejmować stanowiska w władzach stronnictw politycznych jedynie za moim poprzednim pisemnym zezwoleniem. Kapłanem obcych diecezji wolno podejmować się wymienionych prac i stanowisk jedynie za pisemną zgodą własnego Ordynariusza lub Przełożonego zakonnego i za pisemną zgodą moją.

3) Kapłanom Diecezji Chełmińskiej wolno współpracować w czasopiśmie i gazetach niekościelnych jedynie za moim pisemnym poprzednim zezwoleniem. Kapłani obcych diecezji poza zgodą swego Ordynariusza względnie Przełożonego zakonnego potrzebują także do pracy w tych czasopiśmie i gazetach mego poprzedniego pisemnego pozwolenia (kan. 1386 C J C).

Pelplin, dnia 25 października 1946 roku.

† *KAZIMIERZ JÓZEF KOWALSKI*,
Biskup Chełmiński

8

U S T A N O W I E N I E
KATOLICKIEGO INSTYTUTU KULTURY RELIGIJNEJ
W T O R U N I U

§ 1

Pomny na rozkaz Zbawiciela: „Idźcie tedy i nauczajcie wszystkie narody“ (Mat. 28, 19), ustanawiam niniejszym na mocy kanonów C. I. C. 1375 i 1373 § 2 przy parafii Najśw. Marwi Panny w Toruniu „**KATOLICKI INSTYTUT KULTURY RELIGIJNEJ**“.

§ 2

Na podstawie kanonu C. J. C. 100 § 1 nadaję niniejszym temuż Instytutowi osobowość moralną, by mógł w całej pełni osiągnąć swoje cele naukowe, apostołskie i wychowawcze.

§ 3

Katolicki Instytut Kultury Religijnej w Toruniu będzie rządził się własnym statutem. Rozpocznie on swoją działalność z pierwszą niedzielą Adwentu 1946 roku.

Niechaj Instytut Toruński przyczyni się walnie do zwycięskiego panowania Wiary katolickiej, Miłości nadprzyrodzonej i Doskonałości chrześcijańskiej wśród wykształconych katolików Diecezji Chełmińskiej!

Dan w Pelplinie, w święto Chrystusa-Króla 1946 roku.

† *KAZIMIERZ JÓZEF KOWALSKI*,
Biskup Chełmiński

* *
*

J. E. X. Biskup Ordynariusz zamianował rektorem Katolickiego Instytutu Kultury Religijnej w Toruniu X. prałata dra Franciszka Janka, wicerektorem X. prefekta Zygfrieda Kowalskiego. Wykładowcami zostali mianowani: O. Stanisław Wójcik C. SS. R., O. Karol Winiarski C. SS. R., O. Stanisław Bajko T. J., oraz X. prefekt Brunon Roman Binnek.

9

DOTYCZY WIECZNEJ ADORACJI

Zarządzam, aby po wszystkich kościołach, gdzie na to pozwalają miejscowe warunki, odprawiała się znów Wieczna Adoracja według porządku, który podaje Statut Synodalny (str. 196—207). Wielebni Rządcy parafii dołożą starań, aby Adoracja odbywała się godnie i nie brakło adorujących, zwłaszcza w porze nocnej.

Pelplin, dnia 1 grudnia 1946 roku.

† *KAZIMIERZ JÓZEF KOWALSKI*,
Biskup Chełmiński

10

ORATIO IMPERATA

Pro Anno Domini 1947 obligat ordinario modo praescripta Oratio imperata pro re non gravi quae est quarta inter diversas „Pro Papa“.

Tempore aestivo fas est supradictae orationi imperatae substituere eas „Ad petendam pluviam“ vel „Ad postulandam serenitatem“.

Haec oratio imperata omitti debet secundum normas „Ordinis divini Officii pro 1947“ (Praenotanda B — XI, n. I).

Pelplini, die 2 Novembris 1946.

† *CASIMIRUS JOSEPH KOWALSKI*,
Episcopus Culmensis.

PRZYGOTOWANIE MISJI PARAFIALNYCH

Nadzwyczajne czasy, jakie przeżywamy w świecie, nadzwyczajnych też wymagają środków w duszpasterstwie. Takim zasadniczym lekarstwem są od wieków wypróbowane misje parafialne. Kanon 1349 § 1 C. J. C. mówi wyraźnie o misjach w odróżnieniu od rekolekcji i wszelkiego rodzaju ćwiczeń duchownych, którymi by chcieli niektórzy misje parafialne zastąpić.

Ażeby jednak misje parafialne osiągnęły swój skutek, muszą być dobrze przygotowane, a po skończeniu umiejętnie i pilnie wykorzystane przez duszpasterzy miejscowych.

I. PRZYGOTOWANIE NEGATYWNE.

Przygotowanie winno być negatywne: polega ono na usunięciu wątpliwości, uprzedzeń i obaw tak ze strony kapłanów jak i wiernych.

1. Troska o utrzymanie przez 8 dni misjonarzy: Wymagania zakonników są na ogół nieduże, a wierni często sami pragną przyczynić się do aprowizacji plebanii w czasie trwania misji. Nie trzeba zapominać o słowach Zbawiciela: „Szukajcie najpierw Królestwa Bożego i sprawiedliwości jego, a reszta będzie wam przydana“.

2. Obawa przed kosztami za misje: Bezsprzecznie trzeba pokryć koszty podróży. To minimum niezawodnie się zbierze. Wypada jednak również wynagrodzić zakon czy zgromadzenie, które wysłało kapłanów. Wszak „godzien jest pracownik zapłaty swojej“. O ten drażliwy punkt rozbiła się już niejedna misja, jeżeli lękliwy duszpasterz, zapowiadając przez szereg miesięcy lub tygodni misje, ustawicznie nawoływał do ofiar dla misjonarzy. Zepsuł, może nawet nieświadomie, cały efekt misji, wysuwając na plan pierwszy kwestię materialną zamiast istotnego celu tych świętych ćwiczeń. Wystarczy zupełnie pod koniec misji, po wyjaśnieniu wiernym, że zakonnicy ślubują ubóstwo i nie posiadają własnego majątku, a jednak zakon kształci misjonarzy, utrzymuje misje zagraniczne, w kraju zaś prowadzi akcję miłosierdzia, stąd potrzebuje funduszków. Zachęcenie wiernych do ofiar na pewno wystarczy na pokrycie wydatków. Intencje mszalne powinny jednak zostać na miejscu.

3. Uprzedzenia do misji ze strony wiernych znikną w czasie kilkutygodniowego wyjaśnienia w kazaniach na ten temat:

a) co to są misje, b) o misjonarzach (zakon, założyciel, święci), c) o niesprzeciwianiu się łasce Bożej płynącej z misji, d) o nawróceniu, e) o obowiązkach w czasie trwania misji (korzystanie z kazań, skupienie i zastanawianie się nad sobą, zachęcanie innych i ułatwianie im odbycia misji, modlitwa gorąca o nawrócenie zatwardziałych grzeszników).

II. PRZYGOTOWANIE POZYTYWNE.

a) Ażeby misje się udały, trzeba wybrać odpowiedni dla parafii czas, raczej nie Wielki Post, odbierający misjom ich właściwy charakter pokuty.

b) Należy zawczasu, nawet rok naprzód, zapewnić sobie misjonarzy, przesłać im wypełniony kwestionariusz i ułożyć rozkład nabożeństw i kazań z uwzględnieniem warunków lokalnych.

c) Przygotować dostateczną ilość przenośnych, ale wygodnych (nie byle jakich) konfesjonałów.

d) Zawiadomić chrześcijańską firmę z dewocjonaliami albo powierzyć organizacjom katolickim lub organiście, by się zajęły wystawą książek i rozsprzedają pamiątek misyjnych.

e) Ułatwić wiernym, przybyłym z krańców parafii, otrzymanie ciepłego posiłku w domach katolickich.

f) Należy z ambony podnieść z naciskiem, że misja będzie ściśle parafialna, tj. z wykluczeniem obcych parafii.

g) Ogłosić zawczasu, że podczas misji nie może się odbywać żaden ślub, żadne wesele, żadna prywatna ani publiczna zabawa, a o ileby wypadło odprawić pogrzeb, to z domu prosto na cmentarz, z tym że nabożeństwo pogrzebowe odprawi się po skończeniu misji.

h) Zaniechać trzeba bezwzględnie zapraszania do stołu osób świeckich, nawet z rodziny. Pożywienie dla misjonarzy jak i dla konfratów, przyjeżdżających z pomocą do spowiedzi, niech będzie proste, łatwo strawne i stanowczo bez alkoholu.

i) X. Proboszcz postara się o jurysdykcję dla misjonarzy „etiam in casibus reservatis“, o pozwolenie na wystawienie Najśw. Sakramentu do uznania Dyrektora misji, o pozwolenie na postawienie i poświęcenie krzyża misyjnego.

j) Warunkiem powodzenia misji będzie gorąca modlitwa całej parafii. Już miesiąc naprzód, zachęteni z ambony przez X. Proboszcza, niech wierni modlą się w rodzinach przy pacierzu wieczornym na tę intencję. Zapewnić trzeba sobie także modły w Zgromadzeniach, pracujących na terenie parafii, a przede wszystkim paciorek dzieci, od których zacząć się winna misja.

k) Dceniając należyte potęgę reklamy i propagandy w świecie, nie wolno nam pominąć i tego środka w przygotowaniu serc i umysłów na przyjęcie łask płynących z misji. Wielkie pole do wykazania swej sprawności i żywotności mają tu wszystkie organizacje kościelne, które należy odpowiednio przeszkolić:

1. Ulotki roznoszą po domach osobiście członkowie stowarzyszeń katolickich, przeszkoleni uprzednio na zebraniu, na którym też dzieli się parafię na odpowiednie rejony. Ulotek powinna dostarczyć Kuria Biskupia.

2. Listy do pracodawców, utrzymane w serdecznym tonie, z prośbą, by zwolnili w pewnych bodaj godzinach swoich podwładnych, a sami również świecili przykładem. Rozsyła je sam X. Proboszcz.

3. W trudniejszych wypadkach nie trzeba żałować trudu i czasu na osobiste zaproszenie rodzin zubożniałych już dla spraw zbawienia.

4. W miastach dobrze jest rozlepić stosowne afisze, poważnie zredagowane, podające czas trwania misji, godziny nabożeństw, kazań. Należy również wykorzystać prasę.

III. OWOCE I PRZEDŁUŻENIE MISJI.

Po skończonych misjach, następuje nie błogi spoczynek, ale systematyczna praca nad utrzymaniem owoców tych ćwiczeń. Zapomniawszy o wszystkich przykrościach, doznanych przed misjami, X. Proboszcz czerpie siłę z modlitwy i nawiązuje do nauk misyjnych, utwierdzając to, co zbudowali misjonarze. Od czasu do czasu urządzi procesję pod krzyż misyjny, by tam ponowić przyrzeczenie złożone Bogu.

Punktualność w odprawianiu nabożeństw, otoczonych zawsze pewną okazałością, jaka przystoi Bogu Najwyższemu, umiłowanie konfesjonau, wprowadzanie dekretu o częstej i codziennej Komunii św., nabożeństwa dla chorych, troska o nawróconych w czasie misji grzeszników i zbłąkanych, wypełni

cały rok pracy, po którym winna nastąpić renowacja. Wskazane jest bardzo, by przynajmniej jeden z misjonarzy, prowadzących misję, to odnowienie przeprowadził.

* * *

*

KWESTIONARIUSZ MISYJNY

(Wypełnia go X. Proboszcz i przesyła misjonarzom zaproszonym do przeprowadzenia misji w parafii).

Parafia: Powiat:

Poczta: Stacja kolejowa:

1. Kiedy była ostatnia misja?
2. Ilu jest parafian w całej parafii?
Ilu innowierców?
3. Ile osób przyjęło Komunię św. wielkanocną?
Ile w całym roku?
4. Jaką ilość słuchaczy obejmuje kościół?
5. Czy są w parafii kościoły filialne?
Czy w nich odprawia się osobne misje, czy też stamtąd ludzie przybędą do kościoła parafialnego?
6. Jakie stowarzyszenia i bractwa istnieją? (ilość członków)
..... Które z nich należało by przez misje ożywić?
7. Czy istnieje „Caritas“ lub inne stowarzyszenia charytatywne; jeżeli tak, jaka ich ilość i działalność?
8. Z czego utrzymują się i gdzie pracują po większej części parafianie (fabryki, przemysł domowy, rola)?
9. Czy jest na terenie parafii fabryka, kopalnia lub inny zakład przemysłowy? Jaki jest stosunek pracodawców do robotników i Kościoła?
10. Czy w parafii mieszka element napływowy? Skąd i w jakiej ilości, jak zatrudniony?
11. Czy i w jakiej liczbie są katolicy innej narodowości i języka?
.....

12. Jaka jest ludność pod względem religijnym, gorliwa czy obojętna?
13. Jakie są stosunki rodzinne: czy małżeństwa mieszane, a w nich dzieci katolickie czy innowiercze?
Czy są małżeństwa dzikie, lub tylko o ślubach cywilnych, plaga rozwodów, zgoda w rodzinach?
14. Czy są w parafii stowarzyszenia zawodowe o charakterze chrześcijańskim czy antyreligijnym?
15. Czy są sekty, jakie i czy mają swojego duchownego oraz dom modlitwy? Ilu mają zwolenników?
Czy są aktywne i agresywne?
16. Jakie dzienniki i tygodniki są w parafii kolportowane?
17. Najważniejsze vicia dominantia: krzywoprzysięstwo, pie-
niactwo, klątwy, gwałcenie świąt, strojenie się, zabawy, pi-
jaństwo, znajomości bez nadzoru, abusus matrimonii, kra-
dzieże, oszustwa itd.?
18. Ile jest szkół w parafii i jaki stosunek z nauczycielstwem?
.....
19. Czy będzie się stawiać i poświęcać nowy krzyż misyjny, czy
też stoi dawny?
20. W których godzinach należałoby głosić nauki, uwzględnia-
jąc zajęcia w biurach, w fabrykach, na roli, przyjazd i od-
jazd pociągów, autobusów oraz inne okoliczności?

Polecamy Wielebnemu Duchowieństwu, by zapoznało się dokładnie z treścią powyższych uwag jak i z kwestionariuszem, zanim przystąpi do urzędzenia Misji parafialnej.

W SPRAWIE ZWIĄZKU DIECEZJALNEGO „CARITAS“

Podczas lustracji Sekretariatu Związku „Caritas“ dla Diecezji Chełmińskiej w Grudziądzu stwierdziliśmy, że:

1. wbrew zarządzeniu ogłoszonemu w „Orędowniku“ nr 2/45, poz. 5, nie we wszystkich parafiach Diecezji Chełmińskiej istnieją oddziały „Caritas“;
2. większa część parafii nie przekazuje do Sekretariatu składek w wysokości 10 proc. od dochodów miesięcznych na cele Związku „Caritas“;
3. wielu Rzadców parafii nie załatwia terminowo korespondencji z Sekretariatem Związku.

Wobec tego zarządzamy, aby Wielebni Rządcy parafii:

- a) w terminie do dnia 1 kwietnia 1947 roku założyli oddziały „Caritas“ we wszystkich parafiach, w których nie ma dotąd oddziału;
- b) regularnie przekazywali składki na rzecz Sekretariatu Związku;
- c) terminowo załatwiali wszelką korespondencję z Sekretariatem Związku.

Nie stosujących się do powyższego zarządzenia będziemy zmuszeni pociągnąć do odpowiedzialności.

Pelplin, dnia 6 grudnia 1946 roku.

† KAZIMIERZ JÓZEF KOWALSKI,
Biskup Chełmiński

KWESTIONARIUSZ W SPRAWIE AKCJI MISYJNEJ ZA ROK 1946

Pierwszym zadaniem przy reaktywizacji Papieskich Dzieł Misyjnych w naszej diecezji jest zorientowanie się w obecnym stanie ich rozwoju. W tym celu zarządzam, by Wielebni XX. Proboszczowie, Administratorzy oraz Prefekci wypełnili załączony do niniejszego numeru „Orędownika“ kwestionariusz i przesłali go do Dyrekcji Diecezjalnej Dzieł Misyjnych do dnia 15 stycznia 1947 roku.

Pelplin, dnia 5 grudnia 1946 roku.

† KAZIMIERZ JÓZEF KOWALSKI,
Biskup Chełmiński

DOTYCZY WYBORU REFERENTA DEKANALNEGO DLA SPRAW MISYJNYCH

Celem zapewnienia Dziełom Misyjnym należytego rozwoju, należy oprzeć akcję misyjną na silnej i trwałej organizacji. Rozwój Dzieł Misyjnych nie może zależeć tylko od gorliwości któregoś z kapłanów lub pewnej gorliwej duszy, mających dobre zrozumienie o misjach. W takim bowiem wypadku, gdy zabraknie gorliwego pracownika, giną też niejednokrotnie i dobre owoce.

Pomocą w prowadzeniu akcji misyjnej okazała się przed ostatnią wojną instytucja referenta dekanalnego dla spraw misyjnych, który, działając w porozumieniu z X. Dziekanem, czuwał nad rozwojem akcji misyjnej w dekanacie oraz był łącznikiem pomiędzy księżmi kondekanalnymi a dyrektorem diecezjalnym (cfr. regulamin podany w Miesięczniku Diecezji Chełmińskiej, 1935, nr 4, str. 340). Przewielebni XX. Dziekani zechcą na najbliższej konferencji dekanalnej dokonać wyboru referenta dla spraw misyjnych, oraz o wyborze donieść Dyrekcji Diecezjalnej.

Również zechcą Przewielebni XX. Dziekani przesłać do dnia 15 stycznia 1947 roku do Dyrekcji Diecezjalnej spis księży, należących do Związku Misyjnego Duchowieństwa, oraz tych, którzy jeszcze do niego nie należą, zachęcić, by zapisali się na członków, żeby w naszej diecezji nie było ani jednego kapłana, który by nie należał do Związku Misyjnego Duchowieństwa.

Pelplin, dnia 5 grudnia 1946 roku.

† *KAZIMIERZ JÓZEF KOWALSKI,*
Biskup Chełmiński

WSKAZÓWKI PRAKTYCZNE ODNOSZĄCE SIĘ DO PROWADZENIA DZIEŁ MISYJNYCH

1. Dzieła Misyjne należy prowadzić w ten sam sposób, jak przed wojną. Obowiązkiem członków jest modlitwa i złożenie ofiary miesięcznej. J. E. X. Biskup Ordynariusz zarządził, że X. Dyrektorowi parafialnemu pozostawia się *t y m c z a s o w o* określenie składki miesięcznej lub zbieranie dobrowolnych

ofiar pod tym jednakże warunkiem, że składki względnie dobrowolne ofiary należy regularnie zbierać co miesiąc, a co dwa miesiące odsyłać do Dyrekcji Diecezjalnej. Zbieranie choćby małych, lecz regularnych ofiar, sięga swą historią założyicielki Dzieła Rozkrzewienia Wiary, Pauliny Jaricot.

2. Dotychczas Dyrekcja Diecezjalna nie posiada własnego konta PKO. Poczyniono już starania w tym kierunku. Do czasu otwarcia własnego PKO wszelkie ofiary na cele misyjne należy przekazywać na konto Kurii Biskupiej (Gdynia nr XI — 4246), która przekazane sumy wypłaca Dyrekcji Diecezjalnej. Na odcinku przekazu należy dla uniknięcia nieporozumień zaznaczyć cel wpłaty. Już obecnie zwrócili się z prośbą o pomoc do Dyrekcji Księży Misjonarzy z Krakowa dla 6 księży, udających się w najbliższym czasie na misje.

3. Dwa razy do roku przeznaczona jest kolekta na cele misyjne, i to z Dnia Misyjnego, wyznaczonego na przedostatnią niedzielę października, oraz z święta Trzech Króli. Kolekty te uprasza się przysyłać w terminie, przewidzianym przy kolektach na cele diecezjalne.

4. Propaganda misyjna. Dotychczas Dyrekcja Diecezjalna nie posiada materiału propagandowego. Jedynie Dyrekcja Krajowa Pap. Dzieła św. Dzieciństwa Jez. (Kraków, ul. Stradom 4) służyć może materiałem propagandowym i broszurami treści misyjnej, których spis poniżej podajemy. Przew. Księży zechcą materiał i broszury sprowadzać wprost z Dyrekcji Krajowej.

Katalog cen Dyrekcji Krajowej Dzieła św. Dzieciństwa Jez. (Kraków, ul. Stradom 4):

a) Publikacje naukowe o misjach:

1.	Król H. X. — Podręcznik nauki o misjach . . .	zł 250,—
2.	„ Sprawa misyjna	„ 25,—
3.	„ Idea misyjna u św. Wincentego à Paulo	„ 25,—
4.	„ Jak pracować dla misyj?	„ 20,—
5.	„ Kazanie św. Jana Chryzostoma o poście	„ 25,—
6.	„ Kościół katolicki na misjach w 1929 roku	„ 25,—
7.	„ Papiestwo a misje	„ 25,—
8.	„ Szkoła a misje	„ 25,—

9. Szuniewicz X. dr — Medycyna na usługach misyj	„ 25,—
b) Poszczególne numery Roczników Pap. Dzieła św. Dzieciństwa Jezusowego	„ 10,—
c) Ulotki propagandowe:	
1. Dlaczego zaprawia Kościół do pracy nad misjami już dzieci?	„ 2,—
2. Co zdziałało Dzieło św. Dzieciństwa dla misyj?	„ 2,—
3. Listy składek	„ 2,—
4. Znaczenie Dzieła św. Dzieciństwa	„ 2,—
5. O zaprowadzenie Stowarzyszenia Pap. Dzieła św. Dzieciństwa w szkołach powszechn. i wydz.	„ 2,—
6. Pap. Dzieło św. Dzieciństwa Jezus, jego cel, organizacja i korzyści	„ 2,—
7. O dziecko pogańskie	„ 2,—
8. Dzieło św. Dzieciństwa, przywileje i władze XX. Kierowników	„ 2,—
9. Wyjaśnienie w sprawie zakładania Dzieła św. Dzieciństwa	„ 2,—
d) Akty poświęcenia po	„ 3,—
e) Obrazki po	„ 3,—
f) Medaliki — mniejsze zł 3,—; większe	„ 4,—
Do powyższych cen dolicza się opłatę pocztową.	

* * *

Dotyczy „ZWIĄZKU MISYJNEGO DUCHOWIEŃSTWA

A. **Przywileje duchowne** przysługujące wszystkim członkom Związku:

I. Odpust zupełny, który po spełnieniu zwykłych warunków można uzyskać w uroczystości: 1. Trzech Króli; 2. św. Apostołów; 3. św. Michała Archanioła; 4. św. Franciszka Ksawerego; 5. raz w miesiącu, w dniu dowolnie przez siebie obranym; 6. w godzinę śmierci, z zachowaniem wymaganych warunków.

II. Odpust stu dni za każdy pobożny uczynek, spełniony na korzyść Misji.

III. Władza poświęcania i wkładania według obrzędów, przepisanych przez Kościół, szkaplerzy: Przenajświętszej Trójcy, Męki Pańskiej, Niepokalanego Poczęcia NMP., Matki Boskiej Bolesnej i Matki Boskiej Karmelitańskiej, zatwierdzonych przez Stolicę Apostolską. Władza ta przysługuje jednak wyłącznie

członkom Związku, posiadającym aprobatę do słuchania spowiedzi św.

IV. Władza poświęcania i wkładania pod jedną formułą szkaplerzy, które Księża mają prawo nakładać jako członkowie Związku.

V. Władza nakładania szkaplerzy, o których mowa wyżej, bez obowiązku zapisywania do księgi Bractwa.

VI. Wszystkim członkom Związku Misyjnego Duchowieństwa przysługuje przywilej antycypowania już od południa Jutrzni i Laudesów dnia następnego, byle by mieli odmówione oficjum dnia bieżącego.

B. P r z y w i l e j e d u c h o w n e przysługujące jedynie tym członkom, którzy zapisali się do Związku przed 1 kwietnia 1933 roku:

I. Władza błogosławienia, poza obrębem Rzymu, jednym znakiem Krzyża św. koronek, różańców, krzyżyków, oraz figurek i nakładania na nie odpustów Apostolskich. Władza ta przysługuje wyłącznie kapłanom, posiadającym jurysdykcję do słuchania spowiedzi św.

II. Władza błogosławienia jednym znakiem Krzyża św. koronek, sporządzonych na wzór różańca, oraz nakładania na nie odpustów zwanych Krzyżackimi.

III. Władza błogosławienia koronek Siedmiu Bolesci NMP., oraz nakładania na nie wszystkich razem i każdego z osobna odpustów, jakie Papieże do tych koronek przywiązali.

IV. Władza błogosławienia jednym znakiem Krzyża św. krucyfików, oraz nakładania na nie odpustów Drogi Krzyżowej, których dostąpić mogą wierni, napotykający ważną przeszkodę w nawiedzaniu świętych stacji Męki Pańskiej.

V. Władza błogosławienia jednym znakiem Krzyża św. krucyfików, oraz nakładania na nie odpustów zupełnych in articulo mortis, których dostąpić mogą wierni umierający, o ile dopełnili przepisanych warunków, oraz ucałowali lub przynajmniej w jakikolwiek sposób dotknęli się tych krucyfików.

C. S k ł a d k ę r o c z n ą J. E. X. Biskup Ordynariusz ustalił na 100 zł. Uprasza się Przew. Księży o uiszczenie tejże składki z początkiem roku przyszłego.

Pelplin, dnia 5 grudnia 1946 roku.

DYREKCJA DIECEZJALNA
DZIEŁ MISYJNYCH

ZGŁOSZENIE GŁUCHONIEMYCH PARAFIAN

Zarządzamy niniejszym, aby Wielebni Rządcy Parafii spisali z okazji kolędy wszystkich g ł u c h o n i e m y c h parafian, oraz by sporządzony spis przesłali na ręce X. administratora Bartla w Dóbrczu, poczta Kotomierz, pow. Bydgoszcz.

W SPRAWIE PUBLIKAND Z AMBONY

Przypominamy Wielebnemu Duchowieństwu, że z ambony wolno ogłaszać jedynie wiadomości i zapowiadać zebrania, związane ściśle z życiem kościelnym. Ogłaszanie spraw, nie związanych z życiem parafialnym, jest nadużyciem ambony, jako miejsca uświęconego głoszeniem słowa Bożego.

INSTYTUCJE KANONICZNE

Ze względu na to, że J. E. X. Biskup Ordynariusz rozpocznie z dniem 1 lipca 1947 roku dokonywać k a n o n i c z n e j i n s t y t u c j i Duchowieństwa parafialnego, wzywa się niniejszym wszystkich Kapłanów, należących do Diecezji Chęcińskiej, do powrotu na teren diecezji do dnia wyżej wymienionego. Przy instytucji uwzględnione będą jedynie zgłoszenia, oddane do 1 lipca 1947 roku.

DOTYCZY OPŁATY POCZTOWEJ

Opłaty pocztowe stanowią poważną pozycję w budżecie Kurii Biskupiej, która już kilkakrotnie zwracała się do Wielebnego Duchowieństwa z przypomnieniem, by do listów dołączało na odpowiedź portorium. O tym obowiązku pamiętają niestety tylko nieliczni księża. Kuria Biskupia jest zmuszona z swych szczupłych funduszy pokrywać opłatę pocztową, wynoszącą kilka tysięcy złotych miesięcznie.

Wobec tego uważamy za wskazane nałożyć na poszczególne parafie ryczałt na opłatę pocztową, który Wiel. Rządcy parafii w terminie do 1 lutego 1947 przekażą do kasy Kurii Biskupiej.

Opłata ryczałtowa wynosi rocznie:

dla parafii do 1.000 dusz — 120 zł; do 3.000 dusz — 360 zł;
do 5.000 dusz — 600 zł; do 10.000 dusz — 720 zł; powyżej
10.000 dusz — 1.200 zł.

20

DODATKOWY EGZAMIN PRO CURA I PRO BENEFICIO

W dniach 25 i 26 lutego 1947 roku odbędzie się egzamin pro cura dla tych księży, którzy w roku 1946 zostali z niego zwolnieni wzgl. na egzamin się nie stawili. Obowiązuje materiał wyznaczony na rok 1946. Do powyższego egzaminu pro cura staną:

D n i a 2 5 l u t e g o 1 9 4 7 r o k u :

1. X. Bannach Wilmar	12. X. Glamowski Karol
2. X. Bielicki Bolesław	13. X. Goetze Arnold
3. X. Borowski Feliks	14. X. Hinz Franciszek
4. X. Chmurzyński Ignacy	15. X. Hopp Józef
5. X. Czapiewski Józef	16. X. Jankowski Paweł
6. X. Dambek Łucjan	17. X. Janiszewski Kazimierz
7. X. Danielewicz Jan	18. X. Januszewski Leon
8. X. Dettlaf Jan	19. X. Januszewski Nikodem
9. X. Duszyński Edgar	20. X. Juchta Józef
10. X. Ebertowski Władysław	21. X. Kabattek Walerian
11. X. Etter Leon	22. X. Kalinowski Witold

D n i a 2 6 l u t e g o 1 9 4 7 r o k u :

23. X. Kamiński Konrad	35. X. Dr Nowak Stanisław
24. X. Konrad Oton	36. X. Okroy Franciszek
25. X. Koszałka Józef	37. X. Ossowski Jan
26. X. Kuchta Leon	38. X. Piaskowski Władysław
27. X. Kwiatkowski Stefan	39. X. Roskwitalski Franciszek
28. X. Labens Walerian	40. X. Rusakowicz Marian
29. X. Lewańczyk Aleksander	41. X. Strzyżewicz Alfons.
30. X. Lewandowski Józef	42. X. Szulc Jan
31. X. Lubiński Paweł	43. X. Tęgowski Alfons
32. X. Łosiński Bolesław	44. X. Trzebiatowski Alfons
33. X. Nagórski Anastazy	45. X. Trzebiatowski Zygmunt
34. X. Nieberding Henryk	46. X. Tyniecki Zygmunt

Z wyżej wymienionych księży mogą stanąć do egzaminu pro beneficio w dniu 5 i 6 marca 1947 roku wszyscy ci, którzy zdali już 4 egzaminy pro cura. O ile nie zgłoszą się na egzamin pro beneficio, muszą bezwzględnie stanąć do egzaminu pro cura.

Prośby o zwolnienie z egzaminów nie zostaną uwzględnione.

21

W SPRAWIE ŚPIEWNIKÓW LITURGICZNYCH

Dla szkolenia alumnów w śpiewie liturgicznym nieodzownie potrzebne są śpiewniki jak „Vesperale“, „Psalterium“, „Liber usualis“. Zwracamy się do Wielebnych Rządców parafii z gorącą prośbą, aby księgi te, o ile je posiadają i ich nie potrzebują, przesłali do Seminarium Duchownego w Pelplinie, by mogły służyć naszym klerykom dla celów nauki śpiewu liturgicznego.

22

EGZAMIN PRO BENEFICIO I PRO CURA 1947

I

Egzamin pro beneficio odbędzie się w dniach 11 i 12 listopada 1947 roku. Przedmiotem egzaminu (Stat. Syn. Diec., s. 97—99) będzie:

1. cała teologia dogmatyczna moralna i prawo kanoniczne;
2. cała teologia pasterska i liturgika;
3. z egzegezy Pisma św.: Listy św. Pawła do Tymoteusza i Tytusa, księga proroka Izajasza;
4. Encykliki: „Divini illius Magistri“ o wychowaniu), „Casti connubii“ (o małżeństwie), „Quadragesimo anno“ (o kwestii społecznej) i „Ad catholici sacerdotii fastigium“ (o kapłaństwie).

Do egzaminu pro beneficio mogą się zgłosić jedynie ci kandydaci, którzy złożyli najmniej cztery egzaminy pro cura.

Zgłoszenie winno nastąpić cztery tygodnie przed egzaminem i zawierać „Testimonium morum et idoneitatis“ X. Proboszcza, jeśli zgłaszający się jest jeszcze wikariuszem, oraz także testimonium X. Dziekana.

Egzamin piśmienny odbędzie się w auli Seminarium Duchownego dnia 11 listopada 1947 od godziny 8—12; egzamin ustny dnia 12 listopada od godziny 8 w Seminarium Duchownym.

II

W dniach 18 i 19 listopada 1947 roku odbędzie się normalny egzamin pro cura. Przedmiotem egzaminu (Stat. Syn. Dec., s. 90—97) będzie:

a) Z teologii dogmatycznej:

De sacramentis et de rebus novissimis.

b) Z teologii moralnej:

De praecepto sexto. De usu et abusu matrimonii. De praecepto septimo. De justitia et jure. De praecepto octavo.

Z traktatu de poenitentia:

De obligationibus confessarii erga poenitentem.

a) Z socjologii:

Teoria pracy społecznej, zwłaszcza w organizacjach. — Zasady ogólne: Pojęcie pracy społecznej, psychologia społeczna, praca oświatowa, wychowawcza, pomoc gospodarcza. — Poszczególne działy pracy: w organizacjach młodzieży męskiej i żeńskiej, organizacjach zawodowych, zwłaszcza robotników i kobiet pracujących. — Organizacja dobroczynna. Akcja katolicka.

d) Z prawa kanonicznego:

1. De Sacramentis et Sacramentalibus (Can. 741—1012, 1144—1153 et Statuta synodalia),
2. de delictis in administratione vel susceptione ordinum aliorumque Sacramentorum (Can. 2364—2375),
3. de cultu divino (Can. 1255—1306 et Statuta synodalia),
4. de bonis Ecclesiae temporalibus (Can. 1495—1551 et Statuta synodalia),
5. de censuris, poenis vindicativis, remediis poenalibus et poenitentiis (Can. 2241—2313).

e) Z homiletyki:

1. Dzieje kaznodziejstwa (Haduch, str. 335—395),
2. Lekcje i ewangelie od XIII—XXIV niedzieli po Zielonych Świątkach. Kazanie na górze. Psalmi pokutne. Kasjan „Rozmów dwadzieścia cztery“.

f) Z katechetyki:

Modlitwa. Liturgia. Dzieje Kościoła. Nauka w szkole doszkolającej.

g) Z historii Kościoła:

1. Historia Kościoła katolickiego od wybuchu rewolucji francuskiej do czasów obecnych.
2. Nowe dzieje diecezji chełmińskiej od biskupa Ignacego Andrzeja Baiera począwszy.

Podręczniki podane są w Statutach Synodu Diecezjalnego.

Na egzamin pro cura stanąć winni po dokładnym i sumiennym przygotowaniu się wszyscy księża, którzy nie złożyli jeszcze egzaminu pro beneficio i do egzaminu pro beneficio stanąć w tym roku nie zamierzają. Powyższe zarządzenie dotyczy także członków kleru zakonnego, zatrudnionych w duszpasterstwie, jeżeli nie przedstawią odpowiedniego dokumentu o egzaminie złożonym w zakonie.

Kto bez uzasadnionej przyczyny nie stawi się do egzaminu, narazi się na kary kościelne i pozbawi się jurysdykcji. Kto egzaminu nie zda, traci rok, gdyż egzaminu tego liczyć mu się nie będzie do egzaminu pro beneficio.

Na egzamin pro cura równie jak i na egzamin pro beneficio zabrać należy i oddać bezpośrednio przed egzaminem „Instrumentum iurisdictionis“.

W SPRAWIE ORGANISTÓW

W czasie okupacji zaciągnęli Niemcy szereg organistów do wojska po nadaniu im grupy III przynależności niemieckiej. Część tych organistów znajduje się jeszcze na Zachodzie, ale są wśród nich także tacy, którzy nie dają żadnego znaku życia i przypuszczalnie nie żyją. Wskutek tego wytworzyła się przy danych kościołach wyjątkowa sytuacja o tyle, że rodzina danego organisty zajmuje mieszkanie służbowe, ogród i rolę organistowską mimo, że czynności służbowe pełni nowy organista, którego obecność jest nieodzowna. Powstaje kwestia, czy umowa służbowa nieobecnego organisty obowiązuje jeszcze nadal, a w danym razie, co poczynić, by tę umowę rozwiązać.

W diecezji naszej zawierają Rządcy kościołów z organistami umowy służbowe na czas nie ograniczony czyli za wypowiedzeniem, którego czasokres wynosi 3 miesiące w myśl ustawy o pracownikach umysłowych z dnia 16 marca 1928. Jeżeli danemu organiście Rządca kościoła przed zaciągnięciem go

do wojska nie wypowiedział umowy służbowej, ta umowa nadal skutecznie obowiązuje. Pobór bowiem do wojska nastąpił przymusowo, a z powodu powołania do zasadniczej służby wojskowej jak i służby wojskowej ze względu na bezpieczeństwo Państwa umowa o pracę nie może być przez pracodawcę wypowiedziana ani rozwiązana, o ile stosunek służbowy w chwili powołania trwał nieprzerwanie conajmniej 6 miesięcy (w myśl ustawy z dnia 9 kwietnia 1938 o powszechnym obowiązku służbowym).

Wprawdzie powołanie do wojska nastąpiło przez okupanta, nie mniej jednak z uwagi na przymusowy zaciąg Polaków i ich pracę w kościele jako instytucji mają na terenach polskich zastosowanie przepisy polskie. Rodzina takiego organisty ma zatem prawo do zajmowania mieszkania, ogrodu i roli jako uprawnień stałych, z umową służbową związanych, w przeciwieństwie do udziału w iura stolae, które jako zależne od czynności faktycznych jej nie przysługują.

Stan taki nie może trwać długo, bo naraża kasy kościelne na zwiększone wydatki przez to, że trzeba płacić nowemu organiście równowartość za mieszkanie, ogród i rolę, co stanowi ciężar znaczny zwłaszcza obecnie, gdy kasy te walczą z trudnościami. Dlatego należy dążyć do rozwiązania umowy służbowej z nieobecnym organistą, o ile zachodzą warunki, które ustawowo na to pozwalają. Te są zależne od następujących okoliczności:

W wypadku, gdy żyją świadkowie śmierci danego organisty albo istnieją inne dowody wskazujące na to, należy wnieść do Sądu Grodzkiego, miejscowo właściwego, o uznanie domniemanej śmierci. Sąd, po zbadaniu dowodów zaofiarowanych, ustala orzeczeniem fakt zaistnienia śmierci i jej datę. Na tej podstawie uważa się umowę służbową za rozwiązaną. Rodzina organisty na tej samej podstawie otrzyma rentę po zmarłym z Zakładu Ubezpieczeń.

W wypadku, gdy organista nie daje od dłuższego czasu znaku życia, zwłaszcza jeszcze z okresu okupacji, należy wnieść do sądu o uznanie go za zmarłego. Sąd w tym postępowaniu uzna po bezskutecznym upływie okresu wywołania, że dana osoba zmarła, co pociąga ten sam skutek w odniesieniu do umowy służbowej, jak przy uznaniu domniemanej śmierci.

Jeżeli są dowody, że organista żyje, to należy zbadać, czy zaistniały warunki z cytowanej wyżej ustawy o obowiązku

służby wojskowej, według której pracodawca może wypowiedzieć pracę, gdy pracownik bez ważnych przyczyn nie stawiał się do pracy przed upływem dwóch tygodni od chwili zwolnienia ze służby wojskowej. Z wojska zwolnieni zostali ci żołnierze jako Polacy zaraz po ukończeniu działań wojennych, względnie wcześniej z chwilą dostania się do niewoli.

Pozostaje wówczas do rozstrzygnięcia kwestia, czy zaistniała ważna przyczyna, usprawiedliwiająca zwłokę organisty w powrocie do kraju. Jeżeli dany osobnik wstąpił do wojska polskiego na Zachodzie, to obecnie przestał być żołnierzem, bo armia nasza na Zachodzie została rozwiązana, ale zdemobilizowani czekają w obozach na transporty, które rzadko odchodzą. Odnośnie zatem tych żołnierzy dopiero po zakończeniu repatriacji będzie można stosować wypowiedzenie stosunku pracy, o ile nie wrócą albo wróciwszy, do pracy się nie zgłoszą.

Natomiast ci organiści, którzy po zwolnieniu z wojska niemieckiego przebywają tam poza wojskiem na wolnej stopie, dali powód do skorzystania przez pracodawcę z powyższego uprawnienia. Wobec nieobecności tychże pracodawca zwraca się do sądu o ustanowienie kuratora dla nieobecnego organisty i wobec niego dokona wypowiedzenia umowy służbowej z zachowaniem czasokresu ustawowego.

Po ustaniu stosunku zobowiązania nastąpi rozliczenie i to z spadkobiercami względnie z kuratorem, rodzina zaś musi ustąpić z mieszkania, ogrodu i roli. Zanim w ten sposób nie ustąpi dotychczasowy organista, nie może nowy organista otrzymać stałej posady. Dlatego zaangażowanie jego winno nastąpić z zastrzeżeniem ustania pracy z chwilą powrotu dawnego organisty. Powrót starego pracownika miał by w przeciwnym razie ten skutek, że kasa kościelna musiałaby opłacać obu organistów przez okres wypowiedzenia, i to także odnośnie iura stolae.

Jeżeli Rządca kościoła chce wystąpić z jednym z powyżej podanych wniosków do sądu, musi uprzednio uzyskać na to zgodę Kurii Biskupiej, bez której nie może występować przed sądem imieniem kościoła jako pracodawcy organisty.

ABONAMENT „ORĘDOWNIKA DIECEZJI CHEŁMIŃSKIEJ“

W nawiązaniu do dekretu z dnia 20 grudnia 1938 roku („Miesięcznik Diecezji Chełmińskiej“, rok 1938, poz. 106, s. 789) w sprawie abonowania urzędowego okólnika Kurii Biskupiej zarządzamy niniejszym obowiązkiem abonowania „Orędownika Diecezji Chełmińskiej“ dla wszystkich Biur Parafialnych oraz wszystkich Kapłanów Diecezji Chełmińskiej bez wyjątku.

Od 1 stycznia 1947 roku będą otrzymywali „Orędownik“: poszczególne Biura Parafialne dla archiwum parafialnego oraz wszyscy Kapłani, a więc XX. Proboszczowie, Kuratusi, Prefekci, Wikariusze oraz Emeryci. Ze względu na nieuregulowane warunki gospodarze i zmienność cen rynkowych obliczać się będzie opłatę za poszczególne zeszyty „Orędownika“ ściśle według kosztów własnych druku. Opłatę oznaczoną i każdorazowo ogłoszoną w bieżącym numerze „Orędownika“ należy niezwłocznie po otrzymaniu zeszytu przesłać pod adresem: Kancelaria parafii N. Maryi Panny w Toruniu, ul. P. Maryi 2.

Opłata za niniejszy numer 1/1947 „Orędownika“ wynosi 90,— zł (dziewięćdziesiąt złotych) za poszczególny egzemplarz.

W SPRAWIE „ORDO DIVINI OFFICII 1947“

Na początku stycznia 1947 roku dostano poszczególnym Biurom Parafialnym oraz Duchowieństwu Diecezji Chełmińskiej „Ordo Divini Officii 1947“. Ze względu na znaczne koszty druku wysyłka nastąpiła za pobraniem pocztowym (cena egzemplarza łącznie z portorium 200,— zł).

P. T. Zainteresowani, którzy nie otrzymali „Ordo“ przez niedopatrzenie wzgl. omyłkę, mogą zwrócić się z zapotrzebowaniem do Kancelarii parafii N. Maryi Panny w Toruniu, ul. P. Maryi 2.

ZMIANY WŚRÓD DUCHOWIEŃSTWA

1. Nominacje

a) J. E. X. Biskup Ordynariusz zamianował:

1. Delegatem biskupim do Gdyńskiego Okręgu „Caritas“ X. kanonika Józefa Miszewskiego w Gdyni;
2. Wicerektorem Seminarium Duchownego oraz egzaminatorem prosynodalnym X. prof. dra Antoniego Liedtkego w Pelplinie;
3. Egzaminatorem prosynodalnym do egzaminów pro cura X. prof. dra Pawła Müllera w Pelplinie;
4. Dziekanem dekanatu fordońskiego X. administratora Bronisława Jagłę w Koronowie;
5. Dziekanem dekanatu wąbrzeskiego X. administratora Józefa Kowalskiego w Wąbrzeźnie;
6. Radcą duchownym ad honores X. Marceliego Piechowskiego w Pączewie;
7. Proboszczem tytularnym X. kuratusa Alfonsa Krefta w Mrzeżynie.

b) **Proboszczami Konsultorami** zostali mianowani:

1. X. kanonik Bernard Grüning w Brusach,
2. X. prałat Polikarp Gulgowski w Kiełbasinie,
3. X. dziekan Feliks Komkowski w Skarlinie,
4. X. kuratus August Schwanz w Pruszczu,
5. X. dziekan Józef Wrycza w Wielu,
6. X. dziekan Feliks Mickholz w Linii.

c) **Członkami „Consilium a Vigilantia“** zostali mianowani:

1. X. prof. dr Jan Stryczek w Pelplinie,
2. X. dziekan Ignacy Ptaszyński w Boleszynie,
3. X. dziekan Jan Blericq w Więcborku,
4. X. dziekan Feliks Fiscoeder w Pucku.

d) **Dyrektorem Apostolstwa Modlitwy na Diecezję Chełmińską** mianowany został X. administrator Alojzy Ścisłowski z Klonówki.

2. Zmiany osobowe

a) **Administratorami** zostali zamianowani:

1. X. Bernard Baumgart z Kijewa w Sarnowie,
2. X. Franciszek Bulitta z Osieka w Rytle,
3. X. Wacław Grabowski w Toruniu—Wrzoso,
4. X. Wojciech Kałucki w Kościelnej Jani,
5. X. Antoni Kasprzycki z Oksywia w Osieku i Kasparusie,
6. X. Jan Kaznowski w Ostrowitem koło Golubia,
7. X. Franciszek Korwin-Milewski w Bierzgłowie,
8. O. Klemens (Stefan) Kulesza O. F. M. Cap. w Rywałdzie,
9. X. Ludwik Niemczycki w Kielpinie,
10. X. dr Stanisław Nowak z Rytle w Czarzu,
11. X. radca Marcei Piechowski z Wtelna w Pączewie i Grabowie,
12. X. kuratus Bronisław Pokorski z Mściszewic w Wtelnie,
13. X. Feliks Sójkowski w Grudziądzu, par. N. Maryi Panny,
14. X. Zygmunt Szulc (po powrocie z zagranicy) w Biskupicach i Przecznie,
15. X. Kazimierz Szyndler w Oksywiu i Kosakowie,
16. X. dr Henryk Wasilewski w Iłowie,
17. X. dziekan Feliks Żelewski w Swarzędzie.

b) **Oddano w komendę:**

1. X. Feliksowi Borowskiemu w Płużnicy — Błękowo,
2. X. Kazimierzowi Janiszewskiemu w Wielkim Czystem — Kijewo,
3. X. Władysławowi Kaszczycowi w Żarnowcu — Tyłowo,
4. X. Bolesławowi Łosińskiemu w Polskich Łąkach — Gruczno,
5. X. Marianowi Kolińskiemu w Sulęczynie — Mściszewice.

c) **Wikariuszami** zostali zamianowani:

1. X. Jan Jestadt z Chełmży w Toruniu-Mokrem,
2. X. Czesław Dziedzic z Torunia-Mokrego w Toruniu, par. św. Jana,
3. X. Aleksander Kaźniak z Czarza w Więcborku,
4. X. Mieczysław Manikowski z Torunia w Chełmży,

5. X. Ignacy Chmurzyński z Gruczna w Wejherowie,
6. X. Józef Wróbel w Grudziądzu, par. św. Mikołaja,
7. O. Rudolf Jakubek w Gdyni, par. N. Maryi Panny,
8. X. Czesław Więclawek w Wąbrzeźnie,
9. X. Edmund Kosznik z Wąbrzeźna w Tczewie, par. św. Józefa, oraz prefektem przy Gimnazjum Kupieckim,
10. X. Roman Siudek w Chylonii z ekspozyturą w porcie i katecheturą w Szkole Morskiej.

d) **Kapelanami** zostali mianowani:

1. X. Stefan Adamowicz z Swarozyna w Pniewitem u SS. Pasterek,
2. X. Czesław Domański w Toruniu-Mokrem u SS. Pasterek.
3. X. Stanisław Kuchta (diec. lwowska) w Szpitalu Miejskim w Tczewie.

e) Jako rezydent osiadł w Starogardzie X. Władysław Lipiński.

f) Opuścił diecezję X. Alojzy Arendt z Chełmna.

* * *

*

Zmarł:

X. kanonik Kazimierz Niepokój (z diecezji lwowskiej); administrator w Pączewie, dnia 28 września 1946.

R. I. P.

KONTA CZEKOWE KURII BISKUPIEJ

Podaje się do wiadomości Wielbnego Duchowieństwa konta czekowe Kurii Biskupiej Chełmińskiej:

PKO Nr **XI-4246** Gdynia — Kuria Biskupia Chełmińska w Pelplinie,

PKO Nr **XI-4247** Gdynia — Kasa Kapituły Chełmińskiej w Pelplinie,

PKO Nr **XI-122** Gdynia — Seminarium Duchowne Diecezji Chełmińskiej w Pelplinie,

PKO Nr **XI-4339** Gdynia — Fundusz Emerytalny dla Kapłanów Diecezji Chełmińskiej w Pelplinie.

INTERNAT PRZY „COLLEGIUM MARIANUM“ W PELPLINIE

Wielebnemu Duchowieństwu podaje się do wiadomości, że przy „Collegium Marianum“ w Pelplinie został uruchomiony Internat dla chłopców. Wychowankowie korzystają z całkowitego utrzymania za miesięczną opłatą w wysokości 1000,— złotych oraz 2 kg tłuszczu. Nadto wychowankowie winni przywieźć ze sobą łóżko, pościel i kompletne nakrycie stołowe.

Zgłoszenia należy kierować do Dyrekcji „Collegium Marianum“ w Pelplinie.

STUDIUM WIEDZY RELIGIJNEJ

Katolicki Instytut Kultury Religijnej w Toruniu, powołany do życia dekretem J. E. X. Biskupa Ordynariusza, zorganizował z dniem 1 grudnia 1946 „Studium Wiedzy Religijnej“ dla inteligencji oraz studiującej młodzieży akademickiej.

Czas trwania Studium wynosi 2 lata. W roku szkolnym 1946/47 Studium obejmuje wykłady z dogmatyki, chrześcijańskiej filozofii życia, oraz egzegezy Pisma św. (6 wykładów tygodniowo). W roku 1947/48 przewiduje się wykłady z apologetyki, liturgiki oraz historii Kościoła. — Rok szkolny 1946/47 trwa od 1 grudnia 1946 do 15 maja 1947.

Równoległe z powyższym Studium zorganizowany został „Kurs Katechetyczny“ dla kandydatów na nauczycieli religii w szkole powszechnej. Poza wymienionymi przedmiotami Studium ogólnego obowiązują dla uczestników Kursu katechetycznego wykłady z przedmiotów pedagogicznych (2 wykłady tygodniowo). Po ukończeniu Kursu dwuletniego i złożeniu egzaminów słuchacze otrzymują świadectwo, uprawniające wobec Władz kościelnych do udzielania nauki religii w szkole powszechnej.

Słuchacze, którzy nie zamierzają uzyskać prawa nauczania religii, studiują tylko przedmioty ogólno-kształcące i mogą rozłożyć studium na przeciąg 4 lat.

Dla słuchaczy zamiejscowych przewiduje się przy dostatecznej ilości zgłoszeń „Kurs korespondencyjny“ (dwuletni). W ciągu wakacji letnich zorganizowany będzie jednotygodniowy kurs z repetycjami przedmiotów, oraz z lekcjami pokazowymi dla kandydatów na nauczycieli religii. Termin kursu wakacyjnego oraz egzaminów dla słuchaczy kursu korespondencyjnego będzie podany osobno. Początek Kursu korespondencyjnego: 1 lutego 1947.

Uprasza się Wielebne Duchowieństwo o poinformowanie zainteresowanych osób o powyższym Kursie korespondencyjnym, jak i o Studium.

Zgłoszenia przyjmuje: Sekretariat Duszpasterstwa Akademickiego, Toruń, ul. Łazienna 18.

30

W SPRAWIE OBSERWACJI FENOLOGICZNYCH

MINISTERSTWO KOMUNIKACJI

Państwowy Instytut

Warszawa, dnia 23 listopada 1946 r.

Hydrologiczno-Meteorologiczny

Nr. 3—26/73/46.

Do

Kurii Diecezjalnej

w PEŁPLINIE

Państwowy Instytut Hydrologiczno-Meteorologiczny zwraca się z prośbą do Kurii Diecezjalnej o zachęcenie księży, zwłaszcza zamieszkałych w parafiach wiejskich, do podjęcia przez nich prowadzenia spostrzeżeń nad pojawami życia zwierząt i roślin tzw. spostrzeżeń fenologicznych. Przed wojną w wielu miejscowościach księża prowadzili tego rodzaju spostrzeżenia, wykazując w wybitnym stopniu zamiłowanie w tym kierunku.

Spostrzeżenia fenologiczne polegają na notowaniu zjawisk zachodzących w świecie zwierzęcym i roślinnym oraz w przyrodzie martwej w związku z okresowymi zmianami zachodzącymi w ciągu roku.

Przy tym Instytut pragnie podkreślić, że zebrane materiały spostrzeżeń fenologicznych służą do poznania klimatu kraju oraz oddają znaczne korzyści praktycznemu rolnictwu i ogrodnictwu.

DYREKTOR

(—) *Dr Inż. J. Matusewicz*

* *

* *

Podając powyższe do wiadomości Wielebnego Duchowieństwa, prosimy zainteresowanych Księży o poparcie akcji Państw. Instytutu Hydrologiczno-Meteorologicznego w Warszawie, oraz o zgłoszenie do Instytutu swej współpracy.

31

PRACOWNIE SZAT LITURGICZNYCH

Polecamy Wielebnemu Duchowieństwu „Pracownię szat liturgicznych“ SS. Miłosierdzia w Pełplinie, oraz „Pracownię haftów artystycznych“ Barbary Pyszorowej w Złotowie, ul. Król. Jadwigi 24.

STRATY WOJENNE 1939—1945

WŚRÓD DUCHOWIEŃSTWA DIECEZJI CHEŁMIŃSKIEJ

Śp.

X. BISKUP DR STANISŁAW WOJCIECH OKONIEWSKI

ORDYNARIUSZ DIECEZJI CHEŁMIŃSKIEJ

zasłużony reformator i organizator życia religijnego
na Pomorzu, konsekrowany 25 kwietnia 1926 roku,
zakończył swój pracowity i utrudzony żywot
na wygnaniu w Lizbonie (Portugalia)
dnia 1 maja 1944 roku.

Śp.

X. BISKUP SUFRAGAN KONSTANTYN DOMINIK

BISKUP TYT. ATRYBITAŃSKI

świętobliwy wzór i nie zapomniany wychowawca
duchowieństwa Diecezji Chełmińskiej,
konsekrowany 25 marca 1928 roku,
zmarł na wygnaniu w Gdańsku
dnia 7 marca 1942 roku.

**DUCHOWIEŃSTWO WYMORDOWANE
PRZEZ OKUPANTA W LATACH 1939—1945**

W PELPLINIE, STOLICY BISKUPIEJ

X. JULIUSZ BARTKOWSKI

Infułat i Prepozyt Kapituły Katedralnej
Chełmińskiej, Oficjał Sądu Duchownego,
dnia 20 października 1939 roku.

X. PAWEŁ KUROWSKI

Prałat Domowy J. Ś., Kanonik Katedralny,
dnia 20 października 1939 roku.

X. DR FRANCISZEK RÓŻYŃSKI

Prałat Domowy J. Ś., Kanonik Katedralny,
Profesor Seminarium Duchownego,
dnia 20 października 1939 roku.

X. DR MAKSYMILIAN RASZEJA

Kanonik Katedralny, Profesor Seminarium
Duchownego,
dnia 20 października 1939 roku.

X. DR JÓZEF ROZKWITALSKI

Kanonik Katedralny, Rektor Seminarium
Duchownego,
dnia 20 października 1939 roku.

X. DR PAWEŁ KIRSTEIN

Kanonik Katedralny, Dyrektor „Collegium
Marianum“,
dnia 20 października 1939 roku.

X. BOLESŁAW PARTYKA

Kanonik Katedralny,
dnia 20 października 1939 roku.

X. DR BOLESŁAW DĄBROWSKI
Prawnik Domowy J. Ś., Profesor i Prokurator
Seminarium Duchownego,
dnia 17 października 1939 roku
(poza Pelplinem).

X. DR JÓZEF SMOCZYŃSKI
Profesor Seminarium Duchownego,
u schyłku 1939 roku
(poza Pelplinem).

X. JAN WIŚNIEWSKI
Szambelan Papieski, Dyrygent Chóru
Katedralnego,
dnia 20 października 1939 roku.

X. ALOIZY LEWANDOWSKI
Szambelan Papieski, Proboszcz w Pelplinie,
dnia 20 października 1939 roku.

X. JERZY CHUDZIŃSKI
Naczelny Redaktor „Pielgrzyma“ w Pelplinie,
w roku 1940
(poza Pelplinem).

X. WALTER SCHÜTT
Kancelarz Kurii Biskupiej,
dnia 20 października 1939 roku.

X. JAN CYRANKOWSKI
Penitencjariusz Katedralny,
dnia 20 października 1939 roku.

X. FRANCISZEK BAUMGART
Penitencjariusz Katedralny,
dnia 16 października 1939 roku
(poza Pelplinem).

X. JAN JANKOWSKI
Wikariusz Katedralny,
dnia 20 października 1939 roku.

X. AUGUSTYN DZIARNOWSKI
Wikariusz Katedralny,
dnia 20 października 1939 roku.

X. TADEUSZ MALINOWSKI
Notariusz Kurii Biskupiej,
dnia 20 października 1939 roku.

X. PAWEŁ GLOCK
Notariusz Kurii Biskupiej,
dnia 20 października 1939 roku.

X. JAN ZAREMBA
Profesor „Collegium Marianum“,
dnia 20 października 1939 roku.

X. JAN BOGDAŃSKI
Profesor „Collegium Marianum“,
u schyłku 1939 roku
(poza Pelplinem).

X. MGR JULIUSZ SIELSKI
Profesor „Collegium Marianum“,
dnia 20 października 1939 roku.

X. JÓZEF GRAJEWSKI
Prefekt „Collegium Marianum“,
dnia 20 października 1939 roku.

X. JAN BISTRAM
Wikariusz w Pelplinie,
dnia 20 października 1939 roku.

W OBRĘBIE DIECEZJI CHELMIŃSKIEJ

X. ANTONI ARASMUS
Kuratus w Kiełpinie,
dnia 29 października 1939 roku.

X. BERNARD BĄCZKOWSKI
Proboszcz w Łęgu,
w listopadzie 1939 roku.

X. ROMAN BARRA
Proboszcz w Lutowie,
u schyłku 1939 roku.

X. FELIKS BAUMGART
Proboszcz w Lalkowach,
dnia 13 października 1939 roku.

X. WŁADYSŁAW BIAŁCZYK
Wikariusz w Nowej Cerkwi,
u schyłku 1939 roku.

X. JAN BIENKOWSKI
Wikariusz w Gdyni (par. N. Maryi P.),
w listopadzie 1939 roku.

X. FRANCISZEK BŁĘDZKI
Proboszcz w Pączewie,
dnia 13 października 1939 roku.

X. FRANCISZEK BORK
Kuratus w Pomieczynie,
u schyłku 1939 roku.

X. LEON BOROWSKI
Proboszcz w Piecach,
w październiku 1939 roku.

X. TEODOR BOROWSKI
Proboszcz w Garcu,
w roku 1940.

X. JAN BREJSKI

Proboszcz w Niedźwiedziu,
w październiku 1939 roku.

X. ANTONI BROCKI

Proboszcz w Okoninie,
w październiku 1939 roku.

X. WŁADYSŁAW BRZÓSKOWSKI

Proboszcz w Swornegaciu,
dnia 1 listopada 1939 roku.

X. IGNACY BUDZISZ

Wikariusz w Gniewie,
u schyłku 1939 roku.

X. AUGUSTYN BUKOLT

Proboszcz w Piasecznie,
u schyłku 1939 roku.

X. BRONISŁAW BURCZYK

Wikariusz w Subkowach,
w listopadzie 1939 roku.

X. BERNARD BURDYN

Kuratus w Górnej Grupie,
w październiku 1939 roku.

X. GRACJAN CHYLIŃSKI

Proboszcz w Barłoźnie,
dnia 10 października 1939 roku.

X. HENRYK CHYLIŃSKI

Wikariusz w Barłoźnie,
u schyłku 1939 roku.

X. FRANCISZEK CZAPLIŃSKI

Proboszcz w Osiecznie,
dnia 14 października 1939 roku.

X. JÓZEF CZAPIEWSKI
Proboszcz w Raciążu,
dnia 21 października 1939 roku.

X. FELIKS DAMA
Wikariusz w Skórczu,
dnia 18 października 1939 roku.

X. ALOJZY DEJA
Radca duchowny,
Proboszcz w Nowej Cerkwi,
dnia 13 października 1939 roku.

X. BOLESŁAW DELEWSKI
Wikariusz w Gniewie,
u schyłku 1939 roku.

X. JAN DOERING
Radca duch., Proboszcz w Kokoszkowach,
dnia 13 października 1939 roku.

X. MARIAN DRAPIEWSKI
Wikariusz w Zblewie,
w październiku 1939 roku.

X. WALERIAN DRAŻKOWSKI
Dziekan i Proboszcz w Wielkim Czystem,
dnia 1 listopada 1939 roku.

X. DR MAKSYMILIAN DUNAJSKI
Proboszcz w Skarszewach,
we wrześniu 1939 roku.

X. PIOTR DUNAJSKI
Wikariusz w Gdyni (par. N. M. P.),
w listopadzie 1939 roku.

X. GERARD DYSARZ
Wikariusz w Chojnicach,
dnia 5 listopada 1939 roku.

X. BRUNON ECHAUST
Wikariusz w Nowem,
dnia 20 października 1939 roku.

X. MARIAN FELCHNEROWSKI
Kuratus w Kasparusie,
dnia 10 listopada 1939 roku.

X. ANASTAZY FIEREK
Kuratus w Gdyni-Cisowie,
w listopadzie 1939 roku.

X. EDMUND FITTKAU
Dziekan i Proboszcz w Pucku,
dnia 26 października 1939 roku.

X. SYLWESTER FROST
Proboszcz w Parchowie,
dnia 29 października 1939 roku.

X. LUDWIK GASIŃSKI
Proboszcz w Grudziądzu (par. N. Maryi P.),
w październiku 1939 roku.

X. ALEKSANDER GBUREK
Wikariusz w Stężycy,
dnia 29 października 1939 roku.

X. ROMAN GDANIEC
Proboszcz w Czarnowie,
w listopadzie 1939 roku.

X. JAN GLISZCZYŃSKI
Wikariusz w Wejherowie,
w październiku 1939 roku.

X. STANISŁAW GŁÓWCZEWSKI
Proboszcz w Kaszczorku,
w listopadzie 1939 roku.

X. BERNARD GOŁOMSKI

Proboszcz w Zukowie,
u schyłku 1939 roku.

X. BOLESŁAW GORDON

Proboszcz w Grabowie,
dnia 13 października 1939 roku.

X. ALFONS GÓRNY

Kuratus w Dąbrówce (Starogard),
dnia 14 października 1939 roku.

X. SYLWESTER GRABOWSKI

Proboszcz w Sypniewie,
w październiku 1939 roku.

X. EDWIN GRACZYK

Wikariusz w Kijewie Król.,
w październiku 1939 roku.

X. KAZIMIERZ GREGORKIEWICZ

Proboszcz w Radomnie,
w październiku 1939 roku.

X. LEON GREGORKIEWICZ

Proboszcz w Świętem,
w listopadzie 1939 roku.

X. EMANUEL GRUDZIŃSKI

Radca duchowny, Proboszcz w Sępólnie
Kraińskim,
u schyłku 1939 roku.

X. TADEUSZ GRZECHOWSKI

Wikariusz w Wąbrzeźnie,
w październiku 1939 roku.

X. REGINALD HACKERT

Proboszcz w Byszewie,
w lutym 1945 roku.

X. JAN HAMERSKI

Proboszcz w Wtelnie,
dnia 6 października 1939 roku.

X. MIECZYŚLAW HANDAU

Wikariusz w Tymawie,
dnia 4 września 1939 roku.

X. JULIUSZ HEINIG

Wikariusz w Wejherowie,
w październiku 1939 roku.

X. JAN HEVELKE

Kapelan SS. Miłosierdzia w Bysławku,
u schyłku 1939 roku.

X. DR LEON HEYKE

Prefekt w Kościerzynie,
dnia 13 października 1939 roku.

X. STANISŁAW HOFFMANN

Proboszcz w Pinczynie,
dnia 10 listopada 1939 roku.

X. ZYGMUNT HUNSDORFF

Kuratus w Gorzędzieju,
w październiku 1939 roku.

X. JAN JAKUBOWSKI

Kapelan SS. Miłosierdzia w Gdyni-Babimdole,
w październiku 1939 roku.

X. LEON JANK

Wikariusz w Wysinie,
w październiku 1939 roku.

X. KONSTANTY JARANOWSKI
Proboszcz w Kruszynach,
dnia 7 października 1939 roku.

X. MGR STANISŁAW JARZĘBOWSKI
Prefekt w Chełmnie,
w październiku 1939 roku.

X. WIKTOR JASIŃSKI
Emeryt w Rumii-Zagórzcu,
dnia 14 października 1939 roku.

X. JAN KAJUT
Wikariusz w Starej Kiszewie,
dnia 15 października 1939 roku.

X. FRANCISZEK KALINOWSKI
Proboszcz w Osieku,
dnia 10 listopada 1939 roku.

X. JÓZEF KALINOWSKI
Proboszcz w Opaleniu,
w październiku 1939 roku.

X. KAZIMIERZ KALISZ
Wikariusz w Gdyni (par. N. Maryi P.),
w listopadzie 1939 roku.

X. WŁADYSŁAW KARPIŃSKI
Dziekan i Proboszcz w Skórczu,
dnia 10 października 1939 roku.

X. KAJETAN KASZEWSKI
Wikariusz w Unisławiu,
u schyłku 1939 roku.

X. ALOJZY KASZUBOWSKI
Proboszcz w Kosakowie,
w listopadzie 1939 roku.

X. ALFONS KĄDZIELA
Kuratus w Lnianie,
u schyłku 1939 roku.

X. FRANCISZEK KĘDZIERSKI
Wikariusz w Mokrem,
u schyłku 1939 roku.

X. WALERIAN KINKA
Proboszcz w Grabowie Starym,
u schyłku 1939 roku.

X. PAWEŁ KLAMANN
Wikariusz w Czersku,
dnia 5 listopada 1939 roku.

X. EDMUND KLEBBA
Wikariusz w Lisewie,
dnia 21 października 1939 roku.

X. FELIKS KLONOWSKI
Wikariusz w Matarni,
w październiku 1939 roku.

X. JAN KLUNDER
Proboszcz w Grudziądzu (par. św. Krzyża),
dnia 11 listopada 1939 roku.

X. WOJCIECH KLONKOWSKI
Kuratus w Łebnie.

X. ANTONI KŁOS
Wikariusz w Kościerzynie,
w październiku 1939 roku.

X. ALOJZY KNITTER
Wikariusz w Rumii-Zagórzcu,
w październiku 1939 roku.

X. KONRAD KOPAŃSKI
Wikariusz w Grudziądzu (par. św. Krzyża),
u schyłku 1939 roku.

X. STANISŁAW KOTEWICZ
Wikariusz w Pieniążkowie,
u schyłku 1939 roku.

X. BRUNON KOZIORZEMSKI
Administrator w Czarnylesie,
dnia 13 października 1939 roku.

X. WIKTOR KOZŁOWSKI
Prefekt Konwiktu w Chełmnie.

X. ANASTAZY KRĘCKI
Proboszcz w Strzelnie,
w październiku 1939 roku.

X. BERNARD KRĘCKI
Kuratus w Królówlesie,
u schyłku 1939 roku.

X. MAKSYMILIAN KRZEWIŃSKI
Proboszcz w Gowidlinie,
dnia 20 listopada 1939 roku.

X. HENRYK KRZYSZKOWSKI
Kapelan SS. Miłosierdzia w Chełmnie,
dnia 25 stycznia 1944 roku.

X. REGINALD KRZYŻANOWSKI
Kuratus w Suminie,
u schyłku 1939 roku.

X. WACŁAW KUCA
Wikariusz w Goręczynie.

X. JÓZEF KUCHENBECKER
Proboszcz w Bobowie,
dnia 13 października 1939 roku.

X. JÓZEF KUPPER
Wikariusz w Chwaszczynie,
u schyłku 1939 roku.

X. LEON KUROWSKI
Proboszcz w Gniewie,
u schyłku 1939 roku.

X. ALFONS KWIATKOWSKI
Kuratus w Starych Polaszkach,
w październiku 1939 roku.

X. BRONISŁAW LABUDA
Wikariusz w Pucku,
dnia 26 października 1939 roku.

X. JÓZEF LEHMANN
Kapelan więzienny w Wejherowie,
u schyłku 1939 roku.

X. ALEKSY LESIŃSKI
Emeryt w Gdyni-Chylonii.

X. AMBROŻY LEWANDOWSKI
Proboszcz w Kośc. Janii,
dnia 15 października 1939 roku.

X. STANISŁAW LIPIŃSKI
Proboszcz w Bzowie,
u schyłku 1939 roku.

X. LEON LIPSKI
Proboszcz w Starogrodzie,
dnia 17 października 1939 roku.

X. AUGUSTYN ŁEBIŃSKI
Proboszcz w Lisewie,
dnia 21 października 1939 roku.

X. JÓZEF ŁOBOCKI
Wikariusz w Lipuszu,
w październiku 1939 roku.

X. BOLESŁAW ŁOZYŃSKI
Wikariusz w Osieku,
dnia 10 listopada 1939 roku.

X. ROMAN MAKOWSKI
Proboszcz w Topólnie,
u schyłku 1939 roku.

X. PAWEŁ MAŁACHOWSKI
Prefekt w Wejherowie.

X. JÓZEF MAŃKOWSKI
Proboszcz w Nowejcerkwi,
dnia 9 listopada 1939 roku.

X. TEOFIL MAŃKOWSKI
Proboszcz w Szynychu,
w październiku 1939 roku.

X. PAWEŁ MARCHLEWSKI
Radca duchowny,
Dziekan i Proboszcz w Chojnicach,
dnia 1 listopada 1939 roku.

X. ANTONI MARCINKOWSKI
Proboszcz w Sarnowie,
dnia 1 listopada 1939 roku.

X. JAN MARTENKA
Wikariusz w Łasinie,
u schyłku 1939 roku.

X. JAN MAZELLA
Proboszcz w Jeleńcu,
dnia 19 kwietnia 1940 roku.

X. WŁADYSŁAW MEGGER
Wikariusz w Łąkach Polskich,
w październiku 1939 roku.

X. MARIAN METLER
Wikariusz w Brodnicy,

X. ANTONI MIĘTKI
Wikariusz w Grudziądzu (par. św. Mikołaja),
w listopadzie 1939 roku.

X. FRANCISZEK MOTYLEWSKI
Kuratus w Szymbarku,
w 1940 roku.

X. JÓZEF MÓWIŃSKI
Wikariusz w Gdyni — Witominie,
w listopadzie 1939 roku.

X. EDMUND NAGÓRSKI
Wikariusz w Grudziądzu (par. św. Krzyża),
w październiku 1939 roku.

X. PAWEŁ NAGÓRSKI
Proboszcz w Gostycynie,
u schyłku 1939 roku.

X. STANISŁAW NIKLAS
Wikariusz w Szembruku,
w listopadzie 1939 roku.

X. FELIKS NIKLEWSKI
Dyrektor Zakładu Wychowawczego w Wejherowie,
u schyłku 1939 roku.

X. FRANCISZEK NOGALSKI

Wikariusz w Raciążu Pom.,
dnia 28 maja 1940 roku.

X. JÓZEF ODYA

Wikariusz w Radzynie,
w październiku 1939 roku.

X. BRUNON OLKIEWICZ

Kuratus w Gdyni — Obłużu,
w listopadzie 1939 roku.

X. ALBIN PAKALSKI

Kuratus w Zamartem,
dnia 5 listopada 1939 roku.

X. DR ANTONI PASTWA

Proboszcz w Grudziądzu (par. św. Mikołaja),
dnia 11 listopada 1939 roku.

X. LEON PEŁKA

Proboszcz w Świekatowie,
dnia 22 października 1939 roku.

X. KONRAD PIĄTKOWSKI

Proboszcz w Dąbrówce (Sępólno),
u schyłku 1939 roku.

X. JULIAN PIECHOWSKI

Kuratus w Jabłowie,
dnia 13 października 1939 roku.

X. FRANCISZEK PRISS

Proboszcz w Ostrowitem,
dnia 1 listopada 1939 roku.

X. JAN PRONOBIS

Proboszcz w Grębocinie,
w listopadzie 1939 roku.

X. WOJCIECH PRONOBIS
Proboszcz w Swarzewie,
w październiku 1939 roku.

X. FRANCISZEK PRZYBISZ
Wikariusz w Wejherowie,
u schyłku 1939 roku.

X. ALOJZY PTACH
Kuratus w Dąbrówce Król.,
w październiku 1939 roku.

X. ALOJZY PUPPEL
Dziekan i Proboszcz w Kowalewie,
dnia 14 października 1939 roku.

X. MAKSYMILIAN PUTYNKOWSKI
Proboszcz w Wabczu,
dnia 1 listopada 1939 roku.

X. CZESŁAW RACKI
Prefekt w Gdyni,
w listopadzie 1939 roku.

X. ALOJZY RAPIOR
Proboszcz w Lubichowie,
dnia 13 października 1939 roku.

X. HUBERT RASZKOWSKI
Wikariusz w Fordonie,
dnia 2 października 1939 roku.

X. PAWEŁ REDMER
Proboszcz w Trzebczu.

X. KURT REICH
Proboszcz w Żarnowcu,
dnia 13 marca 1945 roku.

X. ALOJZY REPIŃSKI
Proboszcz w Łąkach Polskich,
w październiku 1939 roku.

X. BONIFACY RESZKA
Kuratus w Rekownicy,
w październiku 1939 roku.

X. JAN ROGALSKI
Prefekt w Grudziądzu,
dnia 29 października 1939 roku.

X. JAN ROGALSKI
Emeryt w Pinczynie,
dnia 24 października 1939 roku.

X. FRANCISZEK ROMANOWSKI
Prefekt w Tucholi,
u schyłku 1939 roku.

X. LEON ROMPCA
Wikariusz w Gdyni—Cisowie,
w listopadzie 1939 roku.

X. LUDWIK ROSIAK
Wikariusz w Chmielnie.

X. EDMUND ROSZCZYŃIAŁSKI
Szambelan Papieski, Dziekan i Proboszcz
w Wejherowie,
u schyłku 1939 roku.

X. DR HUGON RUCHNIEWICZ
Proboszcz w Kościerzynie,
w październiku 1939 roku.

X. MARIAN RUDNIK
Wikariusz w Zblewie,
dnia 13 października 1939 roku.

X. JÓZEF RYNGWELSKI
Wikariusz w Sarnowie,
dnia 1 listopada 1939 roku.

X. ANASTAZY SADOWSKI
Proboszcz w Szynwałdzie,
w listopadzie 1939 roku.

X. JÓZEF SARNOWSKI
Proboszcz w Serocku,
dnia 25 października 1940 roku.

X. ROBERT SARNOWSKI
Proboszcz w Chwaszczynie,
u schyłku 1939 roku.

X. HENRYK SCHMELTER
Wikariusz w Chełmnie,
w październiku 1939 roku.

X. KAZIMIERZ SCHLIEP
Wikariusz w Lubichowie,
dnia 13 października 1939 roku.

X. JAN SCHWANITZ
Wikariusz w Tezewie (par. św. Krzyża),
w październiku 1939 roku.

X. BRONISŁAW SITKIEWICZ
Wikariusz w Godziszewie,
w październiku 1939 roku.

X. ANTONI SOBISZ
Wikariusz w Grudziądzu (par. św. Mikołaja),
dnia 11 listopada 1939 roku.

X. PIOTR SOSNOWSKI
Dziekan i Proboszcz w Bysławiu,
u schyłku 1939 roku.

X. EMIL SOWIŃSKI
Kuratus Domu Karnego w Grudziądzu,
w październiku 1939 roku.

X. BOLESŁAW STAWICKI
Proboszcz w Czersku,
dnia 5 listopada 1939 roku.

X. IGNACY STAWICKI
Proboszcz w Kleszczewie,
dnia 14 października 1939 roku.

X. STANISŁAW SZARAFIŃSKI
Proboszcz w Strzeczcu,
w październiku 1939 roku.

X. JAN SZPITTER
Proboszcz w Klonówce,
dnia 16 października 1939 roku.

X. BRUNON SZUÇA
Wikariusz w Kościerzynie,
w październiku 1939 roku.

X. HENRYK SZUMAN
Szambelan Papieski, Dziekan i Proboszcz
w Starogardzie (par. św. Mateusza),
rozstrzelany dnia 2 października 1939 roku
w Fordonie.

X. BERNARD SZUTA
Kuratus w Górnej Brodnicy,
dnia 23 listopada 1939 roku.

X. FRANCISZEK SZYBOWSKI
Wikariusz w Świeciu,
dnia 3 października 1939 roku.

- X. JÓZEF SZYDZIK
Infułat, Proboszcz w Fordonie,
dnia 20 września 1939 roku.
- X. FRANCISZEK SZYNALEWSKI
Kuratus w Kuźnicy,
u schyłku 1939 roku.
- X. WŁADYSŁAW SZYPNIEWSKI
Radca Duchowny, Proboszcz w Kielnie.
- X. WALTER ŚPICA
Wikariusz w Szczodrowie,
w październiku 1939 roku.
- X. BRONISŁAW TRZCIŃSKI
Wikariusz w Strzeczcu,
w październiku 1939 roku.
- X. TEODOR TURZYŃSKI
Kanonik honorowy, Dziekan i Proboszcz
w Gdyni (par. N. Maryi P.),
w listopadzie 1939 roku.
- X. AUGUSTYN WARCZAK
Wikariusz w Mechowie,
w listopadzie 1939 roku.
- X. ANTONI WĘGIELEWSKI
Prefekt w Wejherowie,
u schyłku 1939 roku.
- X. HENRYK WIECZOREK
Proboszcz w Rajkowach,
w październiku 1939 roku.
- X. WŁADYSŁAW WIELEWSKI
Kuratus w Łebczu,
w październiku 1939 roku.

X. FRANCISZEK WILCZEWSKI
Proboszcz w Zawdzie — Jankowicach,
w listopadzie 1939 roku.

X. CZESŁAW WILEMSKI
Kuratus w Tyłowie,
w październiku 1939 roku.

X. PAWEŁ WILEMSKI
Kapelan, Emeryt w Gdyni—Orłowie.

X. BOLESŁAW WITKOWSKI
Kanonik honorowy, Dziekan i Proboszcz
w Mechowie,
we wrześniu 1939 roku.

X. EDMUND WOHLFEIL
Wikariusz w Rumii,
w październiku 1939 roku.

X. ERNEST WOHLFEIL
Wikariusz w Grzywnie,
w październiku 1939 roku.

X. KAZIMIERZ WOJTASZEWSKI
Dziekan i Proboszcz w Tymawie,
w październiku 1939 roku.

X. ALOJZY WRÓBLEWSKI
Proboszcz w Pogódkach,
w październiku 1939 roku.

X. STANISŁAW ZABROCKI
Proboszcz w Brzoziu Lub.,
w październiku 1939 roku.

X. PIOTR ZAKRYS
Proboszcz w Zblewie,
dnia 14 października 1939 roku.

X. JAN ZAKRZEWSKI
Wikariusz w Gdyni (par. N. Maryi P.),
w listopadzie 1939 roku.

X. TADEUSZ ZAPALOWSKI
Proboszcz w Sulęcynie,
w październiku 1939 roku.

X. JULIAN ZAWADZIŃSKI
Proboszcz w Odrach,
dnia 26 września 1939 roku.

X. HELIODOR ZIELIŃSKI
Wikariusz w Żarnowcu,
dnia 15 października 1939 roku.

X. MARIAN ZYGMANOWSKI
Proboszcz w Czarnymlesie,
dnia 13 października 1939 roku.

X. MIECZYŚLAW ŻUREK
Wikariusz w Gdyni (par. N. Maryi P.),
w listopadzie 1939 roku.

X. STANISŁAW ŻUREK
Wikariusz w Sępólnie Kraińskim,
u schyłku 1939 roku.

X. FRANCISZEK ŻYNDĄ
Dziekan i Proboszcz w Chełmnie,
w październiku 1939 roku.

POZA OBRĘBEM DIECEZJI CHELMIŃSKIEJ

X. EDMUND KAMROWSKI
Wikariusz w Nowem,
rozstrzelany w Lublinie dnia 22 lutego 1943 roku.

X. WŁADYSŁAW SZYMAŃSKI
Wikariusz w Gdańsku,
rozstrzelany w obozie „Nowy Port“
w styczniu 1940 roku.

**DUCHOWIEŃSTWO ZMARŁE
W OBOZACH KONCENTRACYJNYCH**

STUTTHOF

X. FELIKS BOLT
Senator, Proboszcz w Srebrnikach,
dnia 7 kwietnia 1940 roku.

X. PAWEŁ BRZEZIŃSKI
Wikariusz w Rumii,
dnia 4 kwietnia 1940 roku.

X. PROF. JAN CZAPLEWSKI
Emeryt w Więcborku,
w 1940 roku.

X. ALFONS GOŁUŃSKI
Wikariusz w Nowej Cerkwi,
dnia 1 września 1942 roku.

X. DR KONSTANTY KREFT
Radca duchowny, Proboszcz w Tucholi,
dnia 11 czerwca 1940 roku.

X. JAN LESIŃSKI
Wikariusz w Gdyni—Grabówku
dnia 8 lutego 1940 roku.

X. KONSTANTY LICZNERSKI
Proboszcz w Pluskowężach,
dnia 12 lipca 1940 roku.

X. DR WŁADYSŁAW ŁĘGOWSKI
Proboszcz w Radowiskach Wielkich,
dnia 2 stycznia 1941 roku.

X. BERNARD ŁOSIŃSKI
Kanonik honorowy, Dziekan i Proboszcz
w Sierakowicach,
dnia 22 kwietnia 1940 roku.

X. ALFONS MAŃKOWSKI
Prałat domowy J. Ś., Prezes Tow. Nauk.
w Toruniu, Proboszcz w Lembargu,
dnia 12 lutego 1941 roku.

X. WŁADYSŁAW MATERNICKI
Proboszcz w Godziszewie,
dnia 5 października 1940 roku.

X. WALERIAN OSSOWSKI
Proboszcz w Brodnicy,
dnia 18 października 1940 roku.

X. LEON POŁOMSKI
Proboszcz w Kartuzach,
dnia 5 sierpnia 1940 roku.

X. ALFONS SCHULC
Dziekan i Proboszcz w Subkowach,
dnia 25 czerwca 1940 roku.

X. BRONISŁAW SMOLEŃSKI
Wikariusz w Sierakowicach,
dnia 15 lutego 1941 roku.

X. DR IGNACY SZWEDOWSKI
Proboszcz — Jubilat w Kijewie Królewskim,
dnia 22 kwietnia 1940 roku.

X. JAN WILMOWSKI
Dziekan i Proboszcz w Więcborku,
dnia 17 kwietnia 1940 roku.

SACHSENHAUSEN—ORANIENBURG

X. WIKTOR BRZAŃKAŁA
Kuratus w Lipinkach,
dnia 23 kwietnia 1940 roku.

X. FELIKS BURCZYK
Administrator w Żarnowcu,
dnia 12 lipca 1940 roku.

X. STANISŁAW CHYLARECKI
Proboszcz w Koronowie,
dnia 22 sierpnia 1940 roku.

X. ALEKSANDER DOERING
Wikariusz w Łęgu,
dnia 3 maja 1940 roku.

X. BERNARD GOŃCZ
Proboszcz w Luzinie,
dnia 12 lipca 1940 roku.

X. FRANCISZEK HINZ
Wikariusz w Brusach,
dnia 4 czerwca 1940 roku.

X. TADEUSZ HINZ
Wikariusz w Lembargu,
dnia 1 lipca 1940 roku.

X. STANISŁAW JARZĘBSKI
Proboszcz w Lipnicy,
dnia 5 maja 1940 roku.

X. TEODOR KALINOWSKI
Wikariusz w Żarnowcu,
w 1941 roku.

X. CYRYL KARCZYŃSKI
Proboszcz w Cekeynie Polskim,
dnia 29 maja 1940 roku.

- X. JOACHIM KONKOLEWSKI
Wikariusz w Chełmży,
dnia 1 czerwca 1940 roku.
- X. BRONISŁAW KOWNACKI
Proboszcz w Golubiu,
dnia 18 lipca 1940 roku.
- X. LEONARD MARCHLEWSKI
Radca duchowny, Proboszcz w Grzybnie,
dnia 21 czerwca 1940 roku.
- X. MARIAN MICHNOWSKI
Dziekan i Proboszcz w Drzycimiu,
dnia 13 czerwca 1940 roku.
- X. FRANCISZEK MITRĘGA
Proboszcz w Papowie Toruńskim,
dnia 21 kwietnia 1940 roku.
- X. FRANCISZEK PODLASZEWSKI
Dziekan i Proboszcz w Radzynie Chełm.,
dnia 13 kwietnia 1940 roku.
- X. STEFAN RADTKE
Proboszcz w Rożentalu,
dnia 29 października 1940 roku.
- X. BRUNON SZYMAŃSKI
Prefekt w Świeciu,
dnia 25 lipca 1940 roku.
- X. JÓZEF TUSZYŃSKI
Kuratus w Ostromecku,
w czerwcu 1940 roku.
- X. FABIAN WIERZCHOWSKI
Prefekt w Grudziądzu,
zmarł w 1940 roku.

X. PAWEŁ ZIELIŃSKI
Proboszcz w Rywałdzie,
dnia 3 lipca 1940 roku.

X. ALEKSANDER ZIEMSKI
Prepozyt bazyliki św. Jana w Toruniu,
dnia 20 maja 1940 roku.

DACHAU

X. FRANCISZEK BĄCZKOWSKI
Proboszcz w Nowejwsi Królewskiej,
dnia 17 czerwca 1942 roku.

X. JÓZEF BORZYSZKOWSKI
Proboszcz w Kurzętniku,
dnia 16 września 1942 roku.

X. JAN DETTLAF II
Kuratus w Turzy Wielkiej,
dnia 6 lipca 1942 roku.

X. STEFAN FRELICHOWSKI
Wikariusz w Toruniu (par. N. Maryi P.)
zmarł na tyfus plamisty
dnia 23 lutego 1945 roku.

X. FRANCISZEK GABRYCH
Kuratus w Brzeźnie,
dnia 20 listopada 1942 roku.

X. ROMAN GALIKOWSKI
Wikariusz w Wtelnie,
dnia 19 sierpnia 1942 roku.

X. ALOJZY GÓRNOWICZ
Kuratus w Przechowie,
dnia 18 czerwca 1942 roku.

X. PAWEŁ KONITZER
Radca duchowny, Proboszcz w Świeciu,
dnia 27 lipca 1942 roku.

X. DR JAN ŁUBIENSKI
Proboszcz w Działdowie,
dnia 17 grudnia 1940 roku.

X. KONSTANTY MALINOWSKI
Wikariusz we Wrockach,
dnia 15 czerwca 1942 roku.

X. ŁUCJAN ODYA
Prefekt w Chojnicach,
dnia 30 czerwca 1942 roku.

X. JAN OSSOWSKI II
Kuratus w Rybnie Pomorskim,
dnia 20 sierpnia 1943 roku.

X. FRANCISZEK OSTROWSKI
Wikariusz w Grodziecznie,
zmarł w 1943 roku.

X. ALOJZY PRABUCKI
Proboszcz w Gronowie,
zmarł w 1942 roku.

X. PAWEŁ PRABUCKI
Dziekan i Proboszcz w Gostkowie,
dnia 30 sierpnia 1942 roku.

X. DR LEON PRYBA
Proboszcz w Nowem Mieście Lubawskim,
zmarł w 1942 roku.

X. FRANCISZEK RUCIŃSKI
Wikariusz w Golubiu,
dnia 20 września 1942 roku.

X. JAN SIEG

Proboszcz w Starzynie,
dnia 2 czerwca 1941 roku.

X. ALFRED SKOWROŃSKI

Wikariusz w Działdowie,
zmarł w 1942 roku.

X. ALEKSANDER WILAMOWSKI

Wikariusz w Nowem Mieście Lubawskim,
dnia 3 września 1941 roku.

X. JÓZEF WILEMSKI

Proboszcz w Orzechowie,
dnia 14 września 1941 roku.

ZAGAZOWANI W DACHAU

X. JAN BRUSKI

Dziekan i Proboszcz w Osiu,
dnia 16 czerwca 1942 roku.

X. LEON DZIENISZ

Kuratus we Wrzosach,
dnia 16 września 1942 roku.

X. TEOFIL FALKOWSKI

Wikariusz w Toruniu (par. św. Jakuba),
dnia 5 września 1942 roku.

X. FRANCISZEK GLISZCZYŃSKI,

Wikariusz w Cekcynie Polskim,
dnia 2 lipca 1942 roku.

X. OSKAR HERMAŃCZYK

Proboszcz w Lipuszu,
dnia 27 września 1942 roku.

X. BOLESŁAW JARANOWSKI
Proboszcz w Leśnie,
w 1942 roku.

X. KONRAD KLIN
Kuratus w Lubiczu,
dnia 18 września 1942 roku.

X. MARCIN KOWNACKI
Proboszcz we Wrockach,
dnia 17 czerwca 1942 roku.

X. ALBIN KROPLEWSKI
Radca duchowny, Proboszcz w Papowie
Biskupim, dnia 21 lipca 1942 roku.

X. BOLESŁAW PIECHOWSKI
Kuratus w Lubiszewie,
dnia 6 września 1942 roku.

X. BOLESŁAW PRABUCKI
Kapelan w Lubawie,
dnia 24 września 1942 roku.

X. STANISŁAW STEFANIAK
Proboszcz portowy w Gdyni,
dnia 29 czerwca 1942 roku.

W RÓŻNYCH OBOZACH

X. JÓZEF CHODZIŃSKI
Kuratus w Szemudzie,
zmarł w Mauthausen.

X. JAN KRYSIŃSKI
Proboszcz-emeryt,
zmarł w Mauthausen
dnia 24 października 1940 roku.

X. LEON POEPLAU

Na studiach w Warszawie,
dnia 1 kwietnia 1942 roku w Oświęcimiu.

X. JÓZEF STOCK

Proboszcz w Grucznie,
dnia 12 lutego 1940 roku w Buchenwald.

DUCHOWIEŃSTWO ZMARŁE WSKUTEK DZIAŁAŃ WOJENNYCH

X. DR KAZIMIERZ BIESZK

Szambelan Papieski, Profesor Seminarium
Duchownego w Pelplinie,
zmarł na wygnaniu w Badenii
dnia 24 stycznia 1946 roku.

X. NORBERT DEMBSKI

Proboszcz w Białutach,
zginął w czasie obrony Warszawy
we wrześniu 1939 roku.

X. AUGUSTYN FOLLEHER

Emeryt w Zamartem,
zginął w 1945 roku.

X. MARIAN KARCZYŃSKI

Kanonik honorowy, Dziekan i Proboszcz
w Łasinie, zmarł na wygnaniu
dnia 13 października 1944 roku.

X. ALEKSANDER KUPCZYŃSKI

Kanonik honorowy, Proboszcz w Tczewie
(par. św. Krzyża), zmarł na wygnaniu w Berlinie
dnia 13 marca 1941 roku.

X. DR JERZY KÜHN

Wikariusz w Lignicy (G. Śl.),
poległ dnia 24 stycznia 1943 roku.

X. STEFAN PIESIK
Emeryt, zmarł na wygnaniu (G. G.)
w 1944 roku.

X. LEON SOCHACZEWSKI
Proboszcz w Lichnowach,
zmarł na Uralu w 1945 roku.

X. FELIKS ZAREMBA
Proboszcz w Wąbrzeźnie,
zmarł po przebyciu długoletniej udręki obozów
koncentracyjnych wskutek nieszczęśliwego wypadku
w Murnau w roku 1945.

**DUCHOWIEŃSTWO ZMARŁE
ŚMIERCIĄ NATURALNĄ**

X. ANASTAZY BLOCK
Proboszcz w Unisławiu,
dnia 2 grudnia 1945 roku.

X. TEOFIL CZEKALLA
Prefekt w Wałczu.

X. JÓZEF CZUBEK
Proboszcz w Jabłonowie,
dnia 1 maja 1945 roku.

X. FRANCISZEK DEKOWSKI
Dziekan i Proboszcz w Płużnicy,
dnia 29 grudnia 1941 roku.

X. ROMAN DEMBIŃSKI
Dziekan i Proboszcz w Pokrzydowie,
zmarł w Brodnicy dnia 29 grudnia 1940 roku.

X. DR GUSTAW DZIAŁOWSKI
Szambelan Papieski, Dziekan i Proboszcz
w Pieniążkowie,
dnia 10 czerwca 1940 roku.

X. JÓZEF GOŁĘBIEWSKI

Proboszcz w Górze,
dnia 4 lutego 1940 roku.

X. ALFONS GOŃCZ

Administrator w Kowalewie,
dnia 13 lutego 1944 roku.

X. JAN GORCZYŃSKI

Radca duchowny, Emeryt w Toruniu,
dnia 17 września 1944 roku.

X. TOMASZ GOSK

Proboszcz w Jastrzębiu,
dnia 24 stycznia 1941 roku.

X. DR FRANCISZEK GRABOWSKI

Katecheta w Schönlanke,
dnia 14 lutego 1942 roku.

X. JÓZEF GRZEMSKI II

Kapelan w Świeciu,
we wrześniu 1939 roku.

X. BOLESŁAW HEESE

Proboszcz w Szembruku,
dnia 15 lutego 1940 roku.

X. KONRAD HOFFMANN

Radca duchowny, Proboszcz w Grabowie Lub.,
dnia 11 marca 1946 roku.

X. ALEKSANDER JABŁOŃSKI

Jubilat-Senior Duchowieństwa diec. chełm.,
Profesor-Emeryt, zmarł w Sopocie
dnia 1 czerwca 1940 roku.

X. DR OTTON JAKUBOWSKI

Profesor-Emeryt (G. Śląsk).

X. FRANCISZEK JARUSZEWSKI
Kanonik honorowy, Dziekan i Proboszcz
w Dóbrezu,
dnia 25 listopada 1944 roku.

X. JAN KAMULSKI
Emeryt w Tczewie,
dnia 8 października 1945 roku.

X. LEON KASYNA
Szambelan Papieski, Dziekan i Proboszcz
w Lubawie,
dnia 20 kwietnia 1942 roku.

X. EDWARD KEISTER
Proboszcz w Biskupicach,
dnia 12 maja 1941 roku.

X. BOLESŁAW KIKUL
Kuratus w Zapceniu,
dnia 9 czerwca 1945 roku.

X. FRANCISZEK KITZERMANN
Emeryt w Brusach,
dnia 1 grudnia 1943 roku.

X. FRANCISZEK LAFFONT
Radca duchowny, Emeryt w Żukowie,
dnia 4 stycznia 1941 roku.

X. JAN LANGE
Kuratus w Warlubiu,
dnia 23 lipca 1941 roku.

X. JAN LEWRENC
Administrator w Bysławiu,
dnia 9 sierpnia 1944 roku.

X. STANISŁAW LIPIŃSKI

Proboszcz w Bzowie,
dnia 14 marca 1940 roku.

X. ALOJZY ŁASKI

Emeryt w Bydgoszczy.

X. KONRAD MAJEWSKI

Proboszcz-Emeryt w Grudziądzu,
w 1945 roku.

X. FRANCISZEK MAJKA

Radca duchowny, Proboszcz w Kazanicach,
dnia 10 czerwca 1943 roku.

X. BRONISŁAW MAKOWSKI

Proboszcz w Błędowie, zmarł w Grudziądzu
dnia 14 października 1942 roku.

X. DR EMIL METZNER

Profesor w Schwiebus,
dnia 17 stycznia 1944 roku.

X. WŁADYSŁAW MOSIŃSKI

Proboszcz-Jubilat w Łęcku Wielkim,
dnia 10 października 1944 roku.

X. JÓZEF MYŚLISZ

Emeryt w Kocborowie,
dnia 13 sierpnia 1942 roku.

X. LEON OLSZEWSKI

Proboszcz w Ostrowitem,
dnia 23 września 1941 roku.

X. WOJCIECH PARNAU

Emeryt w Lehnitz,
dnia 2 października 1943 roku.

X. KAZIMIERZ RHODE
Proboszcz w Matarni,
dnia 8 czerwca 1945 roku.

X. WOJCIECH ROGACZEWSKI
Kanonik honorowy, Dziekan w Metz.

X. WŁADYSŁAW RYGIELSKI
Proboszcz w Górznie, zmarł w Brodnicy
dnia 6 grudnia 1942 roku.

X. JAN SCHERER
Profesor-Emeryt w Gdańsku,
dnia 7 września 1943 roku.

X. JÓZEF SCHWABE
Radca duchowny, Proboszcz w Wysinie,
zmarł w Stargardzie
dnia 11 lutego 1946 roku.

X. STANISŁAW SKOWROŃSKI
Administrator w Gostkowie,
w 1945 roku.

X. WŁADYSŁAW SOBIECKI
Proboszcz w Żołędowie,
dnia 6 stycznia 1944 roku.

X. FRANCISZEK SPITZA
Proboszcz w Łobdowie, zmarł w Brodnicy
dnia 15 marca 1940 roku.

X. LEOPOLD STROGULSKI
Profesor-Emeryt w Grudziądzu,
dnia 21 października 1945 roku.

X. MARCELI STROGULSKI
Proboszcz w Grzywnie,
dnia 21 kwietnia 1943 roku.

X. APOLINARY SZWEDOWSKI

Proboszcz w Osielsku,
dnia 10 lutego 1944 roku.

X. ALEKSANDER ŚWIECZKÓWSKI

Proboszcz w Czarzu,
dnia 2 września 1945 roku.

X. KONSTANTYN TREDER

Kanonik Katedralny, zmarł w Niemczech
we wrześniu 1939 roku.

X. WŁADYSŁAW TYMECKI

Kanonik honorowy, Dziekan i Proboszcz
w Gązawach,
dnia 26 lutego 1946 roku.

X. ALEKSANDER WAGNER

Proboszcz w Lipuszu, zmarł w Gdańsku
dnia 24 stycznia 1940 roku.

X. LEONARD WERMUTH

Emeryt w Starogardzie,
dnia 21 października 1944 roku.

X. WACŁAW WILKANS

Emeryt w Zamartem,
dnia 24 września 1940 roku.

X. FRANCISZEK WRÓBLEWSKI

Proboszcz w Lipinkach,
dnia 15 listopada 1944 roku.

X. EDMUND ZAPAŁOWSKI

Proboszcz w Dzierżąźnie,
w 1945 roku.

X. APOLINARY ŻUCHOWSKI

Proboszcz w Szwarcenowie,
dnia 24 lutego 1943 roku.

**ŚP. KLERYCY SEMINARIUM DUCHOWNEGO
W PELPLINIE**

ANTONI BROCKI

Subdiakon, poległ w Włoszech
dnia 21 lipca 1944 roku.

FRANCISZEK CHYŁA

rozstrzelany w wrześniu 1939 roku.

BERNARD JARUSZEWSKI

zmarł w Mauthausen w 1945 roku.

BOGDAN JASIENIECKI

zmarł w Wilnie w 1941 roku.

JÓZEF KRZEMIŃSKI

zginął w 1943 roku.

BRUNON LAŁOWSKI

poległ dnia 18 grudnia 1942 roku.

JAN LIDZBARSKI

rozstrzelany w 1943 roku.

TEODOR PEPLIŃSKI

zginął w październiku 1939 roku.

JÓZEF WEILAND

zmarł dnia 16 kwietnia 1942 roku.

CZESŁAW WOLSKI

zamordowany w październiku 1939 roku.

W chwili wybuchu wojny 1939 roku w Diecezji Chełmińskiej było 693 inkardynowanych kapłanów.

Kuria Biskupia Chełmińska w Pelplinie (pow. Tczew) uprasza P. T. Osoby poinformowane o podanie ewent. uzupełnień wzgl. sprostowań powyższego zestawienia zmarłych i zaginionych kapłanów.

X. DR TADEUSZ GLEMMA

ŚWIETLANEJ PAMIĘCI

X. BISKUPA KONSTANTYNA DOMINIKA

Diecezja Chełmińska należy do najciężej doświadczonych przez kataklizm wojenny biskupstw polskich. Ofiarą gestapo padła prawie połowa jej duchowieństwa, w tym wielu kapłanów niezwykle zasłużonych dla Kościoła i Ojczyzny. Wobec pilnej i niezmiernie ciężkiej powojennej „pracy od podstaw“ szczegółowa rejestracja tych strat wymaga dłuższego czasu. W związku z nią poświęcono w ostatnim „Orędowniku“ wspomnienie śp. X. Biskupowi Okoniewskiemu. Teraz kolej na wiernego jego pomocnika i zastępcę, X. Biskupa Sufragana Dominika. Postać to tak zrosnięta z dziejami Diecezji Chełmińskiej ostatnich lat 50-ciu, a tak bliska pamięci i sercu jej duchowieństwa i wiernych, że uczczenie jej choćby na razie krótkim wspomnieniem jest dla nas obowiązkiem wdzięczności.

I

Konstantyn Dominik urodził się dnia 7 listopada 1870 roku w Gnieździe, parafii swarzewskiej, w powiecie puckim na Kaszubach, z szanowanych powszechnie rodziców Michała i Anny z Derców. Ojciec-rolnik piastował urząd sołtysa. Po naukach wstępnych w szkółce wiejskiej „Kostek“ uczęszczał do biskupiego „Collegium Marianum“ w Pelplinie i do gimnazjum państwowego w Chełmnie, gdzie w roku 1893 zdał egzamin maturalny. Już jako uczeń szkoły powszechnej odznaczał się wielką pilnością i obowiązkowością, tym bardziej w „Collegium“ i w gimnazjum chełmińskim, którego wysoki poziom zwłaszcza w nauczaniu języków klasycznych był ogólnie uznawany. Duch religijny, panujący w tym „katolickim gimnazjum“, skąd poważny procent abiturientów zasilał corocznie diecezjalne Seminarium Duchowne, odpowiadał pobożnie wychowanemu chłopcu. Językiem nauczania był

wprawdzie wówczas niemiecki, ale wśród uczniów panowały zawsze nastroje patriotyczne polskie. Uczono jeszcze urzędowo literatury polskiej, a znajomość polskiego języka i przeszłości rodzimej pogłębiano w tajnych kółkach filomackich. Na czele zakładu stał uczony i niezmiernie zasłużony pedagog, wychowawca licznych zastępów inteligencji pomorskiej, dr Wojciech Łożyński, którego X. Dominik często wdzięcznie wspominał, jak w ogóle chętnie opowiadał w gronie przyjaciół o swych latach szkolnych. Nie pomijał przy tym nigdy wybitnego filologa klasycznego, a wymagającego profesora dra Bonifacego Łazarewicza, którego „Flores Homerici“ (wydane w roku 1881) były utrapieniem uczniów. Łatwo sobie wyobrazić, z jaką radością i zrozumieniem wdzięczny uczeń już jako Biskup w roku 1937 brał udział w uroczystościach 100-lecia istnienia swego gimnazjum, podczas których odprawił Mszę św. pontyfikalną.

Surowe życie gimnazjum chełmińskiego znalazło swe naturalne przedłużenie w Seminarium Duchownym pelplińskim, o którym młody maturzysta marzył już od lat dziecinnych jako o przedsiönku upragnionego kapłaństwa. Regensem jego był X. Augustyn Rosentreter, który kilka lat później miał zostać Biskupem diecezji, a subregensem i ojcem duchownym X. dr Franciszek Schroeter. Pod ich kierunkiem pogłębił kleryk swą pobożność i nabył solidnych wiadomości filozoficznych i teologicznych, położył mocny fundament pod gmach własnego wyrobienia i pod owocną działalność dla dobra dusz bliźnich, którym miał być wychowawcą i przewodnikiem. W dzień Zwiastowania Najśw. Maryi Panny roku 1897 otrzymał święcenia kapłańskie.

O tym, że młody kapłan zdaniem przełożonych rokował jak najlepsze nadzieje, świadczy fakt, że pierwszą placówkę duszpasterską wyznaczono mu w parafii podmiejskiej Gdańska, przy wspaniałym kościele pojezuickim św. Ignacego w Starym Szkoclandzie. Miał tu pozostać tylko półtora roku. W tym krótkim czasie X. Wikary dał tak oczywiste dowody gorliwości i wybitnego talentu duszpasterskiego, że przeniesiono go na stanowisko samodzielne i bardzo odpowiedzialne kapelana klasztoru i szpitala Sióstr Miłosierdzia w Chełmnie (dnia 17 listopada 1898), oraz katechety liceum żeńskiego. Kiedy w roku 1900 Biskup Rosentreter otworzył konwikt dla około 25 uczniów wyższych klas miejscowego gimnazjum, prefektem nowego „Collegium Albertinum“ zamianowany został również X. Dominik, który zamieszkał wśród młodzieży. Dni jego stały

się teraz tak pracowitymi, że trudno było nawet jego mrówczej pracowitości podołać wszystkiemu. Dużo czasu zajmowała mu kapelania przy starożytnym kościele i klasztorze chełmińskim, który po Benedyktynkach objęły Siostry Miłosierdzia św. Wincentego à Paulo, rozwijając błogosławioną działalność przy pielęgnowaniu chorych w nowoczesnie urządzonym i znacznie rozbudowanym szpitalu, jak i po domach prywatnych, w przytułku dla starców, w szkole gospodarstwa domowego i w tłu-
mnie przez dziatwę chełmińską uczęszczanej ochronce. Przy klasztorze z wielką ilością Sióstr był także nowicjat zakonny. Nie brakło więc zajęcia dla kapelana, który był spowiednikiem zakonnice i chorych oraz wiernych, oblegających jego konfesjonał w miłym kościółku klasztornym, odprawiał liczne nabożeństwa i był moderatorem „Dzieci Maryi“.

Jako katecheta był wzorowy, dla alumnów konwiktu przyjaciелеm i ojcowskim opiekunem. Jeszcze blisko 30 lat później wychowankowie jego tutejsi w liczbie około 100 z okazji sakry biskupiej dali wyraz swej wdzięczności „dla swego wielce kochanego dawniejszego prefekta“. Bo też działał on na nich głównie własnym przykładem, promieniowaniem szlachetnego charakteru, czynną dobrocią. Pozostawiał im dużo swobody, ale wkraczał stanowczo tam, gdzie widział brak obowiązkowości, a kiedy chodziło o usunięcie z zakładu zgorzenia, któremu nie udało się zapobiec w inny sposób, był nieubłagany. Młodzież garnęła się do niego z całym zaufaniem jako do swego przyjaciela, od którego doznawała na każdym kroku poparcia moralnego, gdzie trzeba było, i materialnego. Szlachetność gorliwego kapłana zyskała mu wkrótce uznanie i przywiązanie nie tylko osób bezpośrednio powierzonych jego opiece, ale i szerokich warstw ludności miejscowej i okolicznej, która go do dzisiaj pamięta jako kapelana klasztornego i wdzięcznie wspomina. Znajdowała ona przecież u niego zawsze chętną pomoc i światłą radę, czy chodziło o sprawy sumienia, czy o kłopoty życia codziennego. Wzajemnie znowu X. Dominik zachował dla miasta Chełmna, w którym uczęszczał do gimnazjum, a następnie spędził najpiękniejsze lata życia kapłańskiego, zawsze serdeczne uczucia przywiązania. Bawił tu nieraz jeszcze jako Biskup, szukając wzmocnienia osłabionego zdrowia. Tutaj też zwiększyła się jeszcze jego życzliwość dla zgromadzeń zakonnych, zwłaszcza dla obojga Zgromadzeń św. Wincentego: XX. Misjonarzy i SS. Miłosierdzia, na których ofiarną pracę przez tyle lat zbliska patrzył.

Wiedziano dobrze o tak owocnej zwłaszcza pod względem pedagogicznym działalności chełmińskiej X. Dominika także w Kurii Biskupiej. To też, kiedy w roku 1911, wskutek przeniesienia się X. lic. Jakuba Maleckiego na probostwo w Nowej-cerkwi, zaważowało stanowisko subregensa i ojca duchownego w Seminarium pelplińskim, uznano kapelana chełmińskiego za najodpowiedniejszego na nie kandydata. On sam przestraszył się brzemienia odpowiedzialności za wychowanie kleru diecezjalnego, a uważając się w swej pokorze za zbyt mało do tego przygotowanego moralnie i naukowo, prosił Biskupa Rosentretera o pozostawienie go na dotychczasowej placówce. Kiedy mu Biskup zwrócił uwagę na to, że przecież uczy już od dłuższego czasu ku zadowoleniu przełożonych, odpowiedział: „Tak, ale tylko dzieci!“ „Klerycy — to także dzieci, tylko trochę starsze“ — odrzekł Biskup. W imię posłuszeństwa objął więc w kwietniu 1911 roku nowy spirytuał pracę w Seminarium Duchownym, któremu odtąd przez blisko 30 lat miał głównie poświęcać swe siły, przelewając w alumnów bogate skarby swej wiedzy teologicznej, swego doświadczenia, a przede wszystkim szlachetnego swego charakteru i gorącego serca kapłańskiego.

Wykształcił całe jedno pokolenie duchowieństwa diecezji chełmińskiej i wycisnął na nim swoje piętno. Wykładał zwłaszcza z wielkim zaangażowaniem i znawstwem przedmiotu liturgikę, wpajając w młodzież duchowną ukochanie ceremonii kościelnych w teorii i praktyce, której sam był żywym wzorem. Głównie jednak uczył jako ojciec duchowny życia prawdziwie kapłańskiego w wykładach, egzortach, wieczornych punktach medytacji, wreszcie całym swoim życiem, które alumni słusznie uważali za wzór niedościgniony. Wychowankowie św. Jana Bosco starali się w trudnych chwilach postępować tak, jak sądzili, że postąpiłby ich mistrz. Zapewne niejednen kapłan diecezji chełmińskiej starał się i stara postępować tak, jak go nauczył słowem i przykładem ojciec duchowny, X. Dominik. Będąc w Seminarium zwracali się do niego w każdej potrzebie, zawsze pewni zrozumienia i życzliwej rady. Kandydatom opuszczającym Seminarium dla braku powołania ułatwiał powrót do życia świeckiego, pomagając do uzyskania zajęcia, oraz wspierając ich w czasie studiów. Alumnom swoim usuwał z całym poświęceniem przeszkody z drogi do kapłaństwa. Gdy np. który z nich miał trudności z odmawianiem brewiarza, recytował go z wielką dla siebie niewygodą przez dłuższy czas

wspólnie z nim, aby go praktycznie wyuczyć tego obowiązku. Zwłaszcza gdy się zbliżały święcenia kapłańskie, nie szczędził wysiłków, aby kandydatów doprowadzić do nich jak najlepiej przygotowanych. Obok dodatkowych nauk i wykładów mnożył wtenczas modlitwy za kandydatów, prosząc o nie także innych, „aby byli dobrymi kapłanami“. Przeświadczenie o własnej odpowiedzialności za nich było u niego głębokie. Na obecnych przy święceniach robiło wielkie wrażenie przejście, z którym jako archidiakon wymawiał słowa rytualne: „Quantum humana fragilitas nosse sinit, et scio et testificor ipsos dignos esse ad huius onus officii.“

X. Subregens usuwał, według najlepszej możliwości, tarcia istniejące wówczas w Seminarium wskutek tego, że regens mniej rozumiał naszą młodzież duchowną, doszedłszy do kapłaństwa w odmiennych warunkach. Trudności te wzrosły jeszcze podczas pierwszej wojny światowej, a tym bardziej po jej ukończeniu, kiedy do Seminarium poczęli wstępować kandydaci wracający z wojska, i kiedy echa walk narodowościowych polsko-niemieckich odbijały się głośno także o mury zakładu. Wówczas już dotychczasowy regens nie mógł się utrzymać, a następcą jego został (1. X. 1920) dotychczasowy subregens, pod którego kierownictwem nawa seminaryjna przeżyła szczęśliwie wzburzone fale okresu powojennego i dotarła na wody spokojne. Przyczynił się on do tego, przywracając zwłaszcza językowi polskiemu należne mu miejsce i łagodząc na każdym kroku istniejące przeciwieństwa, wnikając w usposobienia i nastroje alumnów, z których niejeden kilka lat spędził na froncie i niełatwo zdołał się „przestawić“ na tryb życia całkiem od dotychczasowego odmienny. Niemale zasługi położył tu także zaprzyjaźniony z nowym rektorem wikariusz generalny, ś. p. X. Stanisław Dziegielewski.

Według tradycji diecezjalnej regens był także kanonikiem katedralnym chełmińskim: X. Dominik został instalowany dnia 23 kwietnia 1920. Przez cały czas swego pobytu w Pelplinie pracował dla dobra całej diecezji jako radca Kurii Biskupiej, egzaminator i sędzia synodalny, a później jako wikariusz generalny i administrator diecezji. Był również dyrektorem diecezjalnym „Unii Apostolskiej Duchowieństwa“, pracował w akcji misyjnej, Bractwie Najśw. Sakramentu i in. Obok tego, jak za czasów kapelanii, prowadził sodalicję „Dzieci Maryi“ przy klasztorze SS. Miłosierdzia.

Wśród tej nieustrudzonej pracy nadeszła dla X. Dominika nominacja na Biskupa Sufragana diecezji po ś. p. X. doktorze Jakubie Klunderze. Wiadomość ta rozeszła się z początkiem roku 1928. Najbliższe otoczenie nominata zauważyło już wcześniej pewną niezwykłą u niego zadumę. Teraz wyjaśniła się przyczyna: X. Dominik wiedział już uprzednio o czekających go nowych obowiązkach, a dodatkowa odpowiedzialność ciążyła na delikatnym jego sumieniu. Wyniesienie jego do godności biskupiej przyjęto wszędzie z uznaniem i radością, — chyba żaden z wymienianych obok niego kandydatów nie mógł się z nim równać co do gorliwości i świątobliwości życia. To też zwłaszcza duchowieństwo diecezjalne starało się okazać mu wszelkimi sposobami swą radość z nominacji i wdzięczność za dotychczasową opiekę i życzliwość. Gratulacji i darów napłynęło wiele, szczególnie od tych wszystkich, wśród których nominat dotąd pracował. Prekonizacja jego na biskupa tytularnego Atrybis i sufragana chełmińskiego nastąpiła w Rzymie dnia 20 stycznia 1928 roku, sakrę biskupią otrzymał z rąk X. Biskupa Okoniewskiego w rocznicę swych święceń kapłańskich dnia 25 marca t. r. Wśród uczestników tej podniosłej uroczystości nie brakło przedstawicieli parafii rodzinnej z X. proboszczem Pronobisem na czele, oraz z Gdańska i Chełmna.

Zostawszy również dziekanem kapituły katedralnej, miał X. Biskup Dominik tym lepszą sposobność do okazywania swej dbałości o „ozdobę domu Bożego“, wspaniałej katedry pelplińskiej, i dbanie o okazałość nabożeństw. Jako sufragan zwiększył — o ile to było możliwe — jeszcze swą gorliwość, której teraz poczęła doznawać cała diecezja. Niezmordowanie wizytował, udzielał święceń, często przemawiał publicznie. Występował wszędzie z godnością i powagą księcia Kościoła, przy całej pokorze ucznia Chrystusowego. X. Biskup Okoniewski miał w nim pomocnika zawsze gotowego do pracy, nie zważającego na trudy i niewygody, pragnącego za wszelką cenę zaoszczędzić ich Ordynariuszowi. Gotując się do wyjazdu na wizytacje, sam się modlił i o modlitwy prosił, „aby mu sił starczyło, i aby Bóg raczył pracom błogosławić i wiernych przede wszystkim w wierze umocnić“. Po wizytacjach wracał nieraz bardzo wyczerpany, ale wkrótce stawał znowu do wyteżonej pracy w Kurii i przy kierownictwie stowarzyszeń diecezjalnych.

II

Droga z chaty wiejskiej na Kaszubach na tron biskupi jest drogą daleką i niezwykłą, zwłaszcza jeżeli znaczna jej część odbyta została w czasach zaborczych, kiedy „kariera“ tak świecka jak i duchowna była dla Polaka niezmiernie utrudniona, a często zamknięta zupełnie. X. Dominik zawdzięczał swe wyniesienie do coraz wyższych godności wyłącznie wzorowemu pełnieniu swych obowiązków kapłańskich na każdym posterunku, na którym go wola Boża stawiała. Przeszedł wszelkie szczeble hierarchii kościelnej od wikariatu aż do biskupstwa, pełnił najróżniejsze funkcje duszpasterskie, nauczycielskie i administracyjne. Może więc być wzorem dla każdego kapłana także w obecnych czasach. Był bowiem zawsze i wszędzie przede wszystkim kapłanem. Był nim w pracy nad udoskonaleniem własnym, zarówno jak w kierownictwie dusz wiernych. Był prawdziwie solą ziemi, był światłością świata, był światłem, którego nie udało się ukryć pod korcem, tak że postawiono je na świeczniku, aby świeciło wszystkim, którzy są w domu. Chociaż nigdy się nie wysuwał, przecież zaszczytne urzędy same go szukały. — Czym bardziej milczał o sobie, tym głośniej o nim mówiono. Uświęcając sam siebie, tym skuteczniej prowadził do Boga wszystkich, którzy byli powierzeni jego pieczy, młodzież i starszych, świeckich jak i duchowieństwo.

Szczególnie błogosławiona była jego działalność w konfesjonale. Znał dobrze zasady teologii moralnej, której studium nigdy nie zaniedbywał. Jako kierownik był łagodny, ale umiał być i stanowczym. Stosując umiejętnie normy asetyki i mistyki katolickiej, prowadził pewną ręką dusze dążące do doskonałości, ale umiał jednać z Bogiem także grzeszników, długo już stroniących od swego Stwórcy. Zalety dobrego spowiednika sprowadzały już w czasie kapelanii chełmińskiej do jego konfesjonalu rzesze penitentów nawet z dalszych stron, którzy cierpliwie czekali godzinami swej kolei. Szczególnie sławny daleko odpust Matki Boskiej Chełmińskiej (2 lipca) był i dla niego porą znojących żniw. Niemało dusz już w tych czasach obrało go sobie za kierownika i pozostawało z nim w kontakcie przez całe życie. Niejedna z nich pragnęła go mieć przy swym łożu śmierci, a dobry pasterz nie szczędził trudu, by spełnić takie życzenia, bez względu na to, czy chodziło o ubogą służącą, czy o dygnitarza duchownego. Miał penitentów ze wszystkich stanów, obojga płci. Chętnie powierzało mu swe sumienie młodsze i starsze duchowieństwo. Do wszystkich od-

nosił się z tym samym szacunkiem dla godności kapłańskiej, z tą samą cierpliwością i dobrocią, z tym samym poczuciem odpowiedzialności za losy duszy nieśmiertelnej. Szczególnym zauwaganiem darzyły go dusze łekliwe. Przyjmował je z całym spokojem i miłością ojca duchownego, służył im z całą ofiarnością. W sakramencie pokuty zwłaszcza „stawał się wszystkim dla wszystkich, aby wszystkich zbawić“.

Wzorem kapłana prawdziwie Bożego był także na a m b o n i e, czy w kościele klasztorным lub gimnazjalnym w Chełmnie, w auli Seminarium pelplińskiego, w sali Dzieci Maryi, czy w kościołach miejskich lub wiejskich podczas wizytacji pasterskich. Nie miał z natury wybitnego daru wymowy, ale umiał wysłowić się bez trudności, głosem miłym, zawsze do głębi przejęty świętymi prawdami, które głosił, a przez to trafiał do serca, woli i rozumu słuchaczy. Mówiło tu rzeczywiście „serce do serca“, więc też wszędzie słuchano go z uwagą i zbudowaniem. Przemówienia i nauki do kleryków i kapłanów były szczególnie praktyczne, zaczerpnięte z własnego przeżycia i bogatego doświadczenia, a pełne głębokiego namaszczenia.

Kapłan — to ofiarnik. Stąd też X. Biskup Dominik kochał szczególnie o f i a r ę M s z y ś w. Kochał liturgię Kościoła katolickiego, znał doskonale i wykonywał najsumienniejsz jej przepisy. Celebrował zawsze z powagą i skupieniem bez względu na to, czy była to cicha Msza św. przy bocznym ołtarzu czy celebra pontyfikalna. Uczył więc całe zastępy kleru diecezjalnego nie tylko na wykładach i ćwiczeniach, ale przede wszystkim własnym przykładem, jak należy sprawować tę świętą ofiarę. Umiał ich przejąć na całe życie poszanowaniem dla rubryk i przepisów kościelnych, a niejednego z nich natchnął szczególnie zamiłowaniem do liturgiki i rubrycystyki. Równie wzorowo jak Mszę św. odprawiał wszelkie inne czynności kościelne, prawdziwie „digne, attente ac devote“. Jeśli był zmuszony odmawiać brewiarz w pociągu np. podczas objazdów biskupich, czynił to z takim widocznym skupieniem, że budował tym swe otoczenie. Widać było, że oficjum jest dla niego zawsze owym „opus Dei, cui nihil praeponatur“.

III

Tak wzorowe, gorliwe i ofiarne pełnienie obowiązków kapłańskich i biskupich musiało pochodzić z ducha wyrobionego na wzór Chrystusowy. Zawdzięczał go łasce Bożej, z którą wiernie współdziałał przez całe życie. Już jako uczeń zwraca-

cał na siebie uwagę nauczycieli i kolegów swym miłym, łagodnym usposobieniem, wzorowym zachowaniem i pilnością. Podkład tych cnót wyniósł z domu rodzinnego, w którym panowała jak zwykle na Kaszubach żarliwa pobożność i gorące przywiązanie do Kościoła katolickiego, odwieczny „zmysł katolicki“, którym się X. Konstantyn zawsze odznaczał. Lata dziecięce spędził pod okiem cudownej Matki Boskiej „Rybackiej“ w kościele swarzewskim, której podobizny jako kapłan chętnie rozdawał. W dalszym ciągu stale pracował nad udoskonaleniem własnym z przysłowiowym „uporem kaszubskim“, zwłaszcza odkąd jako kleryk zrozumiał istotę doskonałości kapłańskiej. Niebezpieczny okres dojrzewania spędził w otoczeniu przykładowym religijnie, tak w biskupim „Collegium Marianum“, jak i w „katolickim gimnazjum“ chełmińskim. Nie było więc wahań w jego rozwoju religijnym i moralnym. Szkołą świętości kapłańskiej była mu później „Unia Apostolska Kleru“, której był przez długie lata wiernym członkiem i szerzycielem jako dyrektor diecezjalny.

Cześć dla Matki Zbawiciela, wyniesioną z domu rodzinnego, zachował przez całe życie, zachęcając do niej alumnów Seminarium Duchownego i członkinie sodalicji. Na obrazki pamiątkowe swej sakry biskupiej wybrał wizerunek Matki Boskiej Częstochowskiej. Pogłębienie swej pobożności zawdzięczał nabożeństwu do Najśw. Sakramentu. Przystąpił do stowarzyszenia jego „adoratorów“ i wiernie spełniał obowiązek co tygodniowej adoracji godzinnej, wśród której — jak sam dawał do zrozumienia — „rozgrzewało się“ jego serce do coraz większej miłości Boga. Miłość tę ożywiał w nim kult Najśw. Serca Jezusowego. Kleryków swoich zachęcał nieraz, by na kartach ewangelii szukali przejawów uczuć tego Serca, i sam starał się wnikać coraz głębiej w tajniki Jego miłości. Obok własnych medytacji i przeżyć duchowych były mu przy tym pomocne książki ascetyczne, z pomiędzy których polecał m. in. 5-tomowe dzieło świętobliwego O. Adolfa Petit T. J.: „Sacerdos rite institutus piis exercitationibus menstruae recollectionis“ (Desclée). Westchnienie czcicieli tego Serca: „Jezu, cichy i pokornego Serca, uczyn serce moje według Serca Twego“ umieścił na pamiętce swej konsekracji. Było mu ono rzeczywiście nie tylko modlitwą, ale hasłem bojowym i programem pracy nad sobą. Nic dziwnego, że te dwie cnoty — cichość i pokora — były szczególnie charakterystycznymi jego przymiotami. Odpowiadały one wrodzonemu jego usposobieniu, ale

ciągła praca przy pomocy łaski Bożej utrwalała je i udoskonalała, czyniąc z nich cnoty nadprzyrodzone, praktykowane stale nawet wśród wielkich przeszkód, kiedy łagodność czysto naturalna nie była by mogła się utrzymać. Idealem jego był „kapłan według Serca Bożego“, a głosił go słowem i przykładem, bolejąc głęboko nad każdym wypadkiem splamienia tego ideału, który doszedł do jego wiadomości.

Cechowała go wielka łagodność, pełne opanowanie, okazujące się już nazewnątrż w ułożeniu i spokojnych ruchach jego wysokiej postaci, w stale pogodnym uśmiechu, przypominającym wyraz twarzy ulubionych jego Świętych: Wincen- tego à Paulo, Alfonsa Liguorego, Jana Marii Vianney czy Kle- mensa Dworzaka. „Mansuetudo facit hominem esse compotem sui.“ Definicja ta św. Tomasza z Akwinu stosuje się w całej pełni do X. Dominika. Usposobienie jego było zawsze równe, co — jak wiadomo — jest zwykle termometrem wyrobienia duchownego. Był „sibi constans“ — nosił więc godnie swe imię chrzestne Konstantyna.

Mozna go było widzieć płonącego gorliwością, nawet świętym gniewem z powodu obrazy Bożej, ale chyba nikt go nie widział niecierpliwym. Każdego z licznych swych gości, miejscowych i zamiejskowych (a rzadko który z księży wyjeżdżał z Pelplina nie odwiedzwszy X. Dominika), witał zawsze z tym samym pogodnym uśmiechem, choćby mu przerywał pilną pracę, lub zdrowie nie dopisywało, choćby go po raz niewiadomo który trudził w tej samej sprawie. Wzorem cierpliwości i jej źródłem zarazem był mu Krzyż Chrystusowy. Wskazuje na to drugie wezwanie na wspomnianym już obrazku pamiątkowym: „Krzyż dla mnie pewnym zbawieniem. Krzyż zawsze uwiel- biam. Krzyż Pański ze mną. Krzyż moją uciechą“. Był on mu ucieczką i szkołą cierpliwości w licznych trudach i udrę- kach pracowitego żywota, wśród przygniatającego jarzma od- powiedzialności, wśród chorób, które zwłaszcza w ostatnich latach 20-tu coraz częściej i dotkliwiej nawiedzały jego spraco- wany, choć z natury wytrzymały i zdrowy organizm. Cierpli- wość nie opuściła go i wśród niewygód i przykrości ostatnich lat i miesięcy tułaczycy aż do chwili śmierci na wygnaniu. Cier- pliwym, opanowanym był i wtenczas, gdy musiał karać i stro- fować jako przełożony. Powtarzał wtenczas słowa św. Pawła: „Argue, obsecra in omni patientia“, i tak też postępował. Wi- doczne było, że nie działa pod wpływem odruchu przyrodzo- nego, lecz z poczucia obowiązku, które u niego było silnie wy-

robione. Nie zanedbywał niczego, co do niego należało, czynił to w sposób możliwie dokładny i doskonały, a ponadto czynił więcej niż wymagał obowiązek. Był bardzo punktualny. Jako ojciec duchowny przychodził zwykle pierwszy na medytację poranną do nieopalonej i wilgotnej kaplicy, i zwykle ostatni wychodził. Jeśli się kiedy nie zjawił, wiedzieli wszyscy, że zaszła bardzo ważna przeszkoda.

Obok wielkiej łagodności uderzała w charakterze śp. X. Biskupa w wysokim stopniu druga cnota ulubiona Serca Jezusowego, p o k o r a. Wyrażała ją całe jego zachowanie i postawa, wolne od pozy i pretensji. Każdy mógł u niego być pewny uprzejmego przyjęcia i szczerzej życzliwości, bez względu na godność i znaczenie towarzyskie. O sobie miał mniemanie niskie, bez cienia udawania i faryzeizmu. Nawet wobec uczniów przyznawał się z całą szczerością, jeśli czego nie wiedział, raził się w kwestiach naukowych czy sprawach sumienia kapłanów młodszych, mniej doświadczonych, a nieraz i mniej uczonych od siebie. Takie upokarzanie się nie zdawało się mu sprawiać najmniejszej trudności. Nie był np. muzykalny, choć brak wydoskonalonego słuchu u niego bynajmniej nie raził. Gdy go pewien kleryk, pozbawiony zupełnie tego słuchu i głosu muzykalnego, zapytał raz podczas lekcji, jaką tonację liturgiczną należy zastosować w dane święto, X. subregens odpowiedział natychmiast ze zwykłym swym miłym uśmiechem: „Księżdu i mnie wolno stosować każdą tonację.“ Znamienne jest dowcipne powiedzenie jednego ze współpracowników X. regensa, że, o ile po śmierci będzie miał jeszcze jakie winy do odpokutowania, to czyścić jego będzie polegał na tym, iż każą mu zasiąść na wysokim tronie, a wszyscy święci przedefilują przed nim, kłaniając się nisko.

Pokora jego i przekonanie o własnej niedoskonałości pochodziły z głębokiej w i a r y. Jeszcze w młodszym wieku podkreślał nieraz, że bał by się stanąć przed sądem Bożym w fioletach. W imię posłuszeństwa musiał później przyjąć nie tylko fiolety kanonickie, ale i biskupie. Jednak Bóg w dziwny sposób jak gdyby odebrał mu znowu przed śmiercią to, co go przerażało i raniło jego pokorę. Umierał bowiem wygnany ze stolicy biskupiej, powróciwszy na kapelanię klasztorną, a spoczął na cmentarzu przy kościele, w którym pracował jako wikary tuż po otrzymaniu święceń. Pan Bóg wywyższył go, ale pod koniec życia pozwolił swemu pokornemu słudze wracać do

funkcji, od których rozpoczął niegdyś działalność kapłańską. W tym świetle widział to i X. Biskup.

W tym gorącym czcicielu Serca Jezusowego nie mogło zabraknąć cnoty, której to Serce jest wzorem i symbolem zarazem, tj. miłości Boga i bliźniego. Trafnie określił go obecny X. Biskup Chełmiński, mówiąc o nim w powitalnym liście pasterskim do duchowieństwa: „Darzył on Was i mnie bogactwem swego ojcowskiego i przyjacielskiego serca.“ Bo rzeczywiście X. Biskup Dominik starał się każdemu, a zwłaszcza duchowieństwu diecezjalnemu, być „ojcem i przyjacielem“. Miłość nie była u niego uczuciem bez głębszej treści, lecz prawdziwie kapłańską i chrześcijańską życzliwością, gotową do ofiar ze swego czasu, swego majątku, swych sił, z samego siebie. Ile z jego własności ziemskiej „ręce ubogich odniosły do skarbcza niebieskiego“, wiadomo jedynie Bogu. Jest pewne, że żaden potrzebujący nie zwracał się do niego daremnie. Każdemu pomagał w miarę możliwości, i to dyskretnie, tak że nie uraził niczyjej wrażliwości, że na prawdę „nie wiedziała lewica co czyni prawica“. Zapominał przy tem o własnych potrzebach. Po ciężkiej chorobie w roku 1937 wskazany był wyjazd za granicę na okres rekonwalescencji, ale projekt upadł „dla braku groszy“ — jak mówił dostojny pacjent. Podobnych wypadków było więcej w jego życiu. Obdarowywanie bliźnich stanowiło dla niego potrzebę serca i prawdziwą radość. Odwiedzającym dawał nieraz „na pamiątkę“, co miał właśnie pod ręką: książkę, obrazek, czy bodaj jabłko. Kiedy w okresie świątecznym niektórzy alumni musieli zostawać dłużej w Seminarium dla asysty w katedrze, starał się im uprzyjemnić ten pobyt, stworzyć nastrój rodzinny, urządzając np. loterię, której fanty ofiarował sam. Uczynność jego i przystępność znana była powszechnie, a zwłaszcza duchowieństwo obficie z niej korzystało do tego stopnia, że Biskup Rosentreter nazywał go żartobliwie „pośrednikiem diecezjalnym“ u władz duchownych.

Wyrazem dobroci serca i miłości bliźniego były dla niego również formy towarzyskie, w które umiał tchnąć ducha prawdziwie chrześcijańskiego. Przestrzegał ich ściśle i zachęcał do tego także swych wychowanków. Zawsze był grzeczny i taktowny, czy chodziło o dygnitarza czy o żebraka. Wizyty zwyczajowe składał punktualnie, ale tak, że nikt ich nie odczuwał jako „odrabianie pańszczyzny“, lecz jako spełnienie potrzeby serca życzliwego. Jako Biskup z okazji wizytacji pasterskich bywał nie tylko u ludzi wpływowych, ale i u zacnych

katolików z ludu. W załatwianiu korespondencji był bardzo dokładny, mimo że była ona zawsze niezwykle obfita. Nawet na miesięczne kartki sprawozdawcze członków „Unii Apostolskiej“ (t. zw. „schedule“) odpisywał regularnie. W każdym jego liście przebijała niekłamana życzliwość. Pamiętał zawsze o imieninach swych licznych znajomych, uczniów i przyjaciół, w których radościach i smutkach brał żywy udział.

Od wielkiej dobroci i łagodności zdaje się być tylko krok do zbytnej wyrozumiałości i nadmiernej pobłażliwości. Widzieli ją też niektórzy u X. Dominika. Prawdą niewątpliwą jest to, że unikał on możliwie surowości w upominaniu i karceniu. W wypadkach wątpliwych skłaniał się raczej ku opinii korzystniejszej dla bliźniego, starając się raczej wytłumaczyć jego błędy. Oceniając ludzi nieraz według siebie, widział dobro i tam, gdzie go nie było, a przynajmniej wołał przypuszczać na usprawiedliwienie dobrą intencję, niewiedzę lub brak zastanowienia. Chętnie przyjmował przeproszenia, wierzył łatwo obietnicom poprawy. Błądził w ten sposób może czasem — obiektywnie rzecz biorąc — „z nadmiaru dobroci“, ale o podobnych kolizjach między surową sprawiedliwością a miłosierdziem czytamy i w żywotach Świętych, którzy woleli błądzić nadmiarem dobroci niż przesadną surowością. Niewątpliwie też pod względem pedagogicznym osiągał X. Dominik właśnie przy takiej metodzie poważnie sukcesy, których środki surowe w tych samych warunkach nie osiągały. Wyrozumiałość jego nie była słabością: umiał bowiem być i bywał surowy oraz wymagający dla siebie samego i wobec innych tam, gdzie sumienie tego wymagało. Wychowankowie jego widzieli o tym dobrze i — podobnie jak u św. Jana Bosco — słuchali swego opiekuna nie z bojaźni przed karą, ile dlatego, by nie sprawiać przykrości temu, którego kochali i szanowali.

IV

W życiu X. Biskupa Dominika nie brakło cierpień, jak nie brak ich w życiu żadnego kapłana, zwłaszcza gorliwego. W ostatnich 20-tu latach jego życia coraz częściej dokuczały mu choroby, zwłaszcza odkąd zapadł na „złośliwą anemię“. Nie przestawał i nadal pracować z poświęceniem, ale musiał się od czasu do czasu poddawać kuracji w gdańskim Szpitalu Mariackim. Od chwili wybuchu ostatniej wojny aż do śmierci życie jego było jednym pasmem cierpień duszy i ciała, tym większych, że po wyjeździe Biskupa Ordynariusza na niego spa-

dła odpowiedzialność za losy diecezji chełmińskiej. Od początku był zdecydowany pozostać przy swych owieczkach bez względu na konsekwencje, aby zapewnić im w miarę możliwości opiekę duchowną i nieść ulgę w ciężkiej niewoli. Znał Niemców przedwojennych, wiedział choćby od księży, byłych swych wychowanków po tamtej stronie granicy, czego się Polacy i katolicy mogą spodziewać po rządach Hitlera. Z pogrzebu śp. X. Domańskiego w Zakrzewie, prezesa Związku Polaków w Niemczech, wrócił zboląły i przygnębiony. Mimo braku złudzeń w stosunku do hitleryzmu nie mógł jednak oczywiście przewidzieć męczeństwa, które czekało prawie połowę kleru jego diecezji, w tym najbliższych jego współpracowników i przyjaciół.

Wkrótce po wkroczeniu Niemców do Pelplina prawie całe duchowieństwo miejscowe zostało przez gestapo wymordowane. Cóż wtenczas dziać się musiało w tklwym sercu X. Biskupa Sufragana, tak okrutnie pozbawionego swych konfratrów! Na niego samego nie odważono się targnąć, zadowolając się narazie internowaniem go w domu. Nie oszczędzano jego życia ze względu na chorobę, wiek lub godność biskupią, jak nie uchroniło to wszystko Biskupów sąsiednich diecezji, — ale z powodu powszechnej opinii o jego świętości. Powtarzano sobie w Gdańsku, że gestapowcy odkomenderowani do „zlikwidowania“ duchowieństwa pelplińskiego opowiadali, iż Biskupa otaczała jakby aureola, która ich nie dopuszczała do niego. Tragedia współbraci zachwiała poważnie słabym oddawna jego zdrowiem, tak, że hitlerowcy nie mogli zaraz wykonać swego zamiaru usunięcia go z Pelplina. Sam „namiestnik“ gdański, Forster, kazał sobie składać raporty o stanie jego zdrowia, aby go wywieźć czym prędzej, co też nastąpiło dnia 31 stycznia 1940 roku mimo wielkiej jeszcze słabości pacjenta. Dzień przedtem pisał do X. Biskupa gdańskiego: „W przeddzień mego wyjazdu do Gdańska, do Szpitala Najśw. Maryi Panny, przesyłam jeszcze ostatnie pozdrowienie z Pelplina, gdzie razem ze studiami spędziłem około 40 lat swego życia. Nie jest to dla mnie obojętne, ale fiat! — Najświętsza i najmędrsza wola Boża niech się dzieje we wszystkim... Przyszłość swoją polecam opiece Bożej.“¹

W Gdańsku najpierw umieszczono go w szpitalu, gdzie powoli wracał do zdrowia. Ponieważ jednak nie miał żadnych

1) Szczegóły dotyczące lat wygnania i śmierci wyjęte są z aktów użyczonych łaskawie przez Kurie Biskupią w Pelplinie.

dochodów na utrzymanie własne i troskliwej opiekunki, rodzonej siostry Cecylii, zużył w krótkim czasie skromne swe oszczędności. Za staraniem Biskupa Spletta uzyskał zasiłek miesięczny w wysokości 300 guldenów, wystarczający zaledwie na opędzenie najpilniejszych potrzeb. Nie stać go jednak było na opłacanie kosztów kuracji. Toteż niebawem opuścił szpital i przeniósł się do klasztoru SS. Elżbietanek przy Rynku Sienym. Tutaj pełnił funkcje kapelana. Korespondencja jego i stosunki z światem zewnętrznym były oczywiście pod kontrolą gestapo i bardzo ograniczone. Z wielką radością zastępował w tym czasie kilkakrotnie Biskupa diecezjalnego w czynnościach liturgicznych. Celebrował pontyfikalnie w katedrze oliwskiej w dzień odpustu św. Trójcy roku 1940. Po raz ostatni w życiu udzielał jeszcze sakramentu bierzmowania jesienią tegoż roku w kościele św. Mikołaja oraz na przedmieściu Emaus w kościele św. Franciszka. Poza tym pełnił stale obowiązki kapelana, pomimo powtarzających się od czasu do czasu ataków przewlekłej choroby.

We środę, dnia 4 marca 1942 roku zachorował niespodzianie wśród niepokojących objawów. Sprowadzony natychmiast lekarz zarządził przewiezienie chorego do szpitala Najśw. Maryi Panny celem dokonania operacji ślepej kiszki. Nadzieje utrzymania pacjenta przy życiu były nikłe, to też zakomunikowano mu o grożącym niebezpieczeństwie. Już dawniej nieraz prosił swych najbliższych, aby nie taili przed nim w razie potrzeby powagi sytuacji, by mógł przyjąć zawczasu ostatnie sakramenty św. Zaraz też o nie poprosił. Udzielił mu ich Biskup Splett, który z pobytu kuracyjnego przybył do łoża swego umierającego byłego profesora i współkonsekratora. Operacja odbyła się dnia 5 marca, ale okazała się spóźnioną. Chory zmarł w 2 dni później, z wielką cierpliwością znosząc wielkie bóleści, w obecności swej siostry i pielęgniujących go zakonnic.

Zwłoki przewieziono do kaplicy SS. Elżbietanek, gdzie aż do pogrzebu spoczęły w powodzi kwiatów i wieńców, stale otoczone modlącymi się wiernymi. W testamencie swoim z roku 1941 Zmarły wyraził życzenie, aby go, o ile umrze w Gdańsku, pochowano „na cmentarzu w Starym Szotlandzie, miejscu pierwszych czynności kapłańskich“. Dodał do tego: „Życzę sobie, aby pogrzeb mój odbył się jak najskromniej, ale proszę o modlitwy za moją biedną duszę.“ Życzeniom jego w miarę możliwości stało się zadość. Dnia 11 marca odbyły się wigilie przy

zwłokach w kościele św. Ignacego pod przewodnictwem X. prałata Sawickiego, jedyne go żyjącego jeszcze członka kapituły chełmińskiej, której Zmarły był dziekanem. Mszę św. pontyfikalną odprawił X. Biskup Splett wobec tłumów wiernych i około 80 kapłanów z diecezji gdańskiej i chełmińskiej, którzy trumnę odprowadzili do grobu pod krzyżem cmentarnym. Miejsce spoczynku świątobliwego Biskupa otoczone jest powszechną czcią i pięknie utrzymywane, w mocnym przeświadczeniu, że kryje szczątki śmiertelne męża „miłego Bogu i ludziom“.

Wiść o zgonie X. Biskupa Dominika odbiła się dalekim i głośnym echem mimo trosk i grozy okupacji. Organ watykański „Osservatore Romano“ już w dzień pogrzebu doniósł o tej „żałobie wśród episkopatu“. Zewsząd napływały wyrazy współczucia. Szczególnie wielkie było wrażenie w najciężej dotkniętej tą stratą diecezji chełmińskiej. Warunki ówczesne nie pozwalały na odpowiednie uczczenie i utrwalenie pamięci Zmarłego. Zasługuje on m. in. niewątpliwie na obszerny życiorys, który by jasno pokazał, czym był X. Biskup Dominik dla swej diecezji.² Tymczasem niech chociaż szkic niniejszy, oparty głównie na wspomnieniach i materiałach własnych, odświeży jego obraz w sercach wszystkich, którzy go znali, a da choć słabe o nim wyobrażenie także tym, którzy nie mieli tego szczęścia.

²) W tym celu autor uprasza o nadsyłanie uwag i wspomnień, oraz listów ś. p. X. Biskupa Dominika, oraz wszelkich materiałów biograficznych (które zwróci się po wyzyskaniu) wprost pod adresem: X. prof. dr Tadeusz Glemma, Kraków, ul. Starowiślna 9, — lub za pośrednictwem Kurii Biskupiej w Pelplinie.

B I B L I O G R A F I A

LEKCJE I EWANGELIE na niedziele i święta. W przekładzie W. O. Jakuba Wujka T. J. Zestawił X. Walenty Majcher T. J. Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy (XX. Jezuitci), Kraków, Kopernika 26.

Powyższe wydanie perykop niedzielnych oddaje wielkie usługi na ambonie przez swoje zalety: doskonały druk, dobry układ materiału, bogaty skorowidz, wzorowe wydanie.

KRÓLEWSKI ZEW, Tomik I „Biblioteczki Eucharystycznej dla młodzieży”. Wydawnictwo XX. Jezuitów, Kraków, Kopernika 26. Barwna okładka, stron 64. Cena około 15,— zł.

Seria małych wydawnictw stawia sobie za cel pogłębienie miłości dzieci do Jezusa Eucharystycznego. Przynosi ona piękne wiersze i ciekawe opowiadania, bawi zajmującymi obrazkami i sztuczkami scenicznymi, zachęca do naśladowania ofiarnych czynów, poucza o młodzieńczych cnotach, przytacza przykłady gorliwych dusz młodzieńczych.

X. Dr Stefan Biskupski, MĘCZEŃSKIE BISKUPSTWO X. MICHAŁA KOZALA. Nakładem Wyższego Seminarium Duchownego w Włocławku, 1946. Cena egzemplarza 50,— zł. (Kolportaż: Związek Diecezjalny „Caritas” — Włocławek).

Celem broszury jest przypieszenie procesu beatyfikacyjnego wielkiego Męczennika z okresu ostatniej wojny i najazdu hitlerowskiego. Broszura jest starannie wydana.

X. Dr Antoni Słomkowski, Rektor K. U. L., POCHODZENIE CZŁOWIEKA W ŚWIETLE NAUKI KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO I W ŚWIETLE TEORII EWOLUCJI. Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin, Aleje Racławickie 14.

X. Dr Józef Pastuszka, PSYCHOLOGICZNE ŹRÓDŁA NIEWIARY. Wydawnictwo jak wyżej.

Cezary Berezowski, ORGANIZACJA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH. Wydawnictwo jak wyżej.

Walenty Majdański, KOŁYSKI I POTĘGA. Nakładem autora, 1946. Stron 192. (Druk. „Rycerza Niepokalanej”, Niepokalanów, p. Sochaczów).

Mocna i bezkompromisowa książka, napisana w obronie licznego potomstwa.

INTRONIZACJA I KRÓLOWANIE NIEPOKALANEGO SERCA MARYI
w odradzającej się Polsce. Stron 48.

AKT INTRONIZACJI NIEPOKALANEGO SERCA MARYI (z objaśnieniem ceremonii).

DOKUMENT RODZINNY na pamiątkę Intronizacji.

OBRAZ NIEPOKALANEGO SERCA MARYI. — Wydawnictwa Klasztoru SS. Wizytek, Jasło, 1946.

NOWE OFICJA I FORMULARZE MSZALNE: 1. Św. Jana Leonarda Wyznawcy (9 października); 2. Niepokalanego Serca Maryi (22 sierpnia); 3. Commune Summorum Pontificum. — Poleca: Księgarnia św. Wojciecha w Poznaniu, Pl. Wolności 1.

Czasopisma

„NASZA DROGA”, czasopismo sodalicyjne dla Sodalicji Mariańskich parafialnych i szkolnych. Wydawnictwo: Sekretariat Sodalicyjny, Katowice, Plebiscytowa 49 a. Cena egzemplarza 10,— zł.

Nakładem Kurii Biskupiej Chełmińskiej w Pelplinie, pow. Tczew, woj. Gdańskie. — Redaktor odpowiedzialny: X. Kanclerz Franciszek Kurland w Pelplinie. — Zgłoszenia na abonament przyjmuje: Kancelaria parafii N. Maryi P. w Toruniu, ul. P. Maryi 2.

Czcionkami Drukarni Toruńskiej Spółdzielni Wydawniczej „Wiedza” nr 4 w Toruniu. — E 10066

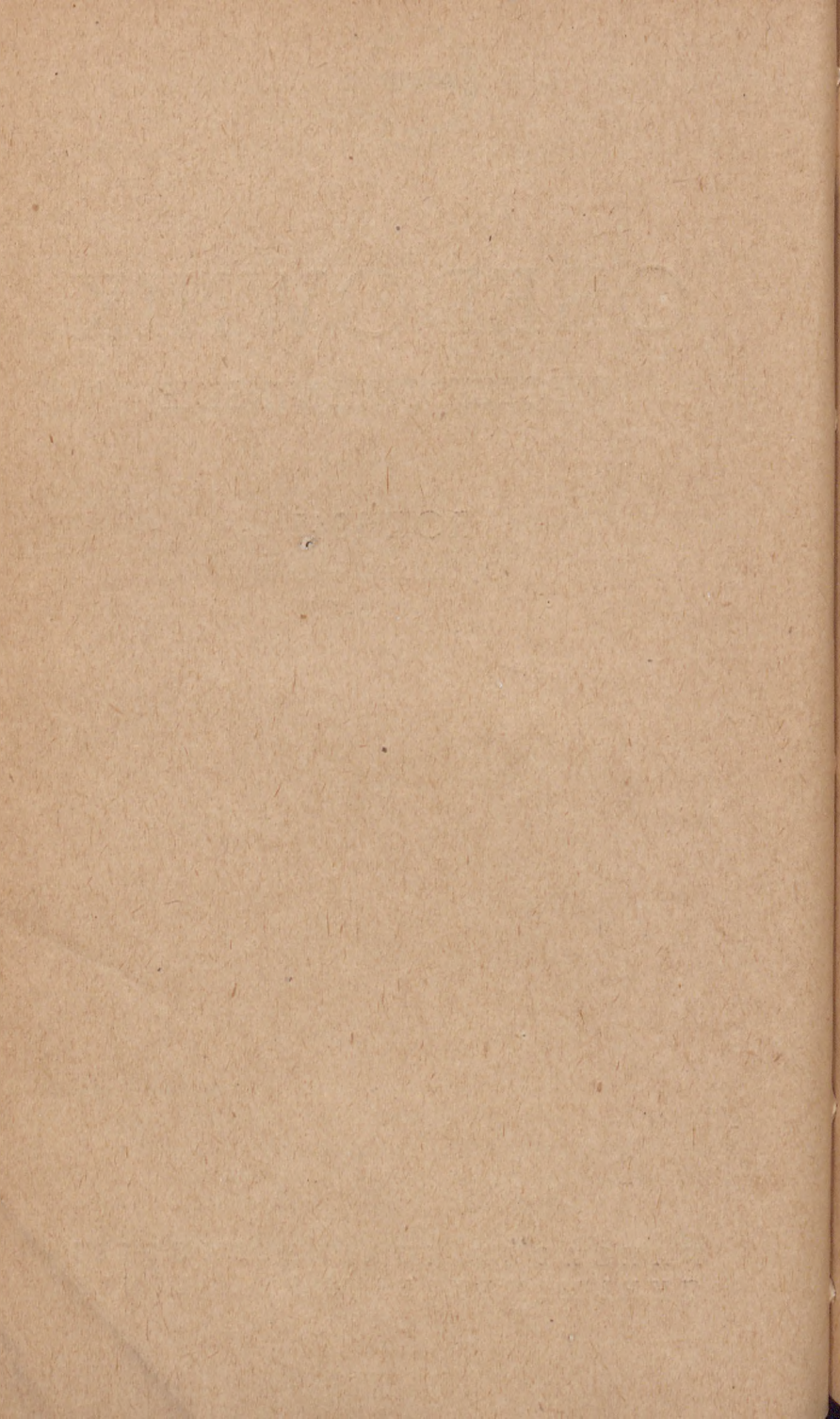

ORĘDOWNIK

DIECEZJI CHEŁMIŃSKIEJ

ROK 1947
OGÓLNEGO ZBIORU
TOM 85-TY

NAKŁADEM KURII BISKUPIEJ
CHEŁMIŃSKIEJ W PELPLINIE

SPIS TREŚCI

A

ACTA APOSTOLICAE SEDIS

1. DEKRETY OJCA ŚWIĘTEGO

Konstytucja Apostolska o Stanach kanonicznych oraz Instytutach świeckich mających na celu osiągnięcie doskonałości chrześcijańskiej	493
Motu proprio „In cotidianis precibus“ (o używaniu nowego łacińskiego przekładu Psalterza)	503
Odpowiedź na list Episkopatu Polskiego	369
Odpowiedź na list pokonsekracyjny J. E. X. Biskupa Ordynariusza	105
Odpowiedź w sprawie ogłoszenia dogmatu Wniebowzięcia N. M. P.	285

2. NAJWYŻSZA KONGREGACJA ŚW. OFFICIUM

Benedictio vexillorum	374
Cautiones in mixtis nuptiis	511
Cautiones ad normam C. 1061	513

3. ŚW. KONGREGACJA OBRZĄDKÓW

Chrzest: De usu salivae in administratione baptismi	106
Festum S. Antonii de Padua (variationes)	177
Uroczystość Niepokalanego Serca N. M. P.	373

4. ŚW. KONGREGACJA SAKRAMENTÓW

Bierzmowanie: Decretum de confirmatione administranda iis qui ex gravi morbo in mortis periculo sunt constituti	1
Binowanie w pierwsze piątki miesiąca, W. Czwartek i uroczystość N. M. P. Królowej Polski	106

5. ŚW. KONGREGACJA SEMINARIÓW

Papieskie Dzieło Powołań Kapłańskich (Ustanowienie — Statuty i Przepisy do statutów — Odpusty — Modlitwa Piusa XII)	13, 107
---	---------

6. ŚW. PENITENCJARIA APOSTOLSKA

Droga Krzyżowa: Wątpliwości dotyczące odprawiania	178
Indult w sprawie ćwiczeń miesięcznych na cześć św. Józefa	508
Nowe odpusty	506
Odpust przy modlitwie do Trójcy Św.	508
Odpust na uroczystość św. Jana Kantego	507
Rozszerzenie władzy Biskupów (odpusty błogosławieństwa pap.)	506

7. PAPIESKA KOMISJA INTERPRETACYJNA

Archivum secretum	511
Curator dementis	514
Delegatus episcopalis quoad matrimonia	513
Dispensationes matrimoniales	510
Inkardynacja zakonnika sekularyzowanego	509
Ius accusandi matrimonium	510
Ius funerandi	509
Separatio coniugum	511
Transmissio actorum causae	511
Vicarius cooperatur quoad matrimonia	510
Wyjaśnienia: o stowarzyszeniach wiernych, prawie pogrzebowym i prawie zaskarżenia małżeństwa	180

B

ZARZĄDZENIA

I ADMINISTRACJA

Abonament „Orędownika“	40, 146, 210, 300, 398, 545
Anniwersarze za zmarłych poprzedników	137
Decretum de habitu clericorum	383
Decret w sprawie przeniesienia parafii pelplńskiej do Kościoła katedralnego w Pelplinie	290
Decrety w sprawie utworzenia nowych parafii:	
parafii N. M. P. i św. Andrzeja Boboli w Bukowcu	123
parafii św. Józefa w Chełmnie	121
parafii św. Józefa w Tczewie	526
Decrety w sprawie wydzielenia niektórych miejscowości:	
z parafii Chełmża i Dźwierzno do kuracji Grzegorz	288
z parafii Kościelna Jania do kuracji Czerwińsk	382
z parafii Lalkowy do kuracji Czerwińsk	182
z parafii Lalkowy do parafii Osiek	291
z parafii Linowo do parafii Jabłonowo	181
z parafii Luzino i Wejherowo do kuracji Góra	292
z parafii Mędromierz W. do parafii Tuchola	13
z parafii Mściszewice do parafii Sulęcyno	529
z parafii Pączewo do parafii Czarnylas	182
z parafii Pokrzydowo do kuracji Tereszewo	381
z parafii Serock do kuracji Pruszcz Pom.	125
z parafii Silno do parafii Nowacerkiew	12
z parafii Tymawa do parafii Piaseczno	290
z kuracji Dębowa Góra do kuracji Wrzosa	181
z kuracji Kasparus do parafii Osieczno	125
Dyspensa ab impedimento mixtae religionis	393
Egzamin pro cura i pro beneficio	34, 35, 391
Elenchus	142, 209, 545
Fisharmonie dla Szkoły Organistowskiej	390
Fundacje mszalne	192
Instytucje kanoniczne	33, 201
Jurysdykcja dla kapłanów Administracji Apost. Kamińskiej i Lu- buskiej, Prałatury Piłskiej i Diecezji Chełmińskiej	183
Kanoniczne badanie narzeczonych przed ślubem	293, 537

Katolicki Instytut Kultury Religijnej w Toruniu	21, 44
Katolickie Postulaty Konstytucyjne	375
Kolekta na „Collegium Marianum“	120
Kolekty	202, 296, 394
Komisariaty biskupie	121
Korespondencja z Kurią Biskupią	138, 393
Kradzieże w kościołach	539
Książki zakazane	184
Księgi parafialne — prowadzenie	530
Nabożeństwo żałobne w dniu 1 września	516
Nagrobki na cmentarzach	137
Nastawy ołtarzowe	398
Odręczne załatwianie spraw w Kurii Biskupiej	138
Oleje św.	136
Opieka nad zabytkami	390
Opłata pocztowa	33, 137
Opłata stemplowa od umów dzierżawnych	195, 391
Ordo divini officii	40, 550
Organiści	37, 140, 202, 392
Podatek na cele diecezjalne	393
Polityczna praca kapłanów	20
Portatyle	145, 544
Poszukiwanie zaginionych	146, 299
Pożar Seminarium Duchownego w Pelplinie	119
Propaganda sekciarska	185
Przekazywanie opłat do Kurii Biskupiej	145, 394
Publikanda z ambony	33
Rada Parafialna — Statut	126
Referent dekanalny dla spraw misyjnych	29
Rekolekcje dla kapłanów	199
Roszczenia do niemieckich osób fizycznych i prawnych	138
Sąd plebański	395
Spowiedź wielkanocna i przepisy postne	116
Stypendia mszalne	209, 544
Suspensy	287, 398
Śluby w soboty i wigilie świąt	136
Śpiewniki liturgiczne dla Seminarium Duchownego	35
Testamenty	196
Tydzień Miłosierdzia	380
Tytuł własności gruntów kościelnych i beneficjalnych	395
Ubezpieczenia	193
Wakacje Kurii Biskupiej	299
Wizytacje pasterskie	205
Wywieszanie flag narodowych	538
Zawiadomienie o zawarciu małżeństwa	201
Zgłoszenia do Seminarium Duchownego	200
Zjazdy XX. Dziekanów	189, 298

2. BISKUPI SĄD DUCHOWNY

Kompetencja Biskupich Sądów Duchownych	285
Przesłuchanie świadków przez sędziego	140
Unieważnienie dekretu w sprawie Franciszka Marskiego	397

Uznanie faktu śmierci przez Sąd Duchowny	203
Załatwienie spraw w Sądzie Duchownym	141
Zastępstwo prawne przed Biskupim Sądem Duchownym	544

3. BRACHTWA, INSTYTUTY I STOWARZYSZENIA

Apostolstwo Modlitwy	509
Bractwo Adoracji Najśw. Sakramentu	135, 296
Fundusz Emerytalny Kapłanów w roku 1946	141, 201
Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży	383
Koło XX. Abstynentów	142
Krucjata Eucharystyczna	538
Misyjna Akcja w roku 1946, 1947	28, 515
Referent dekanalny	29
Wskazówki praktyczne	29
Papieskie Dzieło Powołań Kapłańskich	13, 107
Dzień Kapłana	17
Statut	185
Trzeci Zakon — Komunikat Rady Głównej	205
Unia Apostolska Kapłanów	18
Związek Diecezjalny „Caritas“	28
III Tydzień Miłosierdzia	380

4. DUSZPASTERSTWO

Duszpasterstwo stanowe w wiejskiej parafii na Śląsku	555
Droga Krzyżowa (wątpliwości)	178
Dzień Kapłana	17
Głuchoniemych zgłoszenie	33
Misje parafialne	23, 146
Nowenna do błog. Bronisławy	294
Odpusty	506, 507, 508
Opieka nad ministrantami	299, 551
Parafialna Biblioteka dobrej książki	203
Plan kazań katechizmowych na 5 lat	517
Poświęcenie się Boskiemu Sercu Jezusowemu	514
Rekolekcje	199, 200
Rocznica śmierci św. Wojciecha	116
Rocznica zjawienia się M. Boskiej de la Salette	387
Ślubowanie Jasnogórskie — odnowienie	287
Upewnienie się o chrzcie przed I Komunią św.	202
Wieczna Adoracja	22

5. LITURGICA

Binowanie w pierwsze piątki miesiąca, W. Czwartek i uroczystość N. M. P. Królowej Polski	106
Czytanie Pasji w niedzielę Palmową	136
Indułt w sprawie Mszy św. żałobnych	516
Nadzwyczajny szafarz sakramentu bierzmowania	1, 187
Oratio imperata	22, 529
Ożywienie praktyki sakramentalistów	118
Śluby w soboty i wigilie świąt	136
Uroczystość Niepokalanego Serca N. M. P.	373

Uroczystość św Antoniego Padewskiego	177
Uzupełnienie ksiąg liturgicznych	295

6. SZKOLNICTWO

Nauka religii w szkołach powszechnych	538
Program nauki religii w szkołach powszechnych	142
Wizytacja nauki religii w szkołach powszechnych	201

7. RÓŻNE

Ankieta statystyczna Instytutu Antropologiczno-Socjologicznego	545
Atencum Kapłańskie	299
Dzień Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego	191
Podziękowanie — prośba Rektora K. U. L.	190
Groby żołnierzy włoskich	299
Martyrologium duchowieństwa polskiego 1939—1945	204
Monografia o zamordowanych księżach	297, 303
Odbudowa kościołów warszawskich	385
Opieka nad zwierzętami	206

C

KOMUNIKATY

„Collegium Marianum“ (Internat, wpisy)	44, 303
Druki parafialne	403, 550
Jubileusze kapłańskie	145, 208
Konta czekowe Kurii Biskupiej	43, 209
Kurs duszpasterski w Lublinie	303
Obserwacje fenologiczne	45
Pracownie szat i sprzętów liturgicznych	46, 210
Sprzedaż „Breviarium“ i „Missale“	304
Studium liturgiczne architektury	403
Studium Wiedzy Religijnej w Toruniu	44
Zamiana kapy	304
Zmiany wśród duchowieństwa	41, 143, 207, 301, 399, 546

D

SPRAWY KATECHETYCZNE

Biblioteki i czytelnie dla młodzieży	407
Czasopisma	307
Krucjata Eucharystyczna — program pracy	408
Kursy katechetyczne	308, 409
Modlitewnik dla młodzieży	217
Organizacja pracy w roku 1947/48	404
Podręczniki szkolne	306, 405
Program nauki religii	211, 305, 407
Nabożeństwa szkolne	407
Składka związkowa	408
Walne zebranie Koła XX. Prefektów	215

E

ROZPRAWY I PRZYCZYNKI

Straty wojenne 1939—1945 wśród duchowieństwa diecezji chełmińskiej	47, 147, 208
Świetlanej pamięci X. Biskupa Konstantego Dominika (X. dr Tadeusz Glemma)	87
Kapituła Katedralna w Pelplinie podczas wojny 1939—1945	413
„Qui nos praecesserunt cum signo fidei...” (o Profesorach Seminarium Duchownego w Pelplinie)	151
„Et in morte non sunt separati...” (o Profesorach Collegium Marianum w Pelplinie)	218
Wspomnienia pośmiertne:	
X. Frelichowski Stefan Wincenty (P. Żelazek — X. Czapliński)	604
X. Karczyński Marian (X. A. Kluck)	626
X. Mickholz Jan (X. J. Bystroń)	482
X. Szuman Henryk (X. dr B. Sychta)	478
X. Szych Jan (X. A. J.)	629
Biblia łacińska przed św. Hieronimem (X. dr M. Stenzel)	482
Chrzest święty i jego genetyka (X. F. Świętojański)	241
Darwinizm w świetle nauki i wiary (X. F. Świętojański)	327
Psychiatria duszpasterska (X. dr B. Sychta)	557
Św. Wojciech z łaski Bogarodzicy-Dziewicy Apostół pełni Chrystusowej (X. Biskup dr K. Kowalski)	230
X. Franciszek Sawicki jako teoretyk poznania (X. F. Pelpliński)	309, 435, 563

F

BIBLIOGRAFIA

Recenzje i omówienia	103, 175, 275, 365, 485, 631
O naszych małych katechizmach (X. F. M.)	275

STRATY WOJENNE 1939—1945 wśród duchowieństwa Diecezji Chełmińskiej	47
ROZPRAWY I PRZYCZYNKI	
X. dr Tadeusz Glemma — Świetlanej pamięci X. Biskupa Konstantyna Dominika	87
BIBLIOGRAFIA	103

ZAKŁAD ARTYSTYCZNO - BRONZOWNICZY

A. KOSICKI

POZNAŃ, WAŁY ZYGMUNTA AUGUSTA 3

wykonuje w srebrze, bronzie i innych
metalach prace w zakres ten wchodzące:

Artykuły kościelne:	Okucia i godła
kielichy, monstrancje,	do sztandarów,
cyboria i trybularze	okucia do mebli

WITRAŻE

DO KOŚCIOŁÓW I KAPLIC
projektuje oraz informacji udziela

MARIAN STANKIEWICZ

artysta-malarz

TORUŃ — UL. RABIAŃSKA 6, II

KIELICH SREBRNY

połączany (wysoki 22,5 cm) — z pateną —
okazyjnie na sprzedaż

Wiadomość: X. R. Binnek — Toruń,
Rynek Staromiejski 18

BIBLIOTEKA
UNIwersYTECKA
GDAŃSK

C 11 11484
111947

KATECHIZM RELIGII KATOLICKIEJ

DLA PRZYGOTOWANIA DZIECI DO
PIERWSZEJ SPOWIEDZI I KOMUNII
ŚWIĘTEJ w opracowaniu X. Zygryda
Kowalskiego. Wydanie drugie, nowo
opracowane, druk dwubarwny, 80 ilustracji,
całość 104 strony. — Cena egzemplarza
40 złotych. Przy większych zamówieniach
rabat.

N A S Z A O F I A R A Ś W I Ę T A

Tekst 6-stronnicowy z modlitwami dostosowa-
nymi do recytacji w czasie Mszy szkolnej.
Wydanie dwubarwne. Cena 250 złotych za
100 egzemplarzy.

Poleca

„CARITAS“ / TORUŃ — UL. PANNY MARYI 2

